

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

DENÍKY RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Ivana Mašková
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor RJ-OV

Vedoucí práce: Mgr. Michaela Pešková, Ph.D.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 15. dubna 2014

.....
vlastnoruční podpis

Touto cestou bych ráda poděkovala vážené Mgr. Michaele Peškové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, cenné připomínky, rady a samozřejmě za její trpělivost. Poděkování patří také mé rodině za podporu, která mi byla poskytnuta.

OBSAH

Úvod	7
1 DENÍK	9
1.1 DENÍK JAKO LITERÁRNÍ ŽÁNŘ	9
1.2 TYPOLOGIE DENÍKU	10
2 ROLE DENÍKU V RUSKÉ LITERATUŘE 19. STOLETÍ	13
2.1 POPULARITA DENÍKU V 19. STOLETÍ	13
2.2 FORMY DENÍKOVÉ TVORBY	14
2.3 DENÍK JAKO FENOMÉN	15
3 DENÍKY RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ	17
3.1 VASILIJ ANDREJEVIČ ŽUKOVSKIJ	18
3.2 DENÍKOVÁ TVORBA VASILIIA ANDREJEVIČE ŽUKOVSKÉHO	19
3.2.1 Deníková tvorba z hlediska typologie a kompozice.....	20
3.2.2 Tematika denních záznamů	22
3.2.3 Deníková tvorba z hlediska jazykového.....	23
3.3 PETR ANDREJEVIČ VJAZEMSKIJ	24
3.4 ZÁPISNÍKY (ЗАПИСНЫЕ КНИЖКИ) P. A. VJAZEMSKÉHO	25
3.4.1 Tematika denních záznamů	26
3.4.2 Denní záznamy z hlediska kompozičního	28
3.4.3 <i>Zápisníky</i> v roli cestovního deníku.....	29
3.5 ALEXANDR SERGEJEVIČ PUŠKIN	31
3.6 DENÍKOVÁ TVORBA A. S. PUŠKINA.....	32
3.6.1 Deníková tvorba z hlediska typologie deníku.....	33
3.6.2 Deníková tvorba z hlediska kompozice denních záznamů	34
3.6.3 Tematika denních záznamů	35
3.6.4 Deníková tvorba z hlediska jazykového.....	39
3.7 MICHAIL PETROVIČ POGODIN	40
3.8 DENÍKOVÁ TVORBA M. P. POGODINA	41
3.8.1 Deníková tvorba z hlediska typologie deníku.....	42
3.8.2 Tematika denních záznamů	43
3.8.3 <i>Rok v cizích krajích (Год в чужих краях)</i>	44
3.9 VLADIMÍR FJODORVIČ ODOJEVSKIJ.....	45
3.10 DENÍKY KNÍŽETE VLADIMÍRA ODOJEVSKÉHO	46
3.10.1 Deníková tvorba z hlediska typologie deníku a kompozice záznamů	47
3.10.2 Tematika denních záznamů	48
3.10.3 Deníková tvorba z hlediska jazykového.....	50
3.11 FJODOR MICHAJLOVIČ DOSTOJEVSKIJ	51
3.12 DENÍKOVÁ TVORBA FJODORA MICHAJLOVIČE DOSTOJEVSKÉHO	52
3.12.1 <i>Deník spisovatele</i> z hlediska typologie deníku	53
3.12.2 Tematika denních záznamů	54
3.12.3 <i>Deník spisovatele</i> a umělecká tvorba autora.....	59
3.12.4 <i>Deník spisovatele</i> z hlediska jazykového	59
3.13 LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ.....	61
3.14 DENÍKY LVA NIKOLAJEVIČE TOLSTÉHO	62
3.14.1 Deníková tvorba z hlediska typologie deníku.....	62
3.14.2 Deníková tvorba z hlediska kompozice denních záznamů	63

3.14.3	Tematika denních záznamů	65
3.14.4	Informace o osobnosti autora zanesené v deníkové tvorbě	67
3.14.5	Deníková tvorba z hlediska jazykového.....	69
4	DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DENÍKŮ RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ	73
4.1	UMĚLECKÝ TEXT VE VÝUCE CIZÍHO JAZYKA.....	73
4.2	NÁVRH PRAKTICKÉHO VYUŽITÍ DENÍKOVÉ TVORBY RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ VE VÝUCE RUSKÉHO JAZYKA	75
4.2.1	Didaktické využití deníku V. A. Žukovského	75
4.2.2	Didaktické využití deníku M. P. Pogodina.....	77
4.2.3	Didaktické využití deníku A. S. Puškina.....	78
4.2.4	Didaktické využití <i>Zápisníků</i> P. A. Vjazemského	80
	ZÁVĚR.....	83
	RESUMÉ	86
	SEZNAM LITERATURY	88
	SEZNAM PŘÍLOH	93
	PŘÍLOHA Č. 1	94
	PŘÍLOHA Č. 2	101
	PŘÍLOHA Č. 3	104

ÚVOD

Diplomová práce *Deníky ruských spisovatelů 19. století* pojednává o deníkové tvorbě spisovatelů dané doby. Jejím cílem je seznámit se s deníkovou tvorbou vybraných autorů a skrze ni představit spisovatele jako obyčejné lidi s vlastními zájmy, myšlenkami, úvahami, názory apod. Dílčími cíli práce je obecně i v aplikaci na uvedený materiál vymezit typologii deníku jako specifického literárního žánru, vystihnout různorodost v kompozici denních záznamů, analyzovat jazykovou stránku vybraných deníků a v neposlední řadě klasifikovat tematiku obsaženou v jednotlivých denících. V práci se zaměříme na deníky jak významných ruských autorů, tak i na deníkovou tvorbu méně známých spisovatelů. Z tohoto důvodu ke každému spisovateli připojíme krátký medailonek pojednávající o životě a tvorbě autora. Kromě stěžejního tématu, tedy deníkové tvorby ruských spisovatelů 19. století, se budeme soustředit také na celkovou roli deníkového žánru v ruské literatuře 19. století. Vzhledem k tomu, že se jedná o diplomovou práci, která je součástí studia v aprobaci určené pro druhý stupeň základních škol, cílem této práce je také možné využití námi rozebírané deníkové tvorby ve výuce ruštiny jako cizího jazyka na druhém stupni základních škol.

Výběr daného tématu byl ovlivněn především zvědavostí a velkým zájmem o literaturu. Již na střední škole se setkáváme s mnohými autory, jejichž deníková tvorba je předmětem diplomové práce. Dozvídáme se informace o životě spisovatele či o jeho stěžejních literárních dílech. Jedná se však o informace základní, z nichž studentům utkví v paměti především jméno autora a několik jeho významných literárních děl. Díky četbě deníků se však čtenář seznamuje se samotnými pisateli mnohem niterněji. Vnímá je jako obyčejné lidi, kteří znali radost i smutek, dokázali kritizovat stejně tak jako obdivovat, kteří uměli milovat. Právě tento fakt byl základní pohnutkou pro výběr tohoto tématu. Neméně významným impulsem pro zpracování daného tématu byla také skutečnost, že tento literární „žánr“ není příliš prozkoumán a dokonce není ani oficiálně za žánr považován. V závěru kapitoly se tedy na základě našich vlastních poznatků získaných četbou a rozborem daných deníků pokusíme určit, jedná-li se o žánr či nikoliv.

Diplomová práce sestává ze čtyř kapitol. První se věnuje deníku jako literárnímu žánru, druhá definuje roli deníku v ruské literatuře 19. století, třetí rozebírá deníkovou tvorbu sedmi vybraných ruských spisovatelů, čtvrtá představuje možnosti didaktického

využití zkoumaných literárních textů. Součástí práce jsou také tři přílohy. Příloha první obsahuje portréty jednotlivých autorů, v příloze druhé jsou potom vybrané příklady samotných denních záznamů. V poslední příloze jsou obsaženy ukázky námi zhotovených pracovních listů, o kterých pojednává čtvrtá kapitola.

Vzhledem k tomu, že se jedná o práci zabývající se deníkovou tvorbou ruských spisovatelů, hlavními zdroji této diplomové práce jsou samotné deníky. Co se týče P. A. Vjazemského, A. S. Puškina, F. M. Dostojevského či L. N. Tolstého, jedná se o zdroje tištěné, tedy o vlastní deníky spisovatelů v knižní podobě. Deníková tvorba V. A. Žukovského, M. P. Pogodina a V. F. Odojevského byla čerpána ze zdrojů elektronických. Převážně se však jedná o materiály dostupné v ruských online knihovnách, ve kterých jsou obsažené celé deníkové texty i z několika let. Jedná se především o tyto elektronické knihovny: *Фундаментальная электронная библиотека: РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА И ФОЛЬКЛОР* (feb-web.ru) a *Библиотека Максима Мошкова* (Lib.ru).

1 DENÍK

V první kapitole této diplomové práce se budeme věnovat deníku obecně. Řekneme si, co to vlastně deník je, jaké jsou jeho rysy. Protože v české literatuře pravděpodobně neexistuje současná moderní publikace pojednávající o deníku jako o žánru, budeme v této kapitole čerpat především z odborné práce Hany Bočkové, a to ze *Sborníku prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity – K problematice deníku jako literárního žánru*.

„Deník“ je pojmenování pro zápisky zapsané konkrétní osobou o událostech soukromého, ale i veřejného života. Tyto zápisky, jak již napovídá název „deník“, jsou vedeny chronologicky. Deník se však netýká jen událostí toho či onoho dne, ale také pocitů a nálad autora, které mohou zkreslovat informace o právě uběhlých událostech. Jedinou vlastností deníku je to, že zápisky se nedopisují retrospektivně (jako to bývá v pamětech), píše se v den, ve kterém událost proběhla (s odstupem času se daná událost může jevit zcela jinak, než v den, kdy se stala). Další zvláštností deníku je jeho subjektivní charakter, díky kterému máme možnost pohlédnout na daný problém, danou událost očima autora.¹

1.1 DENÍK JAKO LITERÁRNÍ ŽÁNŘ

Podle Hany Bočkové lze za předchůdce deníku považovat oficiální zápisy o činech slavných osobností. Základní zlom v historii deníku, jeho zrození v moderním slova smyslu, přinesla renesance, kdy se zápisky staly soukromými a vedli si je i obyčejní, tedy neurození lidé. Jak již bylo řečeno, deníky jsou především soukromou záležitostí. Jedná-li se však o deník se závažným obsahem či o deník zajímavé osobnosti, může být publikován (buď autorem, nebo častěji, editorem). A právě zde nastává ona závažná otázka: Lze deník považovat za literární žánr?²

Touto otázkou se zabývají autoři zaměřující se na literaturu faktu, a to především memoárovou literaturu. Podle V. Válka obsahuje memoáristika znaky, které ji spojují s dokumentární a krásnou literaturou. Právě rysy jak dokumentární, tak i krásné literatury se vztahují také na deník, což ho opravňuje řadit se mezi druhové formy memoárové literatury. K tomuto názoru se přiklánějí autoři, jako např. již zmiňovaný V. Válek, dále J.

¹ ДЫННИК, В. Дневник // Словарь литературных терминов. Т. 1. – 1925 (текст) [online]. [цит. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-2103.htm>>

² BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNŘU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

Trzynadłowski či V. Kardin. Vyskytují se však i opoziční názory. Např. podle Z. Havránkové je deník pouze druh dokumentárního materiálu, který slouží memoáristice (záleží však na tom, byl-li deník psán v naději, že bude mít své čtenáře, nebo naopak jen pro vlastní potřebu a uspokojení). Podle jiných autorů je deník pouze „konstruktivní princip“, využitelný v jiných literárních žánrech, tedy nemá samostatné postavení.³ Podle české *Encyklopedie literárních žánrů* lze deník charakterizovat jako „Chronologicky řazené, zpravidla datované záznamy, pořizované v krátkých intervalech a bez časového odstupu.“⁴ Slovo „žánr“ v definici nezaznívá. Lze tedy předpokládat, že podle zmíněné *Encyklopedie* deník samostatným žánrem není. Pokud se ovšem podíváme na definici deníku na ruských internetových stránkách, odkazujících na *Současnou ilustrovanou encyklopedii* prof. Gorkina, první námi čtené slovo je „žánr“: „жанр художественной литературы, произведение, написанное в виде небольших, обычно датированных заметок о событиях в жизни героя, его чувствах и мыслях.“⁵ Také podle definice O. G. Jegorova je „Писательский дневник – оригинальный и малоизученный жанр литературы.“⁶

1.2 TYPOLOGIE DENÍKU

Z hlediska orientace deníku na čtenáře či pisatele, tedy je-li deník určen pouze autorovi, nebo je-li určen k publikaci, existují dvě základní skupiny deníků. První je „běžný deník“, který pisatel píše jen pro svou vlastní potřebu, ne pro čtenáře. V takovémto deníku vystupují postavy pod svým pravým jménem, autor se o nich vyjadřuje tzv. „bez obalu“, přičemž nemá potřebu své názory nikterak zdůvodňovat, protože zápisky jsou určeny jen pro něj a proto se nebojí naplno vyjádřit své pocity vůči druhým, nebo vůči konkrétním událostem. Díky tomu můžeme považovat deník za stoprocentně autentický.⁷ Výstižnou definici běžného deníku podává Jan Lukeš v doslovu deníku českého režiséra P. Juráčka: „Primárně nepočítá se zveřejněním, proto si může jeho autor dovolit neohlížet se na jakékoli konvence, být autenticky upřímný i před sebou samým, popustit uzdu

³ BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNRU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

⁴ МОСНÁ, Д. А КОЛ. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl 2004, s. 98.

⁵ ЛИТЕРАТУРНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ. Дневник [online]. ©2000-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/8lcJ>>

⁶ ЕГОРОВ, О. Г. Введение | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека – ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/wlcE>>

⁷ BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNRU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

okamžitým soudům, náladám a emocím, které bez záznamu jinak odvanou a při běžném mezilidském styku podléhají obvyklým normám společenského chování.“⁸ Příkladem tohoto typu deníku je např. deníková tvorba V. A. Žukovského.

Druhou skupinou deníků jsou deníky „určené k publikování“. V tomto případě vystupují postavy většinou pod jiným jménem (nebo neúplným), jsou charakterizovány a pisatel své názory a postoje vůči nim zdůvodňuje, protože počítá s tím, že publikovaný deník se může dostat do rukou toho, o kom se zrovna nelichotivě vyjadřuje.⁹ V tomto typu tedy převládají záznamy, týkající se především politického a společenského života. Na reflexe z osobního života narážíme jen velmi zřídka. Jako příklad lze uvést *Deník spisovatele (Дневник писателя)* F. M. Dostojevského.

Obě skupiny deníků se liší nejen výše zmíněnými znaky, ale také rozvržením časových rovin. V případě publikace „běžného deníku“, tedy deníku určeného jen očím pisatele (publikace editorem po smrti autora), hovoříme o třech časových rovinách. Za první je to probíhající děj, současně zapisován pisatelem, za druhé se jedná o úpravy editorem (na věc se dívá s odstupem, mění obsah z hlediska své doby), a za třetí, jak vnímá obsah díla čtenář. Deník „určený k publikování“ má rozvržení zcela jiné. Existují zde pouze dvě roviny, přičemž první se týká, stejně jako u „běžného deníku“, probíhajícího děje současně zapisovaným autorem, avšak s přihlížením k faktu, že deník bude dostupný čtenářům. Druhá rovina se týká časového odstupu, jak bude vnímat čtenář obsah deníku za několik let.¹⁰

Podle *Encyklopedie literárních žánrů* lze rozdělení z hlediska pojetí komunikační situace rozšířit ještě o deník fiktivní. „Fiktivní deník jakožto forma intencionálního literárního díla je přisouzen smyšlenému pisateli, někdy bez jednoznačného signálu, že jde o výtvar autorovy fikce.“¹¹ Jako příklad lze uvést *Bláznovy zápisky (Зануцку сумасшедшего)* N. V. Gogola.¹² Můžeme tedy konstatovat, že byl deník jako fiktivní žánr využíván již v 19. století.

⁸ LUKEŠ, J. Příbramský Gulliver na pražské Laputě. Doslov, ediční poznámka, komentář. In: JURÁČEK, P. *Deník (1959-1974)*. Praha: Národní filmový archiv, 2003, s. 1038-1039.

⁹ BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNROU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

¹⁰ Tamtéž

¹¹ MOCNÁ, D. A KOL. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004, s. 99.

¹² Tamtéž, s. 99.

Deníky lze rozdělit na několik dalších typů, a to z hlediska formálně obsahového. Jsou jimi např.: deník cestovní (zachycuje průběh autorova cestování, píše se také o navštívené zemi), deník básnický (o autorových vnitřních pocitech a vývoji názorů, veršovaný), deník pracovní (velmi málo záznamů ze soukromí, většina záznamů se týká pracovní činnosti a její kontroly - jako dnešní diáře), literární zápisník (zaměřuje se na četbu - proč vybrané dílo pisatel četl, jak ho zhodnotil).¹³

V této kapitole jsme se seznámili s deníkem jako takovým. Deník je vytvářen záznamy, chronologicky řazenými. Typické je použití ich-formy, autor je zároveň hlavním hrdinou i vypravěčem, pohled je tedy výrazně subjektivní. Dalším typickým rysem je, že průběh děje je zaznamenán v ten samý moment, respektive den, kdy se děj odehrává, je tedy zajištěna bezprostřednost. Dále jsme se věnovali problematice deníku jako literárního žánru. Podle některých autorů se řadí do memoárové literatury, podle jiných je to pouze druh dokumentárního materiálu, či „konstruktivní princip“, který lze využít v jiných literárních žánrech. Druhou část této kapitoly jsme věnovali typologii deníku z hlediska orientace na pisatele či čtenáře („běžný deník“, „deník určený k publikaci“, „fiktivní deník“) a typologii z hlediska formálně obsahového.

Na závěr je na místě uvést fakt, že deníky, které nejvíce zachovávají všechny rysy, jež by měl typický deník mít, jsou deníkové práce z 19. století, kterými se budeme v této diplomové práci zabývat (samozřejmě orientované na ruské spisovatele). Podle O. G. Jegorova v sobě totiž nesou nejen psychologické, sociální či literární prvky, ale stávají se také prostředkem k uspokojení morálně-intelektuálních potřeb osobnosti.¹⁴

¹³ BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNROU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

¹⁴ ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. ©2006-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/Zlck>>

2 ROLE DENÍKU V RUSKÉ LITERATUŘE 19. STOLETÍ

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, za předchůdce literárního deníku podle H. Bočkové lze považovat oficiální zápisy o činech slavných osobností. Podle O. G. Jegorova můžeme jako předchůdce deníků uvést *Hovory k sobě (Размышления)* Marka Aurelia.¹⁵ Vycházíme tedy z toho, že deníková tvorba má v dějinách lidstva své místo již odedávna. Víme také, že základní zlom v historii deníku přinesla renesance. V tomto období se totiž deníky staly soukromou záležitostí a vedli si je jak lidé slavní, tak i lidé obyčejní. Za vrchol utváření deníkové tvorby však považujeme 19. století. Podle O. G. Jegorova: „... именно в это время завершилась дифференциация всех элементов его жанровой структуры, определились все основные жанровые разновидности, сформировались наиболее продуктивные формы жанрового письма.“¹⁶

2.1 POPULARITA DENÍKU V 19. STOLETÍ

Vysoká produktivita deníkové tvorby v 19. století je spjata především s rostoucím vzděláváním a neustále se zvyšující úrovní kultury psaní. Deníky si vedli nejen spisovatelé, ale také např. hudebníci, politici, cestovatelé či obyčejní lidé. Deníky v 19. století sloužily především jako prostředek k uspokojování potřeb pisatelů v tom smyslu, že do deníků mohli zapisovat nejen své denní programy, ale že se v nich mohli vyjadřovat k morálně-intelektuálním otázkám, aniž by o jejich názorech či postojích věděl kdokoliv jiný. Existovaly však různé přátelské kroužky, v nichž autoři ze svých deníků předčítali a posléze debatovali nad právě proneseným. Pro neprofesionály (jak O. G. Jegorov zřejmě označuje autory deníků, kteří nebyli spisovateli) byly deníky jakýmsi záznamníkem, do kterého vepisovali fakta ze soukromého i společenského života.¹⁷

Rostoucí popularita deníků v 19. století se odrazila také v klasické literatuře. V žánru deníku jsou napsány nejen části konkrétních děl, jako např. *Deník Pečorina (Журнал Печорина)* v románu *Hrdina naší doby (Герой нашего времени)* autora M. J. Lermontova, ale také díla celá, např. *Deník zbytečného člověka (Дневник лишнего)*

¹⁵ ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. 2003 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/SF19>>

¹⁶ Tamtéž

¹⁷ Tamtéž

человека) I. S. Turgeněva.¹⁸ Propojení deníku s klasickou literaturou na tak vysoké literární úrovni mělo za následek fakt, že někteří spisovatelé si deník vybrali jako součást své umělecké tvorby. To se týká především F. M. Dostojevského a jeho *Deníku spisovatele* (*Дневник писателя*).¹⁹

2.2 FORMY DENÍKOVÉ TVORBY

V 19. století byly vymezeny čtyři různé formy deníkové tvorby. První formou je klasický deník sestávající z denních zápisů. Druhou formou, po klasickém deníku nejrozšířenější, je deník epistolární - deník v dopisech. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma formami tkví v tom, že v klasickém deníku byly každodenní události zapisovány v bodech, tedy jasně a stručně. Oproti tomu v epistolárním deníku byly události popisovány velmi podrobně – autor podával úplnou informaci o proběhlé události. Dalším odlišujícím znakem těchto deníků je časová ohraničenost. Zatímco klasický deník si pisatelé mohli vést rok, desetiletí či celý život, epistolární deník byl veden jen po určité období v životě autora, které pro něj bylo nějak významné (cesta do zahraničí, služební cesta ...). Na místě je také uvést rozdíl mezi epistolárním deníkem a klasickým dopisem. Stejně jako obyčejný dopis, také epistolární deník měl svého adresáta. Avšak adresát deníku vystupoval v roli pasivního příjemce informací. Pro tento deník je také charakteristická absence vedení či nabádání k odpovědi.

Další formou je deník v dopisu. Hlavním znakem tohoto deníku je informace charakteristická pro klasický dopis, která předchází deníkovou část. Jako příklad uvádí ve své práci O. G. Jegorov citaci z deníku, která začíná oslovením jisté osoby a vyjádřením radosti nad dopisem, který autor od zmíněného člověka nedávno obdržel, což je prvek charakteristický právě pro klasický dopis. Dále se v citaci objevují informace ze života autora, konkrétně co dělal který den, kdo jej navštívil, kdo co řekl apod.

Poslední formou deníku je deník zanesený v pamětech. Podle O. G. Jegorova deník v pamětech: „... воспринимался как оригинальное образование в тексте последних. Дневниковая часть в таком своеобразном сочетании и соотносилась и

¹⁸ ЕГОРОВ, О. Г. О. Г. Егоров. Русский литературный дневник XIX века. История и теория жанра [online]. ©2006-2014 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/6FFp>>

¹⁹ Tamtéž

противопоставлялась основному тексту по принципу синхронии-диахронии, что создавало исключительный эстетический эффект.²⁰

Z výše zmíněných forem deníkové tvorby se v této diplomové práci budeme věnovat především deníkům klasickým, které z výše uvedených typů deníku jako žánru odpovídají nejvíce.

2.3 DENÍK JAKO FENOMÉN

V 19. století se k deníku začalo přistupovat de facto jako k literárnímu fenoménu, a to díky publikaci mnohých deníků. Deníky byly periodicky publikovány v různých literárně-uměleckých časopisech či sbornících již od desátých let 19. století. Ještě v šedesátých letech však kritici nedělali rozdíl mezi deníkem a vzpomínkami (memoáry). Přesto již někteří badatelé rozlišovali tyto rozdílné žánry a uvědomovali si hlavní rozdíly mezi nimi, jako např., že deník lze pokládat za důvěryhodnější zdroj faktických informací než vzpomínky. Jako příklad uvádí O. G. Jegorov fakt, že dnešnímu čtenáři je dostupno mnoho informací o povstání děkabristů. Většina z nich je však čerpána z různých memoárů, což znamená, že informace byly zapsány s odstupem času a tedy i z jiného pohledu, mohou být tedy zkreslené. Oproti tomu deník nám podává informaci cennější. Informaci, zapsanou právě v době, kdy povstání děkabristů probíhalo, z pohledu, který byl aktuální.²¹

Deníky z 19. století nám zprostředkovávají bohatou představu o tehdejší době. V první řadě se samozřejmě dozvídáme o mnohém ze života autorů. Velmi zblízka se seznamujeme se spisovateli, o kterých se učíme ve škole. Mimo to se nám také odkrývají portréty významných osobností té doby. Dočítáme se informace o Kateřině Veliké, o Černyševském, o tehdy současné imperátorské rodině, o dalších spisovatelích, světových umělcích atd. Kromě těchto portrétů nám deníky podávají také informaci o dění v tehdejší společnosti. Můžeme se tak dočíst o požárech v Petrohradě, o studentských hnutích, o povstání děkabristů, o politických věznicích atd. Díky deníkům se nám utvářejí jasnější představy o době, ve které autoři žili, či o událostech, které v dané době proběhly. Deníky

²⁰ ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. 2003 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/SF19>>

²¹ ЕГОРОВ, О. Г. О. Г. Егоров. Русский литературный дневник XIX века. История и теория жанра [online]. ©2006-2014 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/6FFp>>

nám podávají informace o každodenním způsobu života, o psychickém a fyzickém stavu autorů, o jejich pohnutkách k literární tvorbě apod.

Je však zapotřebí si uvědomit, že v průběhu století muselo v deníkovém žánru dojít k jistým změnám. V první polovině století se v denících promítal především „domácí“ životní styl, tedy informace spíše osobního charakteru, zatímco v druhé polovině století zaujaly přední místo události společenské. O. G. Jegorov ve své práci vhodně cituje slova M. E. Saltykova-Ščedrina, ve kterých se spisovatel vyjadřuje k přeměně z klasického rodinného románu k románu společenskému právě v druhé polovině 19. století, jak tomu bylo také s přeměnou charakteru deníků té doby.²²

Jak bylo řečeno, v 19. století se deníkovou tvorbou zabývali jak významní spisovatelé, tak i méně známé osobnosti. V následujících kapitolách se tedy budeme věnovat deníkové tvorbě nejen světově proslulých ruských spisovatelů, jakými jsou L. N. Tolstoj, F. M. Dostojevskij či A. S. Puškin, ale také deníkovou tvorbou méně známých osobností, jako jsou V. F. Odojevskij, P. A. Vjazemskij, M. P. Pogodin a V. A. Žukovskij.

²² ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. 2003 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/SF19>>

3 DENÍKY RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ

V následující kapitole se budeme věnovat deníkové tvorbě ruských spisovatelů 19. století. Zaměříme se především na typologii deníkové tvorby z hlediska orientace deníku na čtenáře či pisatele a samozřejmě také na typologii deníku z hlediska formálně obsahového. Dále se budeme věnovat kompozici denních záznamů, jejich jazykové stránce nebo také tematice v nich obsažené.

Jak už bylo řečeno, tato diplomová práce pojednává především o denících klasických. Přesto se setkáme také s deníkovou tvorbou odlišující se od klasické deníkové prózy, a to s *Deníkem spisovatele* F. M. Dostojevského a *Zápisníky* P. A. Vjazemského. Deníková tvorba těchto spisovatelů byla vybrána především z důvodu pestrosti obsahu naší práce.

Každé podkapitole pojednávající o deníkové tvorbě toho či onoho spisovatele předchází medailonek podávající několik základních informací o daném autorovi. U světoznámých spisovatelů, jakými jsou A. S. Puškin, F. M. Dostojevskij a L. N. Tolstoj, se v medailoncích zaměříme na jejich roli ve světové literatuře namísto obvyklých informací o životě autora.

Podkapitoly pojednávající o denících jednotlivých spisovatelů budou paralelně doprovázeny naší vlastní analýzou a interpretací deníkové prózy. To se týká především deníků Lva Nikolajeviče Tolstého, jelikož se jedná o deníky nejvýraznější postavy, co se deníkové tvorby v celé ruské literatuře týče.

3.1 VASILIJ ANDREJEVIČ ŽUKOVSKIJ

V. A. Žukovskij se narodil roku 1783 nedaleko města Běljova.²³ V mládí studoval na Šlechtickém ústavu při Moskevské univerzitě, kde se spřátelil s A. I. Turgeněvem a členy přátelského literárního kroužku. Právě zde se vyhranily Žukovského názory na literaturu a rozvinul se autorův zájem o tvorbu F. Schillera a o tvorbu lidovou. V roce 1812 autor vstoupil do vojska. V období války proti Napoleonovi zkomponoval báseň, která mu zajistila místo u dvora. Jednalo se o báseň *Pěvec v ruském ležení* (*Певец во стане русских воинов*). V letech 1826 – 1841 byl vychovatelem budoucího cara Alexandra II.²⁴

V prvních autorových básních se objevovaly především ohlasy na Velkou francouzskou revoluci a myšlenky obracející se k minulým časům. Novoříme např. o básních *Ctnost* (*Добродетель*) či *Básně na nový, 1800. rok* (*Стихи на новый, 1800 год*).²⁵ Vlastní básně však tvoří jen malou část autorovy tvorby. Dominantní místo totiž zaujímají překlady či parafráze evropské preromantické literatury. Žukovskij překládal balady lidové, Schillerovy, nebo také báseň anglického spisovatele *Elegy Written in a Country Churchyard* Thomase Graye. Ze spisovatelových parafrází můžeme uvést např. báseň německého spisovatele G. A. Burgera *Lenora*, kterou autor nazval *Ludmila* (*Людмила*). Podle informací zanesených ve *Slovníku ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917* tato parafráze „podnítila jedno z největších kritických střetnutí v literatuře těchto let“²⁶ (báseň *Ludmila* byla publikována v roce 1808).²⁷

Je na místě uvést, že jedna z Žukovského básní, konkrétně *Modlitba ruského národa* (*Молитва русского народа*), byla použita jako text ruské hymny, platné v období 1833 – 1917.²⁸ V. A. Žukovskij je také autorem několika pohádek, např. *Pohádka o caru Berendějovi* (*Сказка о царе Берендее*) či *Spící krasavice* (*Спящая царевна*).²⁹

²³ ШЕВЧЕНКО, В. В. *Писатели и поэты России*. Москва: Вече; Новый учебник, 2010, с. 14.

²⁴ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 303.

²⁵ КУПРЕЯНОВА, Е. Н. *История русской литературы: от сентиментализма к романтизму и реализму*. Ленинград: НАУКА, 1981, с. 104.

²⁶ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 304.

²⁷ Tamtéž, s. 304.

²⁸ МЕРКУЛОВА, Е. Как стихотворение Жуковского стало гимном Российской Империи | Православие и мир [online]. ©2003-2014 [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/zF6P>>

²⁹ ШЕВЧЕНКО, В. В. *Писатели и поэты России*. Москва: Вече; Новый учебник, 2010, с. 17.

Mimo jiné se V. A. Žukovskij věnoval také deníkové tvorbě. Jedná se o deníky běžné, které autor psal pro vlastní potřebu. Jejich obsahem nebo např. významem pro samotného spisovatele se budeme zabývat na následujících stránkách.

3.2 DENÍKOVÁ TVORBA VASILIIJA ANDREJEVIČE ŽUKOVSKÉHO

V. A. Žukovskij se věnoval své deníkové tvorbě více než čtyřicet let svého života.³⁰ První dochované zápisy pocházejí z roku 1804, kdy bylo Žukovskému jednadvacet let. Poslední jsou datovány do roku 1847.³¹ Podle autorových vlastních slov měl pro něj deník funkci věrného přítele.³² V denících V. A. Žukovského je zapsáno mnoho událostí z evropského kulturního života, deníky jsou tedy cenností nejen literární, ale také historicko-kulturní.³³ Podle A. S. Januškeviče lze autorovy deníky rozčlenit do několika celků, a to deníky z let 1804 – 1806, dále 1814 – 1815, 1820 – 1822, 1827 – 1839, 1840 – 1847.³⁴ Podle slov Januškeviče: „Именно в эти годы закрепляются разнообразные типы дневников, намечаются характерные для творческой биографии поэта-романтика формы связи анализа, описания внешней и внутренней жизни, их соотношение с поэтическими поисками.“³⁵ O. G. Jegorov na druhou stranu člení Žukovského deníky do celků tří: „По своему составу они четко делятся на три неравные группы. 1. Все ранние записи с 1804 по 1813 г. Из них сохранились лишь дневники 1804 – 1806 гг. и фрагменты 1810 г. 2. Отрывок дневника 1814 г. 3. Поздние дневники 1817 – 1846 гг. с пропусками в несколько лет.“³⁶ Podle O. G. Jegorova se všechny tři skupiny deníků liší stylem psaní, podrobností zápisů, formou žánru a také morálně-estetickým a pragmatickým sestavením.³⁷

³⁰ ЕГОРОВ, О. Г. Василий Андреевич ЖУКОВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/DFVI>>

³¹ ЯНУШКЕВИЧ, А. С. ФЭБ: Янушкевич. Дневники Жуковского как литературный памятник. – 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/YRJE>>

³² ЕГОРОВ, О. Г. Василий Андреевич ЖУКОВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/DFVI>>

³³ Tamtéž

³⁴ ЯНУШКЕВИЧ, А. С. ФЭБ: Янушкевич. Дневники Жуковского как литературный памятник. – 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/YRJE>>

³⁵ Tamtéž

³⁶ ЕГОРОВ, О. Г. Василий Андреевич ЖУКОВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/DFVI>>

³⁷ Tamtéž

3.2.1 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA TYPOLOGIE A KOMPOZICE

Přestože ke konci života autor chápal svou deníkovou tvorbu jako materiál k memoárům (memoáry V. A. Žukovského však nikdy nevyšly), řadíme ji k deníkům běžným. Tento fakt dokazuje mimo jiné dopis Žukovského P. A. Pletnjevovi, ve kterém psal tak, jakoby si nikdy žádný deník nevedl³⁸: „Журнала я не вел и весьма, весьма сокрушаюсь об этом – сокрушаюсь не потому, что теперь лишен возможности писать мои мемуары, а потому, что много прошедшего для меня исчезло, как небывалое.“³⁹

V raných denících, např. v deníku z roku 1805, se objevují zápisy obsahující program celého dne téměř hodinu po hodině. Autor uvádí např., v kolik hodin bude vstávat, čemu se bude věnovat těsně po probuzení, od kdy do kdy bude pracovat, v kolik hodin bude snídat, čím se poté bude zabývat atd.: „Вставать в пять часов, ходить. От 6-ти до 8-ми. Перевод. От 8 до десяти. Сочинять. Писать. От 10 до двенадцати. Введение...“⁴⁰ Nejedná se tedy o klasický záznam obsahující informace „co jsem dnes dělal“, ale o denní plán, tedy „co budu dělat“. Oproti tomu deníky pozdější, konkrétně např. deník z roku 1821, již obsahuje klasické zápisy pojednávající o tom, čím se autor během dne zabýval.

V Žukovského denících se setkáváme se záznamy jak stručnými: „Болен. Обедал с Перовским и Крейтоном. Спор. В бане.“⁴¹ či „Приезд Перовского. Обед у короля. Разговор с кронпринцем о Беньовском. Вечеру у принцессы Радзивил. Мольер и Белов. У великой княгини. Альбом и Лалла Рук.“⁴², tak i obsáhlejšími: „Гулял в Thiergarten. Прекрасное утро, которое подействовало душу. Надолго ли? Бог знает. Но от чего этот прилив и отлив? Можно ли быть в такой зависимости от луча солнечного? И это возвращение *хорошего* без твоего ведома не есть ли доказательство, что оно в тебе и что требует только от тебя понуждения, чтобы

³⁸ ЕГОРОВ, О. Г. Василий Андреевич ЖУКОВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/DFVI>>

³⁹ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Жуковский. Письмо Плетневу П. А., 6 марта 1850 г. – 1960 (текст) [online]. [цит. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/7RJp>>

⁴⁰ ЯНУШКЕВИЧ, А. С. ФЭБ: Янушкевич. Дневники Жуковского как литературный памятник. – 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/YRJE>>

⁴¹ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

⁴² Tamtéž

пробудиться и быть всегда пробужденным...⁴³ Z obsáhlejších záznamů je evidentní, že měl autor potřebu vyjádřit deníku své pocity či myšlenky, čímž se potvrzuje fakt, že deník autorovi sloužil především jako věrný přítel, se kterým se pisatel mohl podělit o své dojmy.

Podíváme-li se na denní záznamy z hlediska možných kompozičních pravidel, můžeme konstatovat, že se ocitají někde mezi zápisy L. N. Tolstého, kde se setkáváme s vlastními pravidly autora, a A. S. Puškina, kde se s žádnými kompozičními pravidly pisatele nesetkáváme. Svě záznamy Žukovskij nejčastěji začínal třemi různými variantami informací. Velmi často psal autor o tom, kde byl: „10(22), *четверг*. У принца Вильгельма.⁴⁴, „12(24), *суббота*. У великой княгини.⁴⁵, „9(21), *суббота*. У обедни.⁴⁶ Много зáznamů také začíná informací, čím se pisatel zabýval hned ráno: „2(14), *среда*. Поутру в библиотеке.⁴⁷, „20(2), *среда*. Поутру в репетицию «Олимпиаи».⁴⁸, „29(11), *пятница*. Поутру завтракал у Алопеуса;⁴⁹. Poslední částou variantou je zpráva o tom, kde autor obědval: „6(18), *воскресенье*. Обедал у короля.⁵⁰, „29(10), *вторник*. Обед у Алопеуса.⁵¹, „24(6), *воскресенье*. Обед у Модена.⁵².

Co se týče posloupnosti informací v jednotlivých záznamech, můžeme říci, že autor často vepisoval informace chronologicky: „Поутру гулял. Обедал дома. Вечер в собачьей комедии и дома.⁵³, „У великой княгини. Гуфланд. Обедал дома. После гулял в Thiergarten. У Melle Wildermeth с Клейст. У Гуфланда. Вечер с Перовским: Бехерер, его сын.⁵⁴ či „Встал до солнца и ходил вместе с Кавелиным на Brauhausberg. Обедал в Сан-Суси. Ländler-walzer-. Вечер в театре: глупая или, лучше, длинно-скучная пиеса Ифландова “*Die Hagestolzen*“. Ужин у короля.⁵⁵ Lze tedy usoudit, že autor dbal na logicky uspořádané pořadí informací. V tom se jeho

⁴³ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

⁴⁴ Тамtéž

⁴⁵ Тамtéž

⁴⁶ Тамtéž

⁴⁷ Тамtéž

⁴⁸ Тамtéž

⁴⁹ Тамtéž

⁵⁰ Тамtéž

⁵¹ Тамtéž

⁵² Тамtéž

⁵³ Тамtéž

⁵⁴ Тамtéž

⁵⁵ Тамtéž

deníková tvorba značně liší od deníků např. L. N. Tolstého, který do svých záznamů vepisoval události dne, jak jej napadaly, nikoli tedy jak šly po sobě.

3.2.2 ТЕМАТИКА ДЕННИХ ЗАЗНАМŮ

Denní záznamy v Žukovského denících obsahují obvyklé informace, jako např. s kým se autor stýkal, s kým si dopisoval (I. S. Turgeněv, V. D. Olsufjev ...), kde se daný den nacházel, čemu se věnoval nebo např. jaká navštívil divadelní představení (*Marie Stuartovna* – Schiller, *Armida* – Ch. Gluck ...). Co se týče divadelních představení, autor většinou jen zmínil jejich název. Objevují se však i taková, která stručně zhodnotil: „В театре: *“Mädchen von Marienburg“*. Глупость.“⁵⁶ V některých zápisech narážíme také na pisatelovo filosofování: „Прекрасно только то, чего нет! Это не значит: *только то, что не существует*. Прекрасное существует, но его нет, ибо оно, так сказать, нам является единственно для того, чтобы нам сказаться, ...“⁵⁷

Jak již bylo řečeno, v denících V. A. Žukovského se dozvídáme mnohé o evropském kulturním dění té doby. Je tedy zřejmé, že autor několik let svého života pobýval v Evropě, kde také mnoho cestoval. Ve svých zápisech popisuje zážitky z cest, místa, která navštívil (Berlín, Drážďany, Frankfurt, Hanau, Milán, Ženeva ...), osoby, které poznal (C. D. Friedrich, J. L. Tieck ...) či dojmy, které nabyl. Z části tedy můžeme jeho deníky považovat za cestovní: „Из Виттенберга поехал я через Преч, где осматривал, пока переменили мне лошадей, старинный замок. В Торгау, где также есть старинный, весьма живописный замок, я лазил на высокую башню и любовался окрестностями.“⁵⁸

Z deníků je mimo jiné patrné, že na rozdíl od P. A. Vjazemského, jehož deníkovou prózou se budeme zabývat v následující podkapitole, autor s velkým obdivem pohlížel na malířství. V deníku z roku 1821 popisuje německou malířskou školu, a to na základě obrazu *Klanění tří králů* Albrechta Dürera: „Смотря на эти изображения, ясно почувствуешь, чем отличается немецкая школа от прочих: простая, величественная, но не идеальная природа. Она менее действует на воображение, но, кажется, более

⁵⁶ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ Tamtéž

удовлетворяет чувству.⁵⁹ Dozvídáme se také, že V. A. Žukovskij neměl rád obrazy světoznámého malíře P. P. Rubense: „... я не люблю Рубенса; его натура для меня отвратительна; ...“⁶⁰. Mimo to je pozoruhodným autorův dojem z obrazu zobrazujícího Madonu, jehož autorem je renesanční malíř Raffael Santi. Podle Žukovského jsou kopie tohoto obrazu mnohem vydařenější a čistší než samotný originál.⁶¹

3.2.3 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA JAZYKOVÉHO

V. A. Žukovskij byl představitelem raného romantismu. Tím lze vysvětlit, proč autor dokázal tak bohatě vyličit „nepopsatelné“ pocity z navštívených míst, která jej zasáhla, dá se říci, do srdce. Svým líčením dokáže čtenáře doslova přenést na místo, které popisuje: „Die Basteu. Как жаль, что надобно употреблять слова, буквы, перо и чернила, чтобы описывать прекрасное!... Как изобразить чувство нечаянности, великолепие, неизмеримость дали, множество гор, которые вдруг открылись глазам, как голубые окаменевшие волны моря...“⁶² V obsáhlejších zápisech se však můžeme setkat i se zcela lakonickými, utilitárními popisy: „Прекрасный, простой дом. Горница великой княгини, нынче Луизы и Александрины; сборная горница, с гипсовыми картинами, где король завтракает с семьей; большая горница, отделанная деревом; круглый кабинет королевы...“⁶³

Tak jako u většiny ostatních autorů, kterými se v této práci budeme zabývat, se v deníkových textech V. A. Žukovského setkáváme s celými francouzskými větami: „Elle est ma religion! Il n'y a pas de plus grande jouissance que de sentir avec pureté la beauté d'une âme pure.“⁶⁴ Kromě občasných vět v cizím jazyce uvádí autor také názvy různých uměleckých děl v jazyce originálním: „Preciosa“, „Les précieuses ridicules“, „Cosi fan tutte“. Nejedná se však jen o díla. Také místa, o kterých autor psal, byla zaznamenávána převážně v původním jazyce (tedy v německém): „Потом пошли в Kavalierhaus.“⁶⁵ „Я отправился в Ruinenberg ...“⁶⁶ nebo „Целый день в Pfauen-Insels“⁶⁷. Někde se však

⁵⁹ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ Tamtéž

setkáváme s označením jednoho místa v originálním jazyce a druhého v jazyce ruském: „Из Kavalierhaus мы пошли в Бельведер, ...“⁶⁸

Ve svých denících autor využíval také přímou řeč. Můžeme se setkat dokonce s přímou řečí kombinovanou s řečí nepřímou: „сказал: «Это место мне нравится более всех». Я сказал, что предпочитаю вид с Brauhausberg и Pfauen-Insel. Я сужу как мимоходящий, а вы, как принц, благодарный к тому месту, на котором были счастливы. – «Это правда! Und wie glücklich!»“⁶⁹ Mimoto narážíme také na přímou řeč nevlastní (v textu bez uvozovek): „Frédéric est mort le <...>: il n'a cessé régner que la veille - , сказал Мирабо: лучшая похвала, какую только можно сказать о государе, если принять слово *régner* в его великом смысле.“⁷⁰

Na závěr můžeme citovat slova profesora A. S. Januškeviče, odborníka na tvorbu V. A. Žukovského, která stručně vystihují autorovy deníky: „Это дневники русского мыслителя и общественного деятеля. В них – летопись русской жизни целой эпохи. И в этом смысле как литературный памятник они заслуживают особого внимания и самого пристального изучения.“⁷¹

3.3 PETR ANDREJEVIČ VJAZEMSKIJ

P. A. Vjazemskij se narodil roku 1792 v Moskvě v bohaté šlechtické rodině.⁷² V patnácti letech osiřel a majetek, který zdědil, zanedlouho promrhal. V roce 1812 se jako voják účastnil borodinské bitvy. O pět let později autora tíživá finanční situace dohnala „do služby“. Nejprve Vjazemskij pracoval ve Varšavě, v kanceláři ruského komisaře. Pro sympatie k polské inteligenci byl však roku 1821 propuštěn. V letech 1830 – 1863 pracoval na ministerstvu financí.⁷³

Kníže Vjazemskij je znám především jako básník a publicista. Pro autorovy básně je charakteristický satiricko-didaktický podtón, který byl obsažen již v první pisatelově

⁶⁸ ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ ЯНУШКЕВИЧ, А. С. ФЭБ: Янушкевич. Дневники Жуковского как литературный памятник. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/YRJE>>

⁷² ГИНЗБУРГ, Л. Lib.ru/Классика: Вяземский Петр Андреевич. Лидия Гинзбург. П. А. Вяземский [online]. 2009 [цит. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/w/wjazemskij_p_a/text_0190.shtml>

⁷³ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 291.

publikované básni, kterou se uvedl v literární svět. Jednalo se o báseň *Poselství do vesnice* (*Послание в деревню*) ve *Věstníku Evropy* (*Вестник Европы*) v roce 1808.⁷⁴ Mezi autorova další básnická díla patří např. *Hněv* (*Негодование*) či *Ruský bůh* (*Русский бог*), básně obsahující politickou satiru, nebo také např. *První sníh* (*Первый снег*) či *Sklíčenost* (*Уныние*), díla vyznačující se psychologickou lyrikou.⁷⁵ Znáám je P. A. Vjazemskij také jako kritik, a to především díky své knize z roku 1848 o díle Fonvizina. Autor vystupoval také jako „spisovatel-patriot“ obhajující svou zemi před Evropou.⁷⁶

Kniže Vjazemskij po sobě zanechal mnoho memoárové literatury, označené jako *Zápisníky* (*Записные книжки*). Jejich tvorbě se věnoval sedmačtyřicet let svého života. V těchto *Zápisnicích* se mimo jiné setkáváme s typickými deníkovými záznamy, které nám odkrývají mnohé ze života autora. Právě těmito *Zápisnicemi* se budeme zabývat v následující podkapitole.

3.4 ZÁPISNÍKY (ЗАПИСНЫЕ КНИЖКИ) P. A. VJAZEMSKÉHO

Jak již z názvu vyplývá, *Zápisníky* (*Записные книжки*) P. A. Vjazemského nejsou klasickým příkladem deníkové prózy. Od klasických deníků se odlišují především absencí denních záznamů a formou zápisů. Přesto se však ojediněle setkáváme i s typickými deníkovými záznamy, které jsou označeny datem. Takovéto zápisy nám podávají informaci o tom, čemu se autor daný den věnoval, kdo jej navštívil (A. G. Stroganov, L. S. Puškin, A. S. Puškin, V. A. Perovskij, Poletika, S. Volkonskaja, V. A. Žukovskij), s kým si dopisoval (I. S. Turgeněv, P. A. Pletněv, manželka, V. A. Žukovskij, A. Bulgakov, E. Baratynskij), na čem pracoval atd. Z části lze *Zápisníky* označit také jako cestovní deník. V záznamech učiněných na cestách se totiž kromě informací charakteristických pro cestovní zápisy setkáváme s datem a popisem prožitého dne.

Dalším znakem odlišujícím *Zápisníky* od klasického deníku je fakt, že měl sám autor v úmyslu je publikovat: „Вяземский сам готовил материалы к изданию и

⁷⁴ LITRA.RU. Биография Вяземского П.А. :: Litra.RU :: Лучшие биографии [online]. ©2008 [цит. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.litra.ru/biography/get/wrid/00883851222180850828/>>

⁷⁵ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 291.

⁷⁶ LITRA.RU. Биография Вяземского П.А. :: Litra.RU :: Лучшие биографии [online]. ©2008 [цит. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.litra.ru/biography/get/wrid/00883851222180850828/>>

проводил редакционную работу.⁷⁷ Svým *Zápisníkům* se P. A. Vjazemskij začal věnovat v roce 1813 a skončil v roce 1860. Sepsal jich celkem čtrnáct za různá období. O rozhodnutí, které autora vedlo k tvorbě těchto zápisníků se dočítáme v osmé knížce (1829 – 1837): „Зачем начал я писать свой журнал? Нечего греха таить, от того, что в «Memoires» [«Мемуарах»] о Байроне (Moor [Мура]) нашел я отрывки дневника его. А меня черт так и дергает всегда во след за великими. Я еще не расписался, или не вписался: теперь пока даже и скучно вести мне свой журнал. Но, впрочем, я рад этой обязанности, давать себе некоторый отчет в своем дне. Между тем и письма мои к жене род журнала.⁷⁸

3.4.1 ТЕМАТИКА ДЕННИХ ЗАЗНАМŮ

Ve svých zápiscích se P. A. Vjazemskij dotkl mnoha společenských témat, jako např. náboženství: „Зачем облакаем мы всегда бога человеческими понятиями? Зачем называть его отцом? Что за отец, который о детях не печется и дал им волю проказничать, как хотят, чтобы иметь жестокое удовольствие наказывать тех, которые от него отшатнулись.⁷⁹ otázek adekvátních trestů: „Как нелеп и жесток доклад суда! Какое утонченное раздробление в многосложности разрядов и какое однообразие в наказаниях! Разрядов преступлений одиннадцать, а казней по настоящему три: смертная, каторжная работа и ссылка на поселение.⁸⁰ polské otázky, otrokářství, politiky, vojenských záležitostí, nebo také umění (v několika záznamech autor upřednostňuje hudbu před malířstvím). Mimo jiné se velmi často setkáváme s lingvistickými otázkami týkajícími se autorova rodného jazyka: „У нас прежде говорилось: воевать неприятеля, воевать землю, воевать город; воевать кого, а не с кем. Принятое ныне выражение двоясмысленно. Воевать с пруссаками может значить вести войну против них и с ними заодно против другого народа.⁸¹ či „Бездарность, талантливый -- новые площадные выражения, вкравшиеся в наш литературный язык.⁸²

⁷⁷ ЕГОРОВ, О. Г. Петр Андреевич ВЯЗЕМСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 6. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/WFoC>>

⁷⁸ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с.171.

⁷⁹ Тамtéž, s. 41 – 42.

⁸⁰ Тамtéž, s. 132.

⁸¹ Тамtéž, s. 20.

⁸² Тамtéž, s. 270.

Kromě témat společenských narážíme v *Zápisnicích* také na mnoho informací o samotném autorovi. Lze např. usoudit, že Vjazemskij pochyboval o svém nadání coby spisovatele: „Впрочем, если был бы у меня решительный авторский талант, то я верно преодолел неохоту и мог бы написать что-нибудь путного и большого.“⁸³ Této citaci předchází autorovo přiznání, ve kterém se zmiňuje o své dlouhodobé neschopnosti věnovat se četbě nebo své tvůrčí práci. Na druhou stranu autor sám sebe považuje za „zasvěceného“ člověka, co se literatury týče: „Жуковский похитил творческий пламень, но творение не свидетельствует еще земле о похищении с небес. Мы, посвященные, <видим> чувствуем в руке его творческую силу: толпа чувствует глазами и <уверяется> убеждается осязанием.“⁸⁴ Na rozdíl např. od A. S. Puškina, do *Zápisníků* autor také velmi často vepisoval vlastní myšlenky: „В свете часто скрытность называют хитростью. Разве можно назвать молчаливого лжецом, потому только что он правды не говорит?“⁸⁵, „Наша литературная бедность объясняется тем, что наши умные и образованные люди вообще не грамотны, а наши грамотные вообще не умны и не образованы.“⁸⁶ či „Я не люблю людей, которых душою бывает ум: я хочу, чтобы умом человека была душа.“⁸⁷ Nejvíce informací o samotném autorovi obsahuje knížka sedmá, v níž autor uvádí např. svůj postoj vůči vládě, který následně zdůvodňuje.

Z velké části jsou v *Zápisnicích* obsaženy básně samotného autora či jiného poety. Některé z nich jsou doplněny autorovým hodnocením, jako např. *Rossiada* (*Россиада*) Cheraskova.⁸⁸ Že měla poezie pro autora obrovskou hodnotu, vyplývá např. z komentářů, kterými autor provází citaci archidiakona Trubleta, známého kritika Voltairova básnického díla *La Hendriade*: „Телемака читают больше, нежели Генриаду (вы солгали, господин архидиакон), не потому, что он стоит лучшего, но он написан прозой (вы осел, господин архидиакон).“⁸⁹ Právě u Voltaira se s nanejvýš pozitivním hodnocením autora setkáváme velmi často.

Na mnoha místech se v *Zápisnicích* dočítáme o slavných osobnostech (I. A. Krylov, Moliér, Kateřina II., G. R. Děržavin, M. V. Lomonosov, Napoleon Bonaparte, CH. L.

⁸³ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с. 169.

⁸⁴ Tamtéž, s. 53.

⁸⁵ Tamtéž, s. 25.

⁸⁶ Tamtéž, s. 274.

⁸⁷ Tamtéž, s. 20.

⁸⁸ Tamtéž, s. 46 – 49.

⁸⁹ Tamtéž, s. 19.

Montesquieu, Voltaire, Karel IX. (král Francie), G. G. Byron, Scott Woltaire, M. I. Kutuzov, ...). Autor většinou odkazuje na jejich práci či charakter.

3.4.2 DENNÍ ZÁZNAMY Z HLEDISKA KOMPOZIČNÍHO

Co se rozsahu záznamů týče, nelze říci, že by převažovaly delší či kratší zápisy. Byla období, kdy autor prováděl obsáhlé záznamy, byla ale také období, kdy zapsal pouze např. jednu větu - záznam z 11./23. února 1835: „Зажег сигарку огнем Везувия в 12 ч. у[тра] 1835.“⁹⁰ nebo jen slovní spojení, např. ze dne 31. července 1844: „Теплая ванна.“⁹¹ Z těchto konkrétních příkladů je evidentní, že autor nepsal jen o společenských tématech, ale zapisoval také zcela osobní informace.

Ve srovnání s deníkovou tvorbou spisovatelů, kterou se budeme zabývat na následujících stránkách, v záznamech P. A. Vjazemského velmi často narážíme na přepisy rozhovorů jiných lidí (např. přepisy rozhovoru mezi dramatiky J. B. Knjažninem a D. I. Fonvizinem⁹² nebo rozhovoru Kateřiny Veliké s Diderotem⁹³) či s opisy úryvků jejich korespondence (např. úryvek dopisu generála Suvorovova knížeti Potěmkinovi⁹⁴, úryvek dopisu Byrona psaný knižnímu prodejci⁹⁵, ukázka korespondence Žukovského k Turgeněvovi⁹⁶, ...). Mimoto se setkáváme také s přepisem vlastní korespondence autora: „Я сегодня писал А. Тургеневу о его печали: ...“⁹⁷, „Я писал сегодня Жуковскому: ...“⁹⁸ či s opisy jeho vlastních rozhovorů, které vedl ve snu.

Nežřídka se v *Zápisnicích* objevují také různá porovnávání či přirovnávání míst nebo jevů. Dočítáme se např. o přirovnání vládců Ludvíka XIV. a Ludvíka XVIII. nebo Petra I. a Alexandra I.: „Не довольно размышляют о том, что цари не могли наравне с народами подвигаться к просвещению соразмерно. Без сомнения, Людовик 18 немногим образованнее Людовика 14, а Петр I, конечно, не уступил бы в познаниях Александру I.“⁹⁹ Stejně jako v deníkové tvorbě F. M. Dostojevského narážíme také na

⁹⁰ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с. 229.

⁹¹ Тамtéž, с. 237.

⁹² Тамtéž, с. 18.

⁹³ Тамtéž, с. 53.

⁹⁴ Тамtéž, с. 56.

⁹⁵ Тамtéž, с. 68.

⁹⁶ Тамtéž, с. 273.

⁹⁷ Тамtéž, с. 125.

⁹⁸ Тамtéž, с. 135.

⁹⁹ Тамtéž, с. 65.

srovnávání ruského národa s jinou zemí: „Французская острота шутит словами и блещет удачным прибором слов, русская -- удачным приведением противуречащих положений. Французы шутят для уха -- русские для глаз.“¹⁰⁰ Ve svých zápisech autor uvádí také např. rozdíl mezi Moskvou a Petrohradem: „Общее и разница между Московою и Петербургом в следующем: здесь умничают глупость, там ум вынужден иногда дурачиться – подстать другим.“¹⁰¹

V záznamech knížete Vjazemského se velmi často objevují obsáhlé francouzské texty, které jsou doplněny překladem. Místy se setkáváme také citacemi v německém jazyce. Stejně tak je tomu i u ostatních spisovatelů té doby. V 19. století bylo totiž mezi inteligencí a vyšší společností velmi populární hovořit či jinak využívat cizí jazyk. Byl to jakýsi znak vzdělanosti a inteligence v tehdejší společnosti. Můžeme se tedy domnívat, že kníže Vjazemskij, jakožto jeden z představitelů inteligence, si byl svého postavení dobře vědom a stejně jako např. A. S. Puškin, využíval cizí jazyk také ve svých *Zápisnicích*, které měl v úmyslu publikovat.

Mimo to autor velmi často využíval různá přísloví: „Необходимость в представительном правительстве и в уставе положительных законов заключается в следующей пословице: *до бога высоко, до царя далеко*.“¹⁰² či „Русская пословица говорит: у каждого свой царь в голове.“¹⁰³ Pisatel si také často pohrával se slovy a jejich významem: „Вы говорите о падении государств? Что это значит? Государств не бывает ни на верху, ни на низу и не падают: они меняются в лице ...“¹⁰⁴

3.4.3 ZÁPISNÍKY V ROLI CESTOVNÍHO DENÍKU

Jak bylo na začátku kapitoly zmíněno, *Zápisníky* P. A. Vjazemského lze z části označit i jako cestovní deník. Jedná se především o třetí, desátou, jedenáctou, dvanáctou a třináctou knížku. Ani záznamy z cest však autor nepsal denně, což dokazuje např. zápis ze 3. srpna 1822, který autor začíná slovy: „Мы приехали вечером 21-го [июля].“¹⁰⁵ V záznamech se samozřejmě setkáváme s popisem míst, která autor navštívil: „По сторонам

¹⁰⁰ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с. 33.

¹⁰¹ Тамtéž, с. 24.

¹⁰² Тамtéž, с. 31.

¹⁰³ Тамtéž, с. 151.

¹⁰⁴ Тамtéž, с. 28.

¹⁰⁵ Тамtéž, с. 104.

раскинуты селения и леса, и Польша теряет свою однообразность. Положение *Nowemiasto* живописно, то есть дома и сада графского: на высокой горе, внизу река, луга, покрытые необыкновенно свежей зеленью, и леса.¹⁰⁶ Jelikož se jedná o cestovní deník, dočítáme se nejen fakta o samotných místech (např.: Hanau, Mnichov, Innsbruck, Terst, Verona, Bologna, Florencie, Neapol, Pompeje, Řím, Milán, Vídeň, Praha, Drážďany, Berlín, Frankfurt, Revel¹⁰⁷, Brighton, Londýn a mnohé další), ale také o autorových subjektivních dojmech: „Здесь все пахнет *Русью* и корешками Шишкова. Я понимаю их язык, а они меня не понимают... И природа здесь сбивается на *русскую* -- плоская. Небо молочное, цвета снятого молока. Женский убор -- платок, повязанный на голове, также русский.“¹⁰⁸ Takto se autor vyjadřuje o České zemi, kterou navštívil v roce 1835. Méně lichotivým je ovšem Vjazemského hodnocení navštívené Itálie: „Италия прекрасный музей, а не прекрасная земля.“¹⁰⁹

Již víme, že P. A. Vjazemskij velmi často porovnával různá místa nebo jevy. To se odrazilo také v jeho cestovním deníku. Zajímavým přirovnáním je např. výslovnost anglických písmen k narozením velikánů ze všech možných oblastí: „Как рождаются Рафаэлями, Ньютонами, Паганини, особенно Паганини, так должно родиться с способностью произнести английский th и другие буквы...“¹¹⁰. Pozoruhodným srovnáním je také autorův postřeh týkající se vztahu dvou významných polských měst: „Между Варшавою и Краковом отношения Петербурга с Москвою.“¹¹¹

Na závěr je na místě uvést fakt, že přestože nejsou *Zápisníky* knížete P. A. Vjazemského klasickým deníkem, řadí se k deníkové tvorbě, jako žánru: „Важнейшим признаком, подтверждающим принадлежность записных книжек Вяземского к дневниковому жанру, является наличие в них структурных элементов дневника.“¹¹²

¹⁰⁶ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с. 89.

¹⁰⁷ Dnešní Tallinn

¹⁰⁸ ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963, с. 232.

¹⁰⁹ Тамtéž, s. 228.

¹¹⁰ Тамtéž, s. 252.

¹¹¹ Тамtéž, s. 98.

¹¹² ЕГОРОВ, О. Г. Петр Андреевич ВЯЗЕМСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 6. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://url.cz/WFoC>>

3.5 ALEXANDR SERGEJEVIČ PUŠKIN

„Он был певцом свободы и убежденным патриотом.“¹¹³ Tak je uveden A. S. Puškin v textu pro samostatné čtení žáků a studentů v knize *Historie Ruska v událostech a osudech (История России в событиях и судьбах)*. Ve *Slovníku ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917* je charakterizován jako „Dovršitel básnické tradice XVIII. stol. a zakladatel nové ruské literatury XIX. stol.“¹¹⁴ Nejen z těchto záznamů vyplývá, že je A. S. Puškin jednou z nejvýznamnějších postav ruské literatury.

Tvorba A. S. Puškina byla ovlivněna mnohými evropskými spisovateli, jako např. tvorbou Voltaira, Byrona, Shakespeara či W. Scotta. Podle V. M. Žirmunského „В этом сложном взаимодействии Пушкина с литературным прошлым и современностью Запада складываются его индивидуальные черты как поэта и яснее намечается проиденный им путь к созданию литературы национальной, народной и реалистической.“¹¹⁵

A. S. Puškin napsal bezpočet vynikajících děl, mezi která řadíme např. poemu *Kavkazský zajatec (Кавказский пленник)*, někdy překládanou také jako *Kavkazský jezdec*, poemu *Sikáni (Цыганы)*, dále novely *Piková dáma (Пиковая дама)*, *Kapitánská dcerka (Капитанская дочка)* nebo nejvýznamnější autorovo dílo - veršovaný román *Evžen Oněgin (Евгений Онегин)*. Tato díla jsou čtenářům dobře známá, málokdo však ale ví, že A. S. Puškin svá nejlepší díla komponoval většinou na podzim: „Чем ненастнее, чем слякотнее была осень, тем для него было лучше.“¹¹⁶

Jako mnoho ruských spisovatelů si také A. S. Puškin vedl deník. Co je obsahem jeho zápisů, proč se rozhodl svůj deník psát a s jakým úmyslem? Tím se budeme zabývat na následujících stránkách.

¹¹³ АКИШИНА, А. А. *История России в событиях и судьбах*. Москва: Русский язык. Кусы, 2010, с. 125.

¹¹⁴ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 225.

¹¹⁵ ЖИРМУНСКИЙ, В. М. ФЭБ: Жирмунский. Пушкин и западные литературы. – 1937 (текст) [online]. [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v37/v372066-.htm>>

¹¹⁶ ВЕРЕСАЕВ, В. В. - ПУШКИН А. С. КРАТКАЯ СПРАВКА – ЧЕЛОВЕК И ХУДОЖНИК В. В. ВЕРЕСАЕВ [online]. ©2011 - 2014 [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://russkay-literatura.ru/pushkin/15-pushkin-as.html>>

3.6 DENÍKOVÁ TVORBA A. S. PUŠKINA

Na otázku, proč se Alexandr Sergejevič Puškin začal věnovat deníkové tvorbě, existuje prostá odpověď. Chtěl, aby se informace o událostech proběhlých nejen za jeho života dochovaly pro budoucí generace.¹¹⁷ Pro samotného autora byl potom deník především prostředkem, skrze který ventiloval svůj hněv. Mohl v něm totiž beze strachu kritizovat cara, absolutismus, úředníky apod.¹¹⁸ Podle vlastních slov se A. S. Puškin mnohokrát pokoušel vést si deník, jak ale sám přiznal, často byly jeho pokusy neúspěšnými díky jeho lenivosti: „Несколько раз принимался я за ежедневные записки и всегда отступался [из лени]; ...“¹¹⁹

První dochovaný deníkový zápis pochází z listopadu roku 1815 (u zápisu není přesné datum, je nám známo pouze to, že byl zapsán před 28. listopadem, protože toho data byl učiněn zápis další).¹²⁰ Poslední dochovaný záznam pochází z února roku 1835, přesnější datum není známo.¹²¹ Porovnáme-li rané a pozdější dochované deníky Puškina, je evidentní změna kvantity obsahu zápisů. Ve starších denících jsou častější krátké zápisy obsahující pouze datum a jen několik málo informací. Např. v deníku z roku 1821: „4 мая был я принят в масоны.“¹²² V pozdějších denících jsou častější zápisy delší.

Bohužel se mnoho z deníkových zápisů A. S. Puškina nedochovalo. Jednou z příčin byl prosinec roku 1825, tedy povstání děkabristů. Toho času se Puškin rozhodl své zápisky spálit. Tyto záznamy totiž mohly značně uškodit nejen samotnému autorovi, ale také mnoha dalším lidem. Je známo, že A. S. Puškin s ruskými revolucionáři sympatizoval, dá se tedy předpokládat, že tyto záznamy obsahovaly informace o dalších přívržencích tohoto revolučního hnutí: „В конце 1825 г., при открытии несчастного заговора, я принужден был сжечь сии записки. Они могли замешать многих и, может быть, умножить число жертв.“¹²³

¹¹⁷ ЩЕГОЛЕВ, П. Е. Lib.ru/Классика: Щеголев Павел Елисеевич. Николай I в дневнике Пушкина [online]. 2009 [cit. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/s/shegolew_p_e/text_0270.shtml>

¹¹⁸ ПРЕДТЕЧЕНСКИЙ, А. В. ФЭБ: Предтеченский. Дневник Пушкина 1833-1835 годов.-1962 (текст) [online]. [cit. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/im4/im4-278-.htm>>

¹¹⁹ ПУШКИН, А. С. Дневники. Записки. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 58.

¹²⁰ Тамtéž, s. 7.

¹²¹ Тамtéž, s. 47.

¹²² Тамtéž, s. 15.

¹²³ Тамtéž, s. 58.

3.6.1 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA TYPOLOGIE DENÍKU

Deníky Alexandra Sergejeviče Puškina řadíme do deníků určených k publikování. O tomto faktu svědčí nejen přítomnost dvou časových rovin, charakteristických právě pro deníky určené k publikaci, ale mimo jiné také záznam z 18. prosince 1834: „Третьего дня был я наконец в Аничковом. Опишу все в подробности, в пользу будущего Вальтер Скотта.“¹²⁴ Jak už bylo řečeno, své deníky psal autor pro budoucí generace, nikoliv tedy pro své současníky: „Предназначал он свои записки для потомства, но боялся, что они попадут в руки современников, а потому сдерживал себя.“¹²⁵ Je možné se domnívat, že o autorových denících vědělo několik osob, které po smrti spisovatele jeho deníkovou tvorbu uchovali. Díky tomu byla vyplněna autorova vize - deníky byly zachovány pro budoucí generace.

I když byly deníky psány, dá se říci, opatrněji, vyskytují se zde zápisy, které by jisté osoby vidět neměly: „Но я могу быть подданным даже рабом, — но холопом и шутком не буду и у царя небесного. Однако какая глубокая безнравственность в привычках нашего правительства! Полиция распечатывает письма мужа к жене и приносит их читать царю (человеку благовоспитанному и честному), и царь не стыдится в том признаться ...“¹²⁶ Stejně jako v denících např. F. M. Dostojevského či L. N. Tolstého se také zde setkáváme jak s pravými jmény osob, tak i s iniciálami jejich jmen.

Z hlediska formálně obsahového lze Puškinovy deníky řadit zčásti do deníků cestovních či pracovních. V denních záznamech se totiž setkáváme jak s popisy z autorových cest: „Наконец Воронежские степи оживили мое путешествие. Я свободно покати«лся» по зеленой равнине – и я благополучно прибыл в Новочеркасск, ...“¹²⁷ tak i se záznamy týkajícími se vlastní umělecké tvorby. Autor zmiňoval svá díla, zapisoval informace o okolnostech jejich vydání, nebo také vepisoval verše obsažené ve svých dílech, které neprošly censurou: „Ценсура не пропустила следующие стихи в сказке моей о золотом петушке: *Царствуй, лежа на боку и Сказка ложь, да в ней намек, Добрым молодцам урок.*“¹²⁸

¹²⁴ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 44.

¹²⁵ ЩЕГОЛЕВ, П. Е. Lib.ru/Классика: Щеголев Павел Елисеевич. Николай I в дневнике Пушкина [online]. 2009 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/s/shegolew_p_e/text_0270.shtml>

¹²⁶ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 40.

¹²⁷ Тамtéž, с. 17.

¹²⁸ Тамtéž, с. 47.

3.6.2 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA KOMPOZICE DENNÍCH ZÁZNAMŮ

Deníky A. S. Puškina sestávají často z charakteristických denních zápisů, které jsou označeny datací určující den a měsíc. Někdy jsou označeny pouze datem dne (jedná se ovšem o pokračování zápisů již zapsaného měsíce). Na některých místech se setkáváme nejen s datem, ale také s místem, ve kterém byl zápis učiněn: „15 мая. Георгиевск.“¹²⁹, anebo se dnem v týdnu: „22 декабря, суббота.“¹³⁰ Pokud se jednalo o skutečně významnou událost v životě autora, byla zapisována také hodina: „8 апреля... 2 часа. Представлялся. Ждали Царицу часа три. Нас было человек 20. Я по списку был последний. Царица подошла ко мне смеясь: „Non, c'est unique!.. Je me creusais la tête pour savoir quel Pouchkine me sera présenté. - Il se trouve que c'est vous! . . Comment va votre femme? Sa tante est bien impatiente de la voir à bonne santé, la fille de son cœur, sa fille d'adoption...“ и перевернулась. Я ужасно люблю Царицу, несмотря на то, что ей уже 35 лет и даже 36.“¹³¹ Tak jako v denících Tolstého či Dostojevského se také v Puškinových denících objevuje systematizace v zápisech. Stejně je tomu i s francouzskými výrazy, větami či dokonce celými odstavci ve francouzském jazyce, se kterými se u autora setkáváme velmi často.

Denní záznamy jsou z větší části nepravidelné, např. po zápisu ze dne 9. srpna následuje další zápis až 28. listopadu, ve kterém autor objasňuje, z jakého důvodu tak dlouho nepsal: „Я ничего не записывал в течение трех месяцев. Я был в отсуствии — выехал из Петербурга за 5 дней до открытия Александровской колонны, чтоб не присутствовать при церемонии вместе с камер-юнкерами, — своими товарищами, — был в Москве несколько часов — видел А. Раевского, ...“¹³² V tomto případě lze tedy odmlku ve psaní denních záznamů vysvětlit autorovými cestami. U mnohých dalších pomlk však autor důvod neudává. Lze se tedy domnívat, že mezery v záznamech má na svědomí tvůrčí práce autora či jiná činnost, která znemožňovala tvorbu pravidelnějších záznamů.

¹²⁹ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 16.

¹³⁰ Тамтѣж, с. 45.

¹³¹ Тамтѣж, с. 36-37.

¹³² Тамтѣж, с. 43.

3.6.3 ТЕМАТИКА ДЕННИХ ЗАЗНАМŮ

Mnoho informací zapsaných v Puškinově deníku se týká především života u dvora a cara Mikuláše I. Autor ve svém deníku popisoval či zmiňoval nejen významnější události typu: „Третьего дня Государыня родила Великого Князя Николая.“¹³³, ale také skandální odhalení týkající se právě vyšší společnosti: „Скоро по городу разнесутся толки о семейных ссорах Безобразова с молодою своею женою. Он ревнив до безумия. Дело доходило не раз до драки и даже до ножа.“¹³⁴ Příčinou tohoto sporu bylo podezření Bezobrazova, že jeho žena byla za svobodna milenkou cara Mikuláše I.¹³⁵ Co se týče informací týkajících se tehdejší společnosti, stejně jako např. kníže Odojevskij, využívá autor v zápisech obraty typu: říká se ..., proslýchá se ..., hovoří se o ...: „Бринкена, сказывают, финляндское дворянство повесило или повесит.“¹³⁶ či „Слух о том, что Полевой был взят и привезен в Петербург, ...“¹³⁷ Těchto obratů pravděpodobně autor využíval z důvodu obav, že se jeho zápisky mohou na veřejnosti objevit dříve, než by sám chtěl. Proto psal o tom, co se proslýchá, o čem se hovoří. Tyto obraty však také můžeme chápat tak, že byl autor pohlcen atmosférou klepů či dohadů. Vždyť přeci „на каждом шпроху, правды trochu“.

Další informace zanesené v denících pojednávají o tom, koho A. S. Puškin navštívil (S. V. Saltykova, knížete Odojevského, knížete Meščerského, ...), s kým se setkal (s P. A. Vjazemským, Johnem Blighem, N. V. Gogolem, S. P. Trubeckým, s carem Mikulášem I. ...), o čem s danou osobou hovořili, kdo zemřel. Zapsány jsou zde i různé anekdoty či historky, které autor zaslechl, jako např. rozhovor generála Bolchovského a Kiseljeva: „Киселев сказал ему: „Помилуй! да о чем ты будешь писать? что ты видел?“ — „Что я видел? — возразил Болховской. — Да я видел такие вещи, о которых никто и понятия не имеет. Начиная с того, что я видел голую ж... Государыни» (Екатерины II-ой, в день ее смерти).“¹³⁸

V denících se také dočítáme o cestách, které Puškin podnikl, obohacených líčením přírodních scenérií: „Первое замечательное место есть крепость Минарет. — Приближаясь к нему, наш караван ехал по прелестной долине — между курганами,

¹³³ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 26.

¹³⁴ Тамtéž, с. 31.

¹³⁵ Тамtéž, с. 226.

¹³⁶ Тамtéž, с. 37.

¹³⁷ Тамtéž, с. 38.

¹³⁸ Тамtéž, с. 42.

обросшими липой и чинаром. – Это могилы нескольких тысяч умерших чумою – блистали цветы, порожденные зараженным пепелом. – Справа все сиял снежный Кавказ. – Слева шумел Терек, впереди возвышалась огромная лесистая гора.¹³⁹

V deníkové tvorbě se také můžeme setkat s popisy běžných, často anekdotických situací, probíhajících paralelně s nějakou významnou historickou událostí a doplňující tak „velké dějiny“ o všednodenní rozměr. O takovéto situaci se můžeme dočíst v zápise z března roku 1834, v němž se objevuje záznam o 13. červenci 1826. Puškin zde popisuje historku, v níž si car hrál se svým psem. Car hodil kapesník do rybníka, aby jej pes vytáhl. V tu chvíli (v pravé poledne) k němu přiběhl sluha, který mu cosi pošeptal. Car okamžitě odešel do paláce. Pes mezitím kapesníček vytáhl, nechal jej na břehu a odešel za svým pánem. Tento kapesníček zvedla jistá dvorní dáma, aby jej uchovala jako památku důležitého dne.¹⁴⁰ Jednalo se o den, kdy bylo popraveno pět vůdců děkabristů.¹⁴¹

Místy v autorových denících narážíme také na portréty různých osobností, jako např. S. Uvarova, A. Šachovského, či A. Ikonnikova.¹⁴² Poslední zmíněné osoby se týká následující popis, skrze který dokáže autor čtenáři vnuknout dokonalou představu o této osobě: „... , видите высокого, худого человека, в черном сертуке, с шеей, окутанной черным изорванным платком. Лицо бледное, волосы не острижены, не расчесаны; он стоит задумавшись, кулаком нюхает табак из коробочки, он дико смотрит на вас — вы ему близкий знакомый, вы ему родственник или друг — он вас не узнает, вы подходите, зовете его по имени, говорите свое имя — он вскрикивает, кидается на шею, целует, - жмет руку, - хохочет задушевым голосом, кланяется, - садится, начинает речь, не доканчивает, трет себе лоб, ерошит голову, вздыхает.“¹⁴³

Zmínili jsme, že v deníkové tvorbě A. S. Puškina mimo jiné narážíme také na uměleckou tvorbu autora. Nesetkáváme se však s obsahem, nýbrž s okolnostmi vydání: „Я приехал. Мне возвращен „Медный всадник“ с замечаниями государя.“¹⁴⁴ „Государь позволил мне печатать „Пугачева“; мне возвращена моя рукопись с его замечаниями

¹³⁹ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 19.

¹⁴⁰ Тамтѣж, с. 34.

¹⁴¹ SKOTOGOOA. ru_history: 25 июля 1826 были казнены пятеро декабристов [online]. ©1999 [цит. 31. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://ru-history.livejournal.com/3960766.html>>

¹⁴² ЕГОРОВ, О. Г. Александр Сергеевич ПУШКИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная библиотека – ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/yFOF>>

¹⁴³ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА 1995, с. 13.

¹⁴⁴ Тамтѣж, с. 30.

(очень дельными)¹⁴⁵ nebo „Царь дал мне займы 20 000 на напечатание *Пугачева*. Спасибо.“¹⁴⁶ V denících spisovatel zmiňuje také ohlasy na svou tvorbu, a to jak negativní: „В публике очень бранят моего „Пугачева“, а что хуже — не покупают. Уваров большой подлец. Он кричит о моей книге как о возмутительном сочинении.“¹⁴⁷, tak i pozitivnější: „Моя „Пиковая дама“ в большой моде. – Игроки понтируют на тройку, семерку и туза. При дворе нашли сходство между старухой Графиней и Кн. Натальей Петровной и, кажется, не сердятся.“¹⁴⁸

V zápisech se také objevují několikaslovné, často poměrně dehonestující recenze děl jiných spisovatelů, např. krátké vyjádření k Šachovského komedii: „Он написал „Нового Стерна“: холодный пасквиль на Карамзина.“¹⁴⁹ V deníku z roku 1829, v době, kdy Puškin pobýval na Kavkazu, se dokonce objevuje krátké autorovo hodnocení vlastního díla: „Здесь нашел я у коменданта рукопись Кавказского Пленника... Сам не понимаю, каким образом мог я так верно, хотя и слабо, изобразить нравы и природу, виденные мною издали.“¹⁵⁰ A. S. Puškin však nehodnotil jen literární díla, ale vynášel také soudy nad začínajícími spisovateli, se kterými se setkal: „Кукольник пишет „Ляпунова“. Хомяков тоже. – Ни тот, ни другой не напишут хорошей трагедии. Барон Розен имеет более таланта.“¹⁵¹

O některých lidech se ve svých denících vyjadřuje značně nelichotivě, což dokazuje, že deník nebyl určen čtenářům té doby: „Комендантское место около полустолетия занято дураками; но такой скотины, каков Мартынов, мы еще не видали.“¹⁵² O jiných naopak píše s úctou a uznáním, např. o P. I. Pestelovi se v deníku z roku 1821 zmiňuje jako o jednom z nejoriginálnějších myslitelů, které zná. Podle jeho vlastních slov byl Pestel „умный человек во всем смысле этого слова“¹⁵³. O téže osobnosti se Puškin ve svém deníku zmiňuje ještě jednou, a to v roce 1833, kdy o ni už ale příliš lichotivě nepíše: „... Я рассказал ему, каким образом Пестель обманул его и

¹⁴⁵ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 33.

¹⁴⁶ Тамтѣж, с. 33.

¹⁴⁷ Тамтѣж, с. 47.

¹⁴⁸ Тамтѣж, с. 36.

¹⁴⁹ Тамтѣж, с. 13.

¹⁵⁰ Тамтѣж, с. 23.

¹⁵¹ Тамтѣж, с. 35.

¹⁵² Тамтѣж, с. 46.

¹⁵³ Тамтѣж, с. 14.

предал Этерию – представя ее Императору Александру отраслю карбонаризма. Суццо не мог скрыть ни своего удивления, ни досады.¹⁵⁴

Bohužel, o soukromém životě spisovatele se toho v Puškinových denících příliš nedočítáme. Přesto se místy objevují zápisy, které nám o autorovi mohou leccos prozradit. Například jeho lásku ke hraní: „При расплате не достало мне 5 рублей, я поставил их на карту и, карта за картой, проиграл 1600. Я расплатился довольно сердито, взял займы 200 руб. и уехал, очень недоволен сам собою.“¹⁵⁵ V deníku z roku 1815 potom lásku k ženě: „Как она мила была! как черное платье пристало к милой Бакуниной! Но я не видел ее 18 часов – ах! какое положение, какая мука!“¹⁵⁶ Také s autorovými osobními postoji či názory k probíhajícím událostem se setkáváme velmi zřídka. Tento fakt příkládá P. E. Ščegolev Puškinovým obavám ze zveřejnění svých zápisů v době autorova života.¹⁵⁷ Podle O. G. Jegorova: „Дневник является хроникой внешней, публичной жизни Пушкина.“¹⁵⁸

Kromě autorových deníků se dochovaly mimo jiné také *Tajné zápisky* (*Тайные записки*). V nich už se autor příliš zdrženlivým nejevil. Dá se říci, že ve srovnání např. s deníkem Karla Hynka Máchy z roku 1835, lze Puškinovy *Tajné zápisky* označit jako vydařenou pornografii. Zatímco K. H. Mácha zapisoval jen „základní“ informace týkající se svého sexuálního života, A. S. Puškin popisoval vše do nejmenších detailů. Svými slovy zobrazoval představy, touhy a sexuální hrátky se svou manželkou Natálií Nikolajevnou. A nejen s ní.¹⁵⁹ Pro čtenáře je tato literární část Puškinovy tvorby velmi zajímavá už jen z toho důvodu, že díky ní mohou vidět jednu z nejvýraznějších osobností ruské literatury „trošku“ jinak.

¹⁵⁴ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 28.

¹⁵⁵ Тамтѣж, с. 15.

¹⁵⁶ Тамтѣж, с. 9.

¹⁵⁷ ЩЕГОЛЕВ, П. Е. Lib.ru/Классика: Щеголев Павел Елисеевич. Николай I в дневнике Пушкина [online]. 2009 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/s/shegolew_p_e/text_0270.shtml>

¹⁵⁸ ЕГОРОВ, О. Г. Александр Сергеевич ПУШКИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная библиотека – ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/yFOF>>

¹⁵⁹ ПУШКИН, А. С. Тайные записки 1836-1837 годов – Пушкин Александр :: Режим чтения [online]. ©2010-2014 [цит. 26. 2. 2014]. Dostupné z: <http://royallib.ru/read/pushkin_aleksandr/taynie_zapiski_1836_1837_godov.html#0>

3.6.4 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA JAZYKOVÉHO

V denících A. S. Puškina se velmi často setkáváme s prepisy různých rozhovorů. Velké množství z nich je psáno přímou řečí ve francouzském jazyce: „C'est un animal.“ – „Il a donc un secrétaire?“ – „Oui, un Phanariote, et c'est tout dire.“¹⁶⁰ či „C'est apparemment pour donner une autre tournure à Ces établissements“, - сказал Энгельгардт.¹⁶¹ Narážíme zde také na přímou řeč nevlastní v podobě reprodukováných slov Kateřiny Veliké (v záznamu bez uvozovek): „- Как вам не стыдно, - отвечала Екатерина, - вы русская – и не знаете своего закона;“¹⁶²

Stejně jako např. u L. N. Tolstého či V. A. Žukovského se v denících A. S. Puškina objevují názvy udané v originálním jazyce: „Вчера играли здесь „Les enfants d'Edouard“, и с большим успехом.“¹⁶³ Ve velké míře narážíme také na řečnické otázky. Jako příklad lze uvést výčet takovýchto otázek v záznamu z 29. listopadu 1833: „Это зачем? К чему такое своенравное различие между Дворянином Псковским и Курляндским; между Гвардейским офицером и другим чиновником? Прилично ли Государю вмешиваться в обыкновенный ход судопроизводства? Или нет у нас законов на воровство?“¹⁶⁴

Vzhledem k tomu, že přední místo v Puškinových denících zaujímaly především informace ze života vyšší společnosti, nemůžeme hovořit o denících autora jako o pomyslném klíči k vlastnímu životu či k interpretaci autorovy umělecké tvorby. Na rozdíl od deníkové tvorby F. M. Dostojevského je evidentní, že Puškinova literární tvorba a jeho deníky mnoho společného nemají. Toto tvrzení dokládají také slova P. E. Ščegoleva, který v denících spatřuje jako jediný společný znak s autorovou literární tvorbou „puškinskou“ lakoničnost: „Дневник Пушкина... Первое впечатление: скупость, осторожность и сдержанность автора. Скупость -- обычная, Пушкинская, а сдержанность -- чрезмерная, почти граничащая с объективизмом. Об интимной, внутренней жизни --

¹⁶⁰ ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995, с. 29.

¹⁶¹ Тамtéž, с. 29.

¹⁶² Тамtéž, с. 30.

¹⁶³ Тамtéž, с. 29.

¹⁶⁴ Тамtéž, с. 29.

ни слова. Молчит Пушкин и о творческой своей жизни, роняя две-три фразы о своих произведениях в связи с их внешней историей (цензурой, подавлением в печати).¹⁶⁵

Z dnešního pohledu mají deníky A. S. Puškina obrovskou hodnotu coby materiál ke studiu tehdejšího stylu života, informací o tehdejších událostech či významných historických osobnostech. A. S. Puškin nezaznamenával jen své postřehy z tehdejší doby, ale vepisoval také mnoho historek o významných událostech či osobnostech, které vyslechl od svých známých. Právě v těchto bohatých informacích spočívá jedinečnost autorovy deníkové tvorby.

3.7 MICHAIL PETROVIČ POGODIN

M. P. Pogodin se narodil roku 1800 v Moskvě. V roce 1821 ukončil studium na Moskevské univerzitě, v níž později, konkrétně v letech 1826 – 1844, působil jako profesor katedry všeobecných ruských dějin. Pedagogické profesi se však věnoval již od roku 1821 na Šlechtickém ústavu při Moskevské univerzitě, ve kterém setrval do roku 1826.¹⁶⁶

Během svého života navštívil M. P. Pogodin mnoho cizích zemí. Nejvýznamnější cestou pro autora podle M. Polijevktova byla cesta do Prahy: „Погодин несколько раз бывал за границей; из его заграничных путешествий наибольшее значение имеет первое (1835), когда он завел в Праге близкие сношения с видными представителями науки среди славянских народностей: Шафариком, Ганкой и Палацким. Это путешествие несомненно способствовало сближению русского ученого мира со славянским.“¹⁶⁷

M. P. Pogodin velmi sympatizoval se slavjanofily. V letech 1841 - 1856 dokonce řídil vědecko-literární časopis *Moskvitjanin* (*Москвитянин*)¹⁶⁸, který je ve *Slovníku ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917* označován jako časopis slavjanofilní.¹⁶⁹ Podle informací zanesených ve zmíněném *Slovníku*, byl M. P. Pogodin

¹⁶⁵ ЩЕГОЛЕВ, П. Е. Lib.ru/Классика: Щеголев Павел Елисеевич. Николай I в дневнике Пушкина [online]. 2009 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/s/shegolew_p_e/text_0270.shtml>

¹⁶⁶ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 210.

¹⁶⁷ ПОЛИЕВКТОВ, М. Lib.ru/Классика: Погодин Михаил Петрович. М. П. Погодин: биографическая справка [online]. 2013 [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/p/pogodin_m_p/text_0030.shtml>

¹⁶⁸ БОЧАРОВ, Ю. "Москвитянин" // Литературная энциклопедия. Т. 7. – 1934 (текст) [online]. [цит. 19. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclp/le7/le7-5142.htm>>

¹⁶⁹ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 210.

„především stoupencem myšlenky panslavistické, která u něho přerůstala v panrusismus.“¹⁷⁰

Co se týče literární činnosti M. P. Pogodina, poprvé autor publikoval již v roce 1821. V literární svět se uvedl svým kritickým rozbohem Puškinovy poémy *Kavkazský zajatec* (*Кавказский пленник*). Z vlastních děl pisatele můžeme uvést např. *Povídky Michaila Pogodina* (*Повести Михаила Погодина*), které souborně vyšly roku 1832, dále drama *Marfa Posadnica* (*Марфа, Посадница Новгородская*) nebo dílo *Rok v cizích krajích* (*Год в чужих краях*) vystupující jako cestovní deník.¹⁷¹ M. P. Pogodin tedy nebyl jen prozaikem, dramatikem, publicistou či historikem. Můžeme jej označit také jako cestovatele.

O životě autora se z odborných publikací můžeme dozvědět mnohé, a to především díky deníkům, kterými se budeme zabývat níže.

3.8 DENÍKOVÁ TVORBA M. P. POGODINA

Své deníkové tvorbě se M. P. Pogodin začal věnovat v roce 1820 jako student Moskevské univerzity. Do deníků zapisoval informace jak ze svého soukromého života, tak i ze společenského dění. Jak víme, M. P. Pogodin byl nejen spisovatelem, ale mimo jiné také historikem. Autorovo tíhnutí k historii se projevuje již v deníku z roku 1820: „... Погодин постоянно переходит от современности к истории, а от истории к мечтаниям о том, что будет через сто, через тысячу лет, когда «ни в одном государстве не будет монархического направления», «не будет богатых, все сравняются», когда «какой-нибудь Петр откажется от престола, дворяне откажутся от крестьян» и «наступит золотой век» (24 fevr. 1821 г.).“¹⁷² Původ těchto myšlenek můžeme vysvětlit tehdejší atmosférou ve společnosti, předcházející povstání děkabristů v roce 1825. Autorův postoj k vládnoucí moci nám odkrývá také záznam ze 13. dubna 1824, v němž se Pogodin vyjadřuje o Velké francouzské revoluci jako o významném jevu v pozitivním slova smyslu.¹⁷³ O samotném povstání děkabristů se dočítáme v záznamu ze

¹⁷⁰ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 210.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 210 – 211.

¹⁷² КУЗИНА, Л. Н. ФЭБ: Кузина. Вступительная статья: Тютчев в дневнике и воспоминаниях М. П. Погодина. – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0072.htm>>

¹⁷³ Tamtéž

dne 10. července 1826, ve kterém autor píše o 14. prosinci 1825 jako o kroku k nové přeměně. Vztah tohoto data vůči budoucnosti přirovnává ke vztahu Ivana Kality k Ivanovi III.¹⁷⁴

3.8.1 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA TYPOLOGIE DENÍKU

Na základě toho, jak se M. P. Pogodin ve svých denících vyjadřoval o konkrétních osobách lze usoudit, že deníky nebyly psány s úmyslem jejich pozdější publikace. Například v záznamu z 1. listopadu 1820, tedy z roku, kdy M. P. Pogodin studoval na Moskevské univerzitě, se dočítáme o autorově názoru na tamní profesorský sbor: „Говорил < . . . > с Тютчевым . . . , о глупых профессорах наших.“¹⁷⁵ Také v denících let pozdějších se autor místy vyjadřoval bez obalu: „У Веневитиновых рассердил Соболевский, говоря о пьесах Пушкина. На все смотрит этот чудак с пирожной стороны. Жаль мне Веневитинова.“¹⁷⁶ O té samé osobě psal později jako o hrubiánovi či dokonce jako o svini. Skrze první informaci o Sobolevském se dočítáme také o autorových pocitech, které mohly v názoru na danou osobu hrát jistou roli: „Веневитинов, верно, спрашивал у Соболевского, нельзя ли как-нибудь faire пригласить меня и, верно, получил ответ отрицательный. Мне больно или завидно. Зачем же не хотел познакомиться со мною и проч.“¹⁷⁷ Na základě výše zmíněných nelichotivých soudů M. P. Pogodina o mnohých osobách lze tedy autorovy deníky řadit k deníkům běžným.

Deníkovou tvorbu autora můžeme také označit jako pracovní deník, jelikož se v denních záznamech velmi často setkáváme se zápisy informujícími o autorově práci: „17-22. Лекции, корректуры Эверса, ...“¹⁷⁸ či „13. Писал без расположения «Невесту на ярмарке», ...“¹⁷⁹ Místy se autor také vyjadřoval k ohlasům, které jeho

¹⁷⁴ КУЗИНА, Л. Н. ФЭБ: Кузина. Вступительная статья: Тютчев в дневнике и воспоминаниях М. П. Погодина. – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0072.htm>>

¹⁷⁵ ПОГОДИН, М. П. ФЭБ: Погодин. Записи о Тютчеве в дневнике М. П. Погодина. (1820-1873). – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0102.htm>>

¹⁷⁶ ПОГОДИН, М. П. Пушкин А.С. – Погодин. Из “Дневника“ [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.as-pushkin.net/pushkin/vospominaniya/vospominaniya-62.htm>>

¹⁷⁷ Тамtéž

¹⁷⁸ Тамtéž

¹⁷⁹ Тамtéž

tvorba vyvolala, např.: „6 июня. Прочел Тютчеву мои письма первые. Очень доволен. Комплименты.“¹⁸⁰

Součástí deníkové tvorby autora je také deník cestovní, kterým se budeme zabývat dále. Na rozdíl od již zmíněné deníkové tvorby je však určen k publikaci.

3.8.2 ТЕМАТИКА ДЕННИХ ЗАЗНАМŮ

Co se obsahu týče, ve svých denních záznamech autor zmiňoval např. osobnosti, se kterými se setkal (I. A. Krylov, V. A. Žukovskij, P. A. Vjazemskij, P. A. Pletnjev, A. S. Puškin, F. I. Ťutčev, N. M. Strojev, V. I. Obolenskij ...) či osobnosti, se kterými udržoval korespondenční vztahy (P. A. Vjazemskij, A. S. Puškin, S. P. Sumarkov, F. I. Ťutčev, V. A. Žukovskij ...). Dále se dočítáme o spisovatelích a jejich literární tvorbě, kterou autor četl. Velmi často se jednalo o tvorbu A. S. Puškina, např. *Ruslan a Ludmila* (*Руслан и Людмила*), *Volnost* (*Вольность*)... K některým dílům či spisovatelům se autor posléze vyjadřuje: „У меня кружится голова после чтения Шекспира, я как будто смотрю в бездну.“¹⁸¹ či „Перечитал «Онегина» - Пушкин забалтывается, хотя и прекрасно, и теряет нить. При множестве прекрасных описаний, четвертая и пятая песнь очень несвязаны, и голова читателя в дыму по прочтении.“¹⁸² Tak jako jsme ve Vjazemského *Zápisnicích* (*Записные книжки*) naráželi na různá srovnání či přirovnání, také zde se setkáváme se srovnávacími postřehy autora: „Пушкин поэт чувства. Шиллер – мысли.“¹⁸³ Dočítáme se také o mnohých dalších slavných osobnostech (J. J. Rousseau, J. W. Goethe, ...), které byly předmětem debat M. P. Pogodina a jeho přátel.

Kromě známých osobností byla předmětem debat témata jako např. náboženství, politika apod. Ve svých denících autor neopomínal ani aktuální dění ve společnosti, např. v záznamu z 16. března 1821: „16 марта. С Тютчевым и Троицким об турках. Целый народ выгнать трудно. – Переезд целого народа чрез Мраморное море на новое

¹⁸⁰ ПОГОДИН, М. П. ФЭБ: Погодин. Записи о Тютчеве в дневнике М. П. Погодина. (1820-1873). – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0102.htm>>

¹⁸¹ Тамtéž

¹⁸² Тамtéž

¹⁸³ ПОГОДИН, М. П. Пушкин А.С. – Погодин. Из “Дневника“ [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.as-pushkin.net/pushkin/vospominaniya/vospominaniya-62.htm>>

житье будет занимателен.¹⁸⁴ Aktuálně také reagoval na smrt jím tak obdivovaného A. S. Puškina. Poprvé se o skonu spisovatele dozvídáme v záznamu z 1. února 1837: „Слух о смерти Пушкина. Не верится.“¹⁸⁵ Nadcházející den se informace potvrzuje: „Подтвердилось. Читал письмо и плакал. Какое несчастье! Какая потеря! А как хорош наш царь! ... Плакал и плакал и думал о Пушкине.“¹⁸⁶

3.8.3 *ROK V CIZÍCH KRAJÍCH (ГОД В ЧУЖИХ КРАЯХ)*

Kromě běžného deníku napsal autor také deník cestovní, známý pod názvem *Rok v cizích krajích (Год в чужих краях)*. Jak již z názvu vyplývá, jedná se o deník, který autor psal po dobu jednoho roku na svých cestách po zahraničí. Na rozdíl od běžného deníku byl deník cestovní psán s úmyslem jej publikovat. Deník totiž vystupuje ve funkci depositáře, ve kterém jsou zaneseny informace a obrazy ze všech zemí, které autor během svých cest navštívil (Německo, Rakousko, Itálie, Francie, Polsko, Česká země, Belgie, Holandsko). Každodenní události a zážitky z cest autor zapisoval v závislosti na rychlosti cestování, z čehož vyplývá, že se místy setkáváme jen s letným popisem některé významné pamětihodnosti. Také v tomto deníku je patrný autorův zájem o historii. Při návštěvách různých historických míst či památek se autor snažil vcítit do atmosféry té doby, ze které historické památky pocházely.¹⁸⁷

Během svých cest se M. P. Pogodin setkal s mnoha významnými osobnostmi. Pro nás zajímavým příkladem mohou být např. F. Palacký či P. J. Šafařík.¹⁸⁸ O P. J. Šafaříkovi se autor vyjadřuje velmi lichotivě: „«Я внимал великому мужу <лингвисту Шафарыку>, не смея дохнуть, опасаясь проронить одно слово, смотрел на него с

¹⁸⁴ ПОГОДИН, М. П. ФЭБ: Погодин. Записи о Тютчеве в дневнике М. П. Погодина. (1820-1873). – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0102.htm>>

¹⁸⁵ ПОГОДИН, М. П. Пушкин А.С. – Погодин. Из “Дневника“ [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.as-pushkin.net/pushkin/vospominaniya/vospominaniya-62.htm>>

¹⁸⁶ Tamtéž

¹⁸⁷ ЕГОРОВ, О. Г. Михаил Петрович ПОГОДИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/dF3O>>

¹⁸⁸ РУМЯНЦЕВ, В. Погодин Михаил Петрович [online]. ©2000 [цит. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.hrono.ru/biograf/bio_p/pogodin_mp.php>

благоговением. Казалось, что я слышу голос с того света, что передо мною стоит муж времен апостольских»¹⁸⁹.

Přestože cestovní deník M. P. Pogodina obsahuje mnoho materiálu o evropských zemích a jejich pamětihodnostech, je podle O. G. Jegorova zřejmé, že se autor v památkách evropské kultury špatně orientuje. Podle slov Jegorova: „Над сознанием (и методом) Погодина довлеет старое, классицистское представление об иерархии культурных ценностей, в которой Древний мир стоит выше Средневековья. Это подтверждается еще и тем, что в самых памятниках античности и итальянского Возрождения писатель разбирается крайне слабо, ограничиваясь эмоциями и фигурами умолчания.“¹⁹⁰

V této kapitole bylo využito jen malé množství deníkového materiálu M. P. Pogodina. Jednalo se především o výběr záznamů týkajících se F. I. Ťutčeva a A. S. Puškina, a to z důvodu absence většího množství materiálu. Přesto jsme se snažili i v tak omezeném množství deníkového materiálu najít obecnější informace, díky kterým bylo možné deníkovou tvorbu M. P. Pogodina obecněji charakterizovat.

3.9 VLADIMÍR FJODORVIČ ODOJEVSKIJ

Kníže Vladimír Odojevskij se narodil roku 1804 v Moskvě.¹⁹¹ V letech 1816 – 1822 studoval Šlechtický ústav při Moskevské univerzitě. Již zde byly od roku 1820 publikovány první autorovy scénky či alegorie v místním školním časopise *Kaliopa* (*Каллиона*). Po dokončení ústavu pokračoval Odojevskij ve studiu na již zmíněné vysoké škole.¹⁹² V roce 1823 se potom podílel na organizaci filozofického spolku, který nesl název *Společnost ljubomudrija* (*Общество любомудрия*). O tři roky později autor opustil Moskvu a přestěhoval se do Petrohradu, kde pracoval ve Výboru zahraniční cenzury. V Petrohradě pracoval také jako zástupce ředitele veřejné knihovny nebo jako ředitel Rumjancevského muzea, které bylo v roce 1862 přemístěno do Moskvy. Díky tomu se

¹⁸⁹ ЕГОРОВ, О. Г. Михаил Петрович ПОГОДИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/dF3O>>

¹⁹⁰ Tamtéž

¹⁹¹ ЕСИПОВА, М. В. *Князь Владимир Одоевский. Дневник. Переписка. Материалы*. Москва: Дека-ВС, 2005, с. 6.

¹⁹² HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 190.

autor vrátil do svého rodného města, kde žil až do konce svého života, tedy do roku 1869.¹⁹³ Posledních osm let svého života vykonával V. Odojevskij funkci senátora.¹⁹⁴

Ve své době byl autor považován za jednoho z nejvzdělanějších lidí. A to především díky širokému spektru svých zájmů, mezi které patřila např. studia přírodovědná či společenskovědná. Autor se věnoval estetice, filozofii nebo teorii hudby, kterou velmi miloval. Vydal také několik učebnic (gramatiky, fyziky, aritmetiky ...). Co se vlastní literární tvorby týče, byl kníže Odojevskij silně ovlivněn německými romantiky. Nejvýrazněji se v jeho tvorbě odrazil vliv T. A. Hoffmana, a to především v cyklu fantastických povídek a pohádek *Pestré pohádky (Пестрые сказки)* z roku 1833. Z dalších autorových děl můžeme zmínit např. soubor povídek, které jsou vzájemně propojeny v celek prostřednictvím rozhovoru tří lidí, nesoucí název *Ruské noci (Русские ночи)* z roku 1842. Za zmínku stojí také jeden z prvních utopických románů v ruské literatuře - román *4338. rok (4338 год)*.¹⁹⁵

Kníže Vladimír Odojevskij se mnohokrát v životě pokoušel vést si deník. Do roku 1859 napsal mnohé zápisy týkající se např. svých cest do zahraničí. Podle Olgy Kuziny se však jednalo pouze o zápisy epizodické, vedlejší. Teprve od roku 1859 vedl svůj deník, dá se říci, pravidelně až do své smrti.¹⁹⁶

3.10 DENÍKY KNÍŽETE VLADIMÍRA ODOJEVSKÉHO

Deníkové tvorbě se kníže Vladimír Odojevskij začal věnovat v druhé polovině svého života. Ze zápisů se o pohnutce, která autora vedla k rozhodnutí tvorby deníků, nedozvídáme. Můžeme však předpokládat, že se Odojevskij denním záznamům začal věnovat z důvodu potřeby jakéhosi blízkého „společníka“, kterému by mohl svěřit vše, co svěřit potřeboval.¹⁹⁷ Svě denní záznamy psal kníže Odojevskij od konce 50. let 19. století až do roku 1869, tedy do své smrti.

¹⁹³ ЕСИПОВА, М. В. *Князь Владимир Одоевский. Дневник. Переписка. Материалы*. Москва: Дека-ВС, 2005, с. 6.

¹⁹⁴ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 190.

¹⁹⁵ Тамtéž, s. 190 – 191.

¹⁹⁶ ЕСИПОВА, М. В. *Князь Владимир Одоевский. Дневник. Переписка. Материалы*. Москва: Дека-ВС, 2005, с. 11.

¹⁹⁷ ЕГОРОВ, О. Г. Владимир Федорович ОДОЕВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/1Fr>>

3.10.1 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA TYPOLOGIE DENÍKU A KOMPOZICE ZÁZNAMŮ

Deníky Vladimíra Odojevského lze řadit k deníkům běžným, tedy k deníkům, které byly psány jen pro vlastní potřebu.¹⁹⁸ Přesto se v záznamech téměř nevyskytují soudy Odojevského nad druhými lidmi takřkajíc „bez obalu“. V záznamech se příliš často nesetkáváme ani s autorovými osobními názory. Z hlediska formálně obsahového lze deník označit především jako deník pracovní. Kniže Odojevskij totiž do svých deníků zaznamenával mnoho informací ze svého pracovního života coby senátora. Často se v denních záznamech dočítáme také o autorově pracovní činnosti literární (konkrétně na čem pracoval, například s kým: „С 4 до 7 работал с Серовым над Энциклопедическим словарем.“¹⁹⁹).

Deníky Vladimíra Odojevského můžeme označit jako klasický příklad deníkové tvorby. Sestávají totiž z denních zápisů, které jsou obvykle označeny datem určujícím den a měsíc. U několika zápisů se setkáváme také s hodinou (autor nejčastěji udává hodinu v případě, kdy někam cestuje). Co se obsáhlosti denních záznamů týče, narážíme na velmi krátké, ale i delší zápisy. Některé záznamy sestávají pouze z jediné poznámky, jiné jsou rozepsány obsáhleji. Stejně jako v denících A. S. Puškina či L. N. Tolstého se také zde setkáváme se systematizací v některých zápisech, např. v záznamu z 11. – 13. prosince 1860: „Все это очень может быть, но вопрос не в том, а вот в чем: 1) были ли биты мужики без суда или по суду? 2) в том и другом случае бил ли сам Смирнов, ...“²⁰⁰

Jak už bylo řečeno, deníky Vladimíra Odojevského jsou ukázkovým případem klasické deníkové tvorby, o čemž svědčí nejen časové označení zápisů, ale především jejich obsah a forma. Záznamy se totiž skládají z několika poznámek – vět, které na sebe často ani nenasazují: „Дал 1-й урок музыки Нильсону. Даль обедал. На вечере Музыкального Общества.“²⁰¹ V některých zápisech se objevují také události z předešlého dne, pokud je autor nezapsal.

¹⁹⁸ ЕГОРОВ, О. Г. Владимир Федорович ОДОЕВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/1Frt>>

¹⁹⁹ ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

²⁰⁰ Tamtéž

²⁰¹ ЕСИПОВА, М. В. *Князь Владимир Одоевский. Дневник. Переписка. Материалы*. Москва: Дека-ВС, 2005, с. 83.

3.10.2 TEMATIKA DENNÍCH ZÁZNAMŮ

Informace zapsané v Odojevského denících se samozřejmě týkají událostí ze života autora, a to jak profesních, tak společenských. Například v záznamu ze dne 4. dubna 1859 se dočítáme o profesním postupu autora: „Затем меня выбрали в Городское депутатское собрание 63 голосами против 3.“²⁰² Velmi častými jsou zápisy ze zasedání Senátu, ve kterých autor podává informaci o tom, kolik členů se sešlo na schůzi nebo co bylo předmětem jednání. Mimoto se v záznamech dočítáme o autorem navštívených kulturních akcích (především hudebních). Tyto zápisy jsou poté doplňovány Odojevského hodnocením zhlédnutých představení. Ve svých denících pisatel zmiňuje také osoby, se kterými se setkal (M. P. Pogodin, P. A. Vjazemskij, L. N. Tolstoj, I. S. Turgeněv, baron Korf, Guisepe Verdi, Richard Wagner, car...), osoby, se kterými si dopisoval (N. A. Někrasov, P. I. Čajkovskij...). Do deníků zapisoval také díla, která četl (gramatiku Aksakova, *Ruský rozkol a staroobřadstvo* (Русский раскол и старообрядство) Ščapova, *Fiziologii* Rudeforda, *Grišu* (Гриша) Pečerskovo, Černyševského *Co dělat?* (Что делать?)...).

Velmi často zmiňoval také noviny či časopisy (Polské slovo, Magazín statkářů, Budoucnost, Současník, Journal du Nord, Čas, Kelnské noviny, Hlas, Moskevské zprávy, Journal de St-Petersbourg, Ruské Slovo, Moskva, Revue des deux mondes, Současné zprávy...). Co se tisku týče, Odojevskij do svých deníků zapisoval např., o čem se v novinách psalo, ve kterém plátku byl otisknut vlastní článek autora, které noviny dostaly výstrahu, nebo které byly zakázány. Stejně jako deníková tvorba F. M. Dostojevského také deníky knížete Odojevského obsahují na několika místech přepisy článků ze zmíněných novin či časopisů. Například v deníku z roku 1860, konkrétně 24. listopadu, narážíme na přepis článku, který byl publikován v novinách *Budoucnost* (Будущность). V tomto článku je kníže Odojevskij vystaven velmi negativní kritice. A stejně jako F. M. Dostojevskij také kníže Odojevskij pod jeho přepis přidává ukázkou svého dopisu autorovi článku, v němž stručně vyvrací všechna nařčení, která byla ve stati obsažena.²⁰³

V zápisu z 9. března 1862 se potom dočítáme o mínění cara, které má o samotném autorovi: „Я нечаянно узнал, чего мне в голову не приходило, что император

²⁰² ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z:

<http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

²⁰³ Tamtéž

Николай Павлович считал меня самым рьяным демагогом, весьма опасным, и в каждой истории (напр. Петрашевского) полагал, что я должен быть тут замешан. Кто это мне так поусердствовал? И как меня не согнули в бараний рог?²⁰⁴

Ve svých zápisech autor velmi často reaguje na aktuální dění ve společnosti. Jedním z příkladů může být zákaz vydávání *Polského slova* (*Польское слово*). O této události se autor poprvé zmínil v únoru roku 1859. V tomto zápisu upřesňuje, z jakého důvodu byl zákaz vydán a připojuje fakt, že vydavatel toho plátku byl vzat do vazby. K tomuto případu se vrací i následující dny udáváním nových informací, tedy kdy byl vydavatel propuštěn, proč atd. V zápisu ze dne 22. října 1860 se potom aktuálně dočítáme o úmrtí carevny. Odojevskij v tomto zápise poukazuje na skutečnost, že oznámení o úmrtí vyšlo v novinách *Journal de St Petersburg* ve francouzštině, zatímco rusky psané noviny vyšly pouze s jakýmsi černým polem, avšak bez oznámení. V záznamu z 30. října téhož roku se potom dozvídáme, jaký ohlas vyvolala smrt carevny mezi ruským národem (dá se říci, že nijaký).²⁰⁵ V deníku z roku 1861 se autor aktuálně zmiňuje o studentském hnutí, v roce 1862 potom o květnových požárech v Petrohradě: „Пожары в С-Петербурге. ... Все начались в сараях и подворных службах, т. е. попросту от папиросов, кои запрещаются курить на улицах и кои курятся в сеновалах, сараях и конюшнях.“²⁰⁶ Ve své deníkové tvorbě kníže Odojevskij však nezapisoval pouze aktuální dění v Rusku, ale také ve světě: „Игнатъев (наш посланник в Китае) рассказывал, что когда англо-французские войска оставляли Пекин, то китайское правительство велело открыть ужаснейшую пальбу из пушек -- ...“²⁰⁷

V denících se mimo jiné setkáváme se záznamy obsahujícími zmínky o slavných osobnostech či o autorově setkání se s nimi. Např. v záznamu ze dne 19. září 1862 se dočítáme o slavném italském skladateli Giuseppe Verdim, o kterém se Odojevskij vyjádřil jako o netalentovaném pánovi.²⁰⁸ Další zmínka o Verdim pochází ze záznamu z 31. října 1863, ve kterém je popsán pokus L. F. Lvova přesvědčit Odojevského o tom, že má

²⁰⁴ ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

²⁰⁵ Тамtéž

²⁰⁶ Тамtéž

²⁰⁷ Тамtéž

²⁰⁸ Тамtéž

Giuseppe Verdi skutečný talent.²⁰⁹ V březnu téhož roku se setkáváme s dalším světovým skladatelem, a to s Richardem Wagnerem, jehož koncert Odojevského velmi nadchl.²¹⁰ V dalších záznamech se dočítáme např. o zatčení Černyševského či o úmrtí Abrahama Lincolna. Neméně zajímavým je také záznam v deníku z roku 1860, ze kterého se dozvídáme o známosti knížete Odojevského se starším bratrem F. M. Dostojevského - M. M. Dostojevským, který jej navštívil za účelem společné domluvy kvůli pomoci A. A. Grigorjevu, chudému ruskému spisovateli.²¹¹

O soukromí autora se z deníků mnoho nedozvídáme. Existují však záznamy, ve kterých se dočítáme např. o autorově finančních potížích: „Работа прибавилась у меня и -- бедность тоже! Как свести концы с концами? Продам мои сочинения за что дадут; ...“²¹², „Продал Бартеневу для Чертковской библиотеки на 150 руб. книг, из сего числа получил 50 руб. очень кстати, ибо за расплатою долгов -- у меня оказался нуль.“²¹³ nebo např. o jakémsi předsevzetí do nového roku: „Вот и остался 1861 год, кажется, с 1862 для меня, начнется новая жизнь, менее мятежная и больше мне останется времени для моей внутренней жизни.“²¹⁴ Z deníků se mimo jiné dozvídáme také o datu narození autora. Své narozeniny kníže Odojevskij zmiňuje 30. července např. v denících z let 1860: „Сегодня мне 90 лет -- ровно 56 лет от рода и 34 службы.“²¹⁵, 1861, 1863 či 1866. V posledních záznamech, zápisech z 23., 24. a 25. února 1869, se objevují informace o špatném zdravotním stavu autora. Stěžuje si v nich na bolest v hrudi, zimnici a neustávající škytavku.²¹⁶ 27. února 1869 kníže Vladimír Odojevskij umírá.

3.10.3 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA JAZYKOVÉHO

V denících je zajímavé si povšimnout, že pokud kníže Odojevskij píše o některých událostech ve společnosti, stejně jako A. S. Puškin často využívá obraty typu: říká se ..., řeči o ..., proslýchá se ..., vypráví se o ..., zvěsti o ... atd.

²⁰⁹ ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

²¹⁰ Тамtéž

²¹¹ Тамtéž

²¹² Тамtéž

²¹³ Тамtéž

²¹⁴ Тамtéž

²¹⁵ Тамtéž

²¹⁶ Тамtéž

V záznamech také často narážíme na přepisy různých rozhovorů nebo na citace druhé osoby. Neobvyklými nejsou ani francouzské výrazy či celé věty. V některých záznamech autor dokonce využívá metonymii: „Этот старый паук пускает повсюду свои отравленные тенета; не уж-ли мы еще раз в них попадемся? Благородного человека можно обмануть один раз, но два раза сряду обманывают только дураков.“²¹⁷

Na závěr je třeba uvést, že hodnota Odojevského deníků spočívá především v informacích týkajících se politiky, kultury či tehdejšího tisku. Kníže Odojevskij podává úplnou informaci o tom, jak častá byla v tehdejší době zasedání senátu, kolik se obvykle účastnilo členů, co bylo předmětem jednání. Mnoho informací autor podává také o tisku, zmiňuje obrovské množství novin či časopisů, jejich obsah. V neposlední řadě mají deníky knížete Odojevského nemalou hodnotu coby historický materiál týkající se kulturních (především hudebních) akcí. Autor zapisoval mnohá navštívená představení, která doplňoval vlastním hodnocením.

3.11 FJODOR MIHAJLOVIČ DOSTOJEVSKIJ

Díky svým veledílům se Dostojevskému dostalo nejen evropského, ale světového uznání. Jeho vliv na spisovatele celého světa je srovnatelný pouze s vlivem Lva Nikolajeviče Tolstého, ovšem s tím rozdílem, že Dostojevskij došel takovému uznání až po své smrti. Byl, a je často považován za spisovatele-psychologa. Podle jeho slov je však pouze realista ve vyšším smyslu, tedy zobrazuje všechny hlubiny lidské duše.²¹⁸ Velký vliv na jeho tvorbu měli především velikáni ruské literatury jako A. S. Puškin, N. V. Gogol či M. J. Lermontov. Ovlivněn byl ale také tvorbou např. W. Scotta, H. de Balzaca nebo Ch. Dickense. Předním literárním směrem Dostojevského se stal realismus.²¹⁹

Zajímavé je seznámení se s názory Dostojevského současníků: „Narodnik N. K. Michajlovskij označil Dostojevského za „krutý talent“. I blízký přítel Dostojevského N. N. Strachov hovořil o jeho blízkosti k hrdinovi „z podzemí“ Svidrigajlovovi, protože byl zlý, prostopášný a plný závisti a pokud by nebyl tak zlý a chytrý, byl by k smíchu. Naopak

²¹⁷ ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

²¹⁸ DOSTOJEVSKIJ, F. M. Fjodor Michajlovič Dostojevskij citáty | Databáze knih [online]. ©2008-2014 [cit. 13. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/citaty/fjodor-michajlovic-dostojevskij-104>>

²¹⁹ ZAHŘÁDKA, M. *Ruská literatura XIX. století v kontextu evropských literatur*. Olomouc: Periplum, 2005, s. 138.

Tolstoj ho považoval spíše za nešťastného člověka, který však pro něho jako spisovatel mnoho znamenal. Turgeněv měl k Dostojevskému značně kritický vztah, měl jeho psychologismus za „nepravděpodobný“, jeho talent za „krutý“. Přesto nikdo v Rusku nepochyboval, že v Dostojevském měla ruská literatura jednoho z největších talentů století.²²⁰

Fjodor Michajlovič Dostojevskij napsal nespočet vynikajících děl. Jako příklad lze uvést epistolární román *Chudí lidé* (*Бедные люди*), dále *Zápisky z Mrtvého domu* (*Записки из мертвого дома*), které sám autor nazýval „заметками о погибшем народе“²²¹, romány *Uražení a ponížení* (*Униженные и оскорбленные*), *Zločin a trest* (*Преступление и наказание*), *Idiot* (*Идиот*) nebo například poslední román *Bratři Karamazovi* (*Братья Карамазовы*), jehož hlavní zápletkou je vražda otce Karamazova, z níž je obviněn a posléze odsouzen jeden z jeho synů. Dílo bývá označováno jako román – mystérie.²²²

Dostojevskij se mimo jiné věnoval také deníkové tvorbě. V roce 1873 začal vydávat svůj *Deník spisovatele* (*Дневник писателя*) jako rubriku v časopise *Občan* (*Гражданин*). Samostatně jej začal publikovat v roce 1876. S několika přestávkami *Deník spisovatele* vycházel až do roku 1881.²²³ Nejedná se tedy o klasický deník, ale o publicistický žánr s prvky deníku.

3.12 DENÍKOVÁ TVORBA FJODORA MIHAJLOVIČE DOSTOJEVSKÉHO

V následující kapitole se budeme zabývat deníkovou tvorbou Fjodora Michajloviče Dostojevského. Jeho deníky, na rozdíl od deníků např. Lva Nikolajeviče Tolstého, neobsahují pro tento žánr charakteristické denní zápisy, ale namísto nich jsou v denících zaneseny především povídky, úvahy, recenze, portréty, eseje či vzpomínky, různé historky (skutečné i smyšlené) nebo také bajky a přísloví. Poprvé se *Deník spisovatele* (*Дневник писателя*) objevil na stránkách časopisu *Občan* (*Гражданин*), ve kterém Dostojevskij

²²⁰ ZAHŘÁDKA, M. *Ruská literatura XIX. století v kontextu evropských literatur*. Olomouc: Periplum, 2005, s. 149-150.

²²¹ ШЕВЧЕНКО, В. В. *Писатели и поэты России*. Москва: Вече; Новый учебник, 2010, s. 59.

²²² ZAHŘÁDKA, M. *Ruská literatura XIX. století v kontextu evropských literatur*. Olomouc: Periplum, 2005, s. 148-149.

²²³ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 72.

působil jako redaktor, v roce 1873.²²⁴ Později se však *Deník spisovatele* stal samostatným literárním dílem, kterému se autor věnoval až do své smrti, tedy do roku 1881 (celkem 8 let).

Dostojevskij se rozhodl pro tvorbu deníků především proto, aby se mohl nad „něčím“ zamýšlet, hovořit o tom. Ve společnosti byl však takovýto zájem přijímán velmi negativně. Podle Dostojevského totiž, pokud chtěl člověk s někým rozmlouvat či vyjadřovat své myšlenky, nezbývalo mu, než vést samomluvu.²²⁵ „I já tedy povedu pro vlastní potěšení samomluvu, povedu si prostě deník, ať už z toho vzejde cokoli. O čem budu psát? O všem, co mě zarazí nebo přiměje k zamýšlení.“²²⁶ Těmito slovy uvádí Dostojevskij v úvodu svůj *Deník spisovatele* (dále jen *Deník*), který sloužil nejen ke grafickému znázornění samomluvy, ale skrze který přímo promlouval k lidem, což je vyjádřeno i jazykově, oslovením potencionálního publika ve 2. osobě množného čísla: „... rovněž jsem si s vámi chtěl podebatovat o literatuře, děkabristech a ještě nejméně o patnácti jiných věcech.“²²⁷ Na konci roku 1876, tedy v prosincovém vydání, se čtenáři dočítají, jaký cíl si *Deník* na samém začátku kladl, tedy: „... v mezích možností objasňovat myšlenku svébytnosti ruského národního ducha a co nejlépe ji doložit fakty z nejaktuálnější současnosti.“²²⁸

3.12.1 DENÍK SPISOVATELE Z HLEDISKA TYPOLOGIE DENÍKU

Dostojevského *Deníky* jsou řazeny do deníků určených k publikování, což logicky vyplývá z faktu, že je vydával jako měsíčníky. Přesto zde autor velmi často uvádí pravá jména lidí, o kterých píše (Gercen, Bělinskij, Kovalevskij, Černyševskij...). Své úsudky o nich ale zdůvodňuje, což je charakteristické právě pro deník určený k publikování. V zápisech však mnohdy vystupují také osobnosti, jejichž jméno autor neuvádí (tedy další charakteristický rys deníků určených k publikaci): „Nebudu tu uvádět jeho jméno, řeknu jen, že naše první setkání v životě bylo velmi vřelé a patřilo k oněm mimořádným událostem, na které nikdy nezapomenu.“²²⁹ Narazit zde můžeme také na iniciály osob (N.

²²⁴ КИЙКО, Е. И. Е. И. Кийко. Комментарии: Ф.М.Достоевский. Дневник писателя. 1873. I. Вступление [online]. ©2002-2014 [цит. 11. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://rvb.ru/dostoevski/02comm/101.htm>>

²²⁵ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 11.

²²⁶ Tamtéž, s. 12.

²²⁷ Tamtéž, s. 227.

²²⁸ Tamtéž, s. 644.

²²⁹ Tamtéž, s. 34.

N. S., P. A., V. Z.). Že je *Deník* určen především pro čtenáře, dokazují mimo jiné slova samotného autora v zápisu z roku 1876: „To je samozřejmě má ryze osobní a soukromá věc, ale ukazuje se, že někdy prostě nepíšu *Deník* jen pro čtenáře, ale i pro sebe.“²³⁰ Co se časových rovin týče, nemůžeme vždy hovořit o klasické první časové rovině (probíhající děj současně zapisovaný pisatelem), jelikož v denících často narážíme na absenci bezprostředních zápisů. Jak už bylo zmíněno, Dostojevského *Deníky* jsou totiž jakýmsi sborníkem obsahujícím povídky, úvahy, portréty lidí, recenze, eseje...

Z hlediska formálně obsahového lze *Deník spisovatele* charakterizovat především jako deník básnický (i když neveršovaný) či literární. Jak již víme, pro deník básnický jsou charakteristické záznamy obsahující vnitřní pocity autora či jeho vlastní názory. S tím se u Dostojevského setkáváme poměrně často (viz níže). *Deník spisovatele* lze označit také jako literární deník. O tom svědčí nejen záznamy obsahující informace o tom, jaká díla autor četl, ale můžeme vzít v potaz také několik povídek autora obsažených v jednotlivých sešitech. Z nevelké části lze deníkovou tvorbu Dostojevského charakterizovat také jako deník cestovní. Na některých místech se totiž setkáváme s popisem autorových cest (cesta z Petrohradu do Berlína)²³¹ či s krátkými popisy navštívené země (Itálie)²³².

Mimo jiné je zajímavé porovnání deníků z hlediska členění obsahu, které je značně nevyrovnané. Deník z roku 1873 sestává z šestnácti kapitol (včetně úvodu). Každá kapitola nese svůj název, odpovídající obsahu (*Lidé zašlých časů, Prostředí...*). Následující deník, deník z roku 1876, je také členěn do kapitol, které ale spadají do určitého měsíce v roce (tedy leden, únor...). Stejně tak je členěn deník za rok 1877. Deník z roku 1880 sestává z jediného sešitu, měsíce srpna. Také poslední deník Dostojevského tvoří jediný měsíc – leden. V únoru 1881 totiž autor umírá. Tříletou pomlku mezi roky 1877 a 1880 vyplnila umělecká tvorba M. F. Dostojevského. V té době totiž autor pracoval na svém románu *Bratři Karamazovi (Братья Карамазовы)*.²³³

3.12.2 TEMATIKA DENNÍCH ZÁZNAMŮ

Úvahy a názory obsažené v deníkové tvorbě F. M. Dostojevského se týkaly především ruské společnosti, ruského soudnictví a advokacie, otázky Ruska ve světových

²³⁰ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 433.

²³¹ Tamtéž, s. 434.

²³² Tamtéž, s. 499.

²³³ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 580.

dějinách, politických otázek, dále také spiritismu, současné výchovy dětí, demokratizace ruských žen, idealismu, sebevražd, židovského národa, otázek slovanských či německých a samozřejmě také války či víry. Někdy Dostojevskij věnoval celou jednu kapitolu *Deníku* některé ze svých povídek, např. v listopadovém vydání z roku 1876 se objevuje povídka *Plachá* (*Кроткая*), někdy překládána také jako *Něžná*, která je doplněna úvodem, v němž autor prosí čtenáře za odpuštění, protože namísto svého *Deníku* předkládá pouze tuto povídku.²³⁴ Stejně tak v dubnovém vydání 1877 tvoří celou jednu kapitolu povídka *Směšného člověka* (*Сон смешного человека*).²³⁵

Ve svých denících autor nezřídka začne hovořit k nějakému tématu a vzápětí přeskočí na téma zcela jiné. Tento fakt si uvědomuje a svůj postup také komentuje: „Nejsem ostatně žádný petrohradský fejetonista a taky jsem vlastně začal o něčem jiném. Začal jsem o redakčních rukopisech a zabrousil jsem bůhvíkam.“²³⁶ Někdy čtenáře seznamuje s tím, čemu by se chtěl v *Deníku* věnovat následující měsíc, k čemu by se chtěl vrátit: „V této chvíli nemám bohužel čas ani místo vyložit svou myšlenku podrobněji; avšak v příštím, dubnovém *Deníku* se možná ke spiritismu znovu vrátím.“²³⁷ Ke spiritismu se v následujícím vydání skutečně vrátil, ale opět ho odložil na následující měsíc: „Opět mi nezbyvá místo na „článek“ o spiritismu, opět ho musím odložit do příštího čísla...“²³⁸ Lze usoudit, že přestože se autor toužil k danému tématu podrobněji vyjádřit, jeho pozornost většinou upoutala témata jiná. Proto autor zmiňoval nejen chybějící čas k sepsání článku o spiritismu, ale především absenci volného místa v daných vydáních. Leckde se však pisatel k již probranému tématu skutečně vracel (např. případ Kornilovová se objevuje v říjnovém a prosincovém vydání z roku 1876, dále potom v dubnovém a prosincovém vydání z roku 1877). Na základě obsahu lze tedy *Deník spisovatele* označit jako zvláštní mutaci publicistiky a deníku.

Mimo jiné autor v *Denících* neopomněl ani aktuální dění ve společnosti. Jedním z příkladů může být Kronebergův případ (téma soudnictví, především advokacie). Dostojevskij otiskl v *Deníku* řeč advokátovu, kterou průběžně doplňoval vlastními

²³⁴ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 572.

²³⁵ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 137.

²³⁶ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 149.

²³⁷ Tamtéž, s. 320.

²³⁸ Tamtéž, s. 355.

komentáři.²³⁹ Aktuálně psal také o úmrtí známých osobností (úmrtí Jurije Samarina, George Sandové či N. A. Někrasova). Jedná se tedy o bezprostřední postřehy, které jsou charakteristické pro deníkový žánr. V *Denících* se také zmiňuje o spisovatelích a jejich dílech, která četl (Někrasovova poéma, Ščedrinovy či Skabičevského články, Tolstého *Anna Karenina* či Leskovova povídka *Zapečetěný anděl*). Některá díla také recenzuje: „Je to povídka p. Leskova z *Ruského věstníku*. Jak známo, velice se tady v Petrohradě líbila a četl ji tu kdekdo. Stojí opravdu za přečtení – je příznačná i zajímavá.“²⁴⁰ Zmiňuje však nejen díla, ale také noviny a časopisy, které četl (*Občan, Hlas, Petrohradské noviny, Vlastenecké zprávy, Nová doba, Ruský věstník, Dílo, Epoque, Světlo, Ruský veterán, Burzovní zpravodaj, Moskevský zpravodaj...*). Na stránkách *Deníku* se setkáváme také se světoznámými spisovateli nebo jejich hrdiny. Jedním z příkladů může být tichá promluva Dostojevského k hostům jednoho společenského plesu: „A já vám, milí hosté, přísahám, že každý a každá z vás je chytřejší než Voltaire, citlivější než Rousseau, daleko svůdnější než Alkibiadés, don Juan, Lukrécie, Julie a Beatrice!“²⁴¹

V *Deníku* se často objevují také kritické úvahy. Nejčastěji se čtenáři setkávají s kritikou ruské společnosti: „V posledních dvaceti letech se nesporně začala obrovská spousta Rusů domnívat, že mají plné právo jednat nečestně, že se to teď málem pokládá za správné, že si tím vyslouží pochvalu a ne vyhazov.“²⁴² Přesto je však patrná Dostojevského láska k národu: „V důsledku specifických okolností téměř celých ruských dějin propadl náš lid takové zkaženosti, byl tak mravně rozvrácen, uváděn v pokušení a bez přestání trýzněn, že je prostě div, jak si až dodnes dokázal vůbec uchovat lidskou podobu, nemluvě už o její kráse. Ale on si uchoval i ji.“²⁴³ Velmi často také narážíme na kritické úvahy týkající se ruských porotních soudů a soudnictví vůbec. V *Deníku* z roku 1873 Dostojevskij poukazuje na rozdíl mezi porotními soudy v Rusku a Anglii: „Sotva zaujme anglický porotce místo v soudní síni, okamžitě pochopí, že už nesmí být jen jemným člověkem s citlivým srdcem, nýbrž především občanem.“²⁴⁴ Podle autora Rusko na rozdíl od Anglie na systém porotních soudů není připraveno. To dokazuje Dostojevského fantazie vykreslující představu soudního procesu: „Fantazie mi kreslila obrazy soudních jednání,

²³⁹ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 262 – 283.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 75.

²⁴¹ Tamtéž, s. 201.

²⁴² Tamtéž, s. 199.

²⁴³ Tamtéž, s. 242.

²⁴⁴ Tamtéž, s. 21.

kde se porota bude skoro napořád skládat ze samých rolníků, kteří ještě do včerejška byli nevolníky.²⁴⁵ Ruský lid podle autora není schopen poradit si s mocí, skrze kterou mohou obyčejní lidé někoho odsoudit či osvobodit. Nežřídka se tak stávalo, že byli osvobození lidé hodni nejvyšších trestů. Z tohoto názoru vyplývá, že třebaže Dostojevskij choval lásku k ruskému národu, uvědomoval si zpožděný vývoj své země v porovnání s Evropou. V *Deníku* za rok 1873 se mimo jiné objevuje také kritický pohled na socialismus: „... jedině z nadšení věřil v nové mravní principy socialismu (který nám ovšem zatím nepředvedl nic jiného než odporné zpotvořeniny přirozenosti a zdravého rozumu).“²⁴⁶ V únorovém *Deníku* za rok 1877 autor kritizoval také Evropu: „Pěkná civilizace! Pěkná Evropa, která by tolik poškodila vlastní zájmy, kdyby důrazně zakázala Turkům, aby z otců sdírali kůži před očima jejich dětí.“²⁴⁷ Nutno dodat, že v prvních letech, kdy byl *Deník spisovatele* vydáván, se Dostojevskij o Evropě vyjadřoval spíše v pozitivním či neutrálním smyslu.

Na stránkách *Deníku* Dostojevskij také velmi často zmiňuje ohlasy na svou práci (*Zločin a trest*, *Chudí lidé*, *Běsi*, *Výrostek*, *Deník spisovatele*...). Jedná-li se o negativní kritiku, většinou ji cituje a následně své dílo obhajuje: „Nikdy by mě bylo nenapadlo, kam až může klesnout fejetonista, nemá-li po ruce vhodný materiál,“²⁴⁸. Těmito slovy ohodnotil jeden moskevský fejetonista Dostojevského článek pojednávající o rozhovoru skupinky opilých mužů, kteří během celého rozhovoru používali jen jedno jediné vulgární slovo (o tomto rozhovoru píše v předešlé kapitole). Dostojevského tato kritika evidentně rozezllila a vzápětí na ni, dá se říci velmi emotivně, reagoval: „Tu bych chtěl také vysvětlit, a jinak není vůbec nač p. Avsejenkovi odpovídat. Kdo by také toužil mít něco společného s člověkem ...“²⁴⁹ Konkrétně u tohoto příkladu je zajímavé si povšimnout, že *Deník*, který byl psán se záměrem publikovat jej, obsahuje pravá jména lidí, o kterých se Dostojevskij vyjadřuje nelichotivě. K výše zmíněnému kritikovi se Dostojevskij vrací i v následujících podkapitolách, kde mimo jiné cituje jeho článek, který následně kriticky rozebírá.

Objevují se však i Dostojevského reakce na negativní kritiky, které ho spíše rozesmutnily, než rozezllily. Jako příklad lze uvést kritiku Dostojevského románu *Zločin a*

²⁴⁵ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 20.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 16.

²⁴⁷ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 55 – 56.

²⁴⁸ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 157.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 324.

trest (Преступление и наказание), která však nesouvisela ani s obsahem ani se stylem románu. Dostojevskij v *Deníku* popisuje svůj rozhovor s osobou, jejíž jméno nechce uveřejňovat. Jedná se o vydavatele časopisu, ve kterém byl zkritizován zmíněný román. Příčinou kritiky tak dobrého díla byla Dostojevského novela *Krokodýl (Крокодил)*, která byla pokládána za alegorii proti Černyševskému. Vydavatel Dostojevskému nemohl tuto novelu odpustit, proto vydal nelichotivou kritiku autora románu ve svém časopise, jako pomstu za *Krokodýla*. Sám Dostojevskij však alegorii bezvýhradně odmítá: „Tedy mně, bývalému vyhnanci a trestanci, mělo udělat radost vyhnanství jiného „nešťastníka“, a nejen to – předpokládalo se, že bych o tom dokázal napsat rozverný paskvil. Kde jsou ale důkazy? Alegorie? Dejte mi do ruky, co chcete: *Bláznovy zápisky*, ódu *Bůh, Jurije Miloslavského* či Fetovy verše a vsadím se s vámi, že vám na libovolných deseti řádcích, které si vyberete, bryskně dokážu, že jsou alegorickým obrazem prusko-francouzské války...“²⁵⁰ Podle Dostojevského vlastních slov si nikdy neodpustí, že se proti takovému nařčení nebránil hned v okamžiku, kdy bylo vpuštěno do světa a velmi si přeje, aby si právě Černyševskij, toho času ve vyhnanství, přečetl tyto řádky a pochopil, že se o žádný útok proti jeho osobě nejednalo.²⁵¹

Ze svého soukromého života autor zmiňuje jen velmi málo, podle všeho ani víc nechce: „Brzy nato jsem se z jistých osobních důvodů přestěhoval do Moskvy...“²⁵², neuvádí tedy z jakých konkrétních osobních důvodů, či „Moc mě mrzí, že jsem tentokrát musel mluvit o sobě.“²⁵³ Porovnáme-li deníkovou tvorbu F. M. Dostojevského např. s deníky A. S. Puškina z hlediska intimity, přijdeme na to, že ačkoliv ani A. S. Puškin mnoho informací ze svého čistě osobního života neudával, mohl si o něm čtenář udělat jasnější představu jako o člověku. Oproti tomu u Dostojevského je evidentní, že si autor dával pozor na to, aby nenapsal informaci týkající se soukromého života. Nemalou informaci ze soukromého života však autor odkrývá čtenářům v závěru dubnového čísla 1877, kde prosí za odpuštění kvůli nepravděpodobnému vycházení *Deníku spisovatele* z důvodu zhoršující se autorovy nemoci.²⁵⁴ Ze stejného důvodu přerušil vydávání *Deníku* na dobu

²⁵⁰ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 41.

²⁵¹ Tamtéž, s. 34 – 42.

²⁵² Tamtéž, s. 38.

²⁵³ Tamtéž, s. 43.

²⁵⁴ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 158 – 159.

dvou let (tedy 1878 a 1879). S touto informací seznamuje čtenáře v říjnovém vydání roku 1877.²⁵⁵

3.12.3 DENÍK SPISOVATELE A UMĚLECKÁ TVORBA AUTORA

Nebyl by to *Deník* Dostojevského, kdybychom se zde nesetkali s psychologickými rozbory člověka. Za zmínku stojí především fascinující psychologický rozbor případu dvou mladíků, z nichž se jeden (podle autora „oběť“) zapřisahal, že udělá cokoli druhý (Dostojevskij jej označuje jako „vesnického Mefistotela“) nakáže. Za úkol byl vybrán čin pro ruského člověka horší než samotná vražda. Druhý mladík prvnímu přikázal vzít z kostela u přijímání svátost a posléze ji na zemi prostřelit puškou.²⁵⁶ Na následujících stránkách se autor věnuje psychologickému rozboru obou mladíků, ze kterého přechází k psychologickému rozboru ruského lidu, ruské duše: „Ruský lid musí mít i ve štěstí příměs utrpení, jinak by jeho štěstí nebylo úplné.“²⁵⁷ Je nám známo, že Dostojevskij ve svých dílech usiloval o poznání hlubin lidské duše: „В своих произведениях писатель стремился познать тайну бытия – “тайну человека.“ Вглядываясь в глубины человеческой души, Достоевский размышляет над проблемами смысла жизни, свободы и ответственности, веры и неверия, добра и зла, рассудка и морали.“²⁵⁸ Můžeme tedy říci, že *Deník spisovatele* koresponduje s Dostojevského uměleckými díly. Společným tématem *Deníku* a autorovy literární tvorby je také např. již zmíněný systém porotních soudů, který se odráží v autorově románu *Bratři Karamazovi*: „Автор невольно показал нам не только пореформенный уголовный процесс, все его стадии, но и его существенные отличия от инквизиционного правосудия.“²⁵⁹ V *Deníku spisovatele* se objevuje také téma „výchova dětí“, s nímž se setkáváme v Dostojevského díle *Výrostek (Подросток)*.

3.12.4 DENÍK SPISOVATELE Z HLEDISKA JAZYKOVÉHO

Co se týče stylu psaní, autor velmi často využíval řečnických otázek: „Proč by měl člověk žít, když ne z hrdosti?“²⁶⁰ nebo „Proboha, to mám snad i já zahájit po tříleté odmlce

²⁵⁵ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 336.

²⁵⁶ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 49.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 51.

²⁵⁸ ПЕРЕВЕЗЕНЦЕВ, С. В. Федор Михайлович Достоевский [online]. © Все права защищены [цит. 11. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://www.portal-slovo.ru/history/35585.php>>

²⁵⁹ РУБЦОВ, Д. И. Судопроизводство в творчестве Достоевского [online]. © 2009-2012 [цит. 17. 3. 2014]. Dostupné z: <http://pravmisl.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1774>

²⁶⁰ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 191.

obnovovaný *Deník* národohospodářskou statí?²⁶¹ Velmi často vepisoval i francouzské či latinské výrazy (il faudrait l'inventer²⁶², ad maiorem gloriam Dei²⁶³). V *Deníku* se setkáváme také s velmi podrobnými a realistickými popisy, díky nimž má čtenář jasnou nejen představu vizuální, ale i pocitovou: „Nakonec se mu nejvíc líbilo věšet ji taky za nohy, jako věšet slepici. A tak ji pověsí, nechá ji zřejmě tak, sedne si ke stolu, dá se do kaše, pak zničehonic zase popadne řemen a začne znovu... A holčička se krčí za pecí, celá se třese, vyděšena vyhlédne úkradkem na matku pověšenou hlavou dolů a zase se schová...“²⁶⁴

Poutavé jsou mimo jiné také Dostojevského dialogy s „hlasy“: „...V tom, co říkáte, je jistě kus pravdy,“ odpovídám trochu zkroušeně hlasu, „ale vždyť ruský lid přece...“ „Ruský lid? Odpusťte,“ slyším jiný hlas...“²⁶⁵ Právě polyfonie je charakteristickým znakem Dostojevského literární tvorby. Podle M. M. Bachtina: „...Достоевский в своих главных произведениях ведет все голоса персонажей как самостоятельные партии.“²⁶⁶ Stejně tak je tomu i v autorově deníkové tvorbě.

Jak už bylo řečeno, Fjodor Michajlovič Dostojevskij se ve svém *Deníku* vyjadřoval snad ke všem společenským otázkám. Nebál se projevit své názory týkající se politiky, soudnictví, postavení Ruska v Evropě apod. Nejvíce se však v *Denících* věnoval otázce ruského národa. Na začátku kapitoly zaznělo, jaký cíl si Dostojevskij ve svém *Deníku* kladl. Cílem bylo „v mezích možností objasňovat myšlenku svébytnosti ruského národního ducha a co nejlépe ji doložit fakty z neaktuálnější současnosti.“²⁶⁷ V roce 1880 však autor sám přiznal, že nestihl vyjádřit ani dvacetinu toho, co měl v plánu.²⁶⁸ Ústředním tématem Dostojevského *Deníku spisovatele* byl tedy především ruský národ, jeho mentalita, historie, vize budoucnosti. Národ, který Dostojevskij velmi obdivoval.

²⁶¹ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 531.

²⁶² DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 150.

²⁶³ Tamtéž, s. 310.

²⁶⁴ Tamtéž, s. 31.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 22.

²⁶⁶ РУДНЕВ, В. Вадим Руднев. Словарь культуры XX века [online]. 1998 [цит. 17. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://lib.ru/CULTURE/RUDNEW/slowar.txt>>

²⁶⁷ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977, s. 644.

²⁶⁸ DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977, s. 580.

3.13 LEV NIKOLAJEVIČ TOLSTOJ

Lev Nikolajevič Tolstoj je jedním z nejvýznamnějších ruských spisovatelů. Hovoříme především o významném romanopisci, publicistovi, dramatikovi.²⁶⁹ Především díky svému románu *Vojna a mír* (*Война и мир*) dosáhl autor celosvětového uznání coby literát ještě za svého života. John Galsworthy, britský laureát Nobelovy ceny za literaturu, se vyjádřil, že pokud by měl vybrat největší, tedy nejlepší román na světě, vybral by právě román *Vojna a mír*.²⁷⁰ Autor na románu, v němž se objevuje více než 600 postav, pracoval v letech 1863 – 1869.²⁷¹ Že byl Tolstoj celosvětově uznávaným autorem, dokládají mimo jiné slova Anatola France po Tolstého smrti: «Как эпический писатель Толстой – наш общий учитель; он учит нас наблюдать человека и во внешних проявлениях, выражающих его природу, и в скрытых движениях его души... Толстой дает нам также пример непревзойденного интеллектуального благородства, мужества и великодушия. С героическим спокойствием, с суровой добротой он изобличал преступления общества, все законы которого преследуют только одну цель – освящение его несправедливости, его произвола. И в этом Толстой – лучший среди лучших.»²⁷²

V mládí četl L. N. Tolstoj především dobrodružnou literaturu Eugena Sueho, Alexandra Dumase st. nebo např. Charlese Paula de Kocka. Velký vliv na něj však měla tvorba Jeana Jacquesa Rousseaua, která mu připomínala jasnopoljanský „svět“.²⁷³ Naopak tvorba Tolstého měla vliv na velké množství spisovatelů celého světa, a to především na představitele západního kritického realismu 20. století. Ovlivnil např. francouzského spisovatele Romaina Rollanda, německého spisovatele Heinricha Manna, britského spisovatele a dramatika Bernarda Shawa a mnohé další.²⁷⁴

Lev Nikolajevič Tolstoj napsal mnoho významných děl. Kromě již zmíněného románu *Vojna a mír* jsou to např. *Sevastopolské povídky* (*Севастопольские рассказы*),

²⁶⁹ HERMANOVÁ, E. *Slovník ruských spisovatelů: od počátků ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1977, s. 271.

²⁷⁰ РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XIX ВЕКА. Л. ТОЛСТОЙ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ [online]. ©2011-2014 [цит. 20. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://lurl.cz/BFYT>>

²⁷¹ ШЕВЧЕНКО, В. В. *Писатели и поэты России*. Москва 2010, с. 71.

²⁷² РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XIX ВЕКА. Л. ТОЛСТОЙ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ [online]. ©2011-2014 [цит. 20. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://lurl.cz/BFYT>>

²⁷³ NEŠPOR, P. *L. N. Tolstoj*. Praha: Orbis, 1971, s. 10.

²⁷⁴ РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XIX ВЕКА. Л. ТОЛСТОЙ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ [online]. ©2011-2014 [цит. 20. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://lurl.cz/BFYT>>

romány *Anna Karenina* (*Анна Каренина*), *Vzkříšení* (*Воскресение*), nebo novely *Kreutzerova sonáta* (*Крейцерова соната*), *Smrt Ivana Iljiče* (*Смерть Ивана Ильича*) a mnoho dalších.

Téměř po celý svůj život si L. N. Tolstoj vedl deník. Ve psaní deníků spatřoval možnost, jak studovat sama sebe, jak zpětně pozorovat svůj rozvoj. S několika málo přestávkami se věnoval své deníkové tvorbě celých 63 let.

3.14 DENÍKY LVA NIKOLAJEVIČE TOLSTÉHO

V této kapitole se budeme zabývat deníkovou tvorbou Lva Nikolajeviče Tolstého. Deníky psal Tolstoj téměř po celý svůj život. První deník začal psát již v roce 1847, ve věku 18 let. Poslední je z roku 1910, tedy z roku, kdy autor umírá. Žádný jiný ruský spisovatel po sobě nezanechal tolik deníkového materiálu jako právě Tolstoj. Svou deníkovou tvorbu autor považoval za výbornou možnost, jak ukládat své myšlenky, rozvíjet se, pozorovat sebe sama.²⁷⁵ „Я никогда не имел дневника, потому что не видел никакой пользы от него. Теперь же, когда я занимаюсь развитием своих способностей, по дневнику я буду в состоянии судить о ходе этого развития.“²⁷⁶ Můžeme se domnívat, že Tolstého touha po studiu sebe sama v průběhu života mohla být také impulsem k napsání autobiografické trilogie *Dětství* (*Детство*), *Чапечství* (*Отрочество*), *Jinošství* (*Юность*), kterou spisovatel napsal krátce poté, kdy se začal v roce 1847 věnovat své deníkové tvorbě, a to konkrétně v letech 1852 až 1857.²⁷⁷

3.14.1 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA TYPOLOGIE DENÍKU

Deníky Lva Nikolajeviče Tolstého spadají do deníků určených k publikování. To mimo jiné dokazuje záznam ze dne 22. října 1853, ve kterém se Tolstoj zmiňuje o tom, že je daleko lepší zaznamenávat své myšlenky do deníku, který je psán pravidelně a „čistě“, než je vepisovat do svých knih. Pro něj samotného je pak deník literární práce a pro druhé příjemné čtení.²⁷⁸ Třebaže Tolstého deníky patří do skupiny deníků určených k publikování, nesou v sobě znaky běžného deníku. Autor zde používal jak zkratky jmen,

²⁷⁵ ШИФМАН, А. И. А. И. Шифман. Комментарии. Дневники Льва Толстого [online]. [цит. 30. 10. 2013]. Dostupné z: <http://rvb.ru/tolstoy/02comm/intro_comm_22.htm>

²⁷⁶ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 12.

²⁷⁷ МОТЫЛЕВА, Т. Л. Мотылева – Л.Н. Толстой [online]. 1991 [цит. 31. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.philology.ru/literature2/motyleva-91.htm>>

²⁷⁸ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 95.

tak i jména pravá (což je znak charakteristický pro deník běžný): „Byl tu Novikov, písař, velmi silný a Bulachov, rovněž mravný a duševní silák.“²⁷⁹ Ovšem co se rozvržení časových rovin týče, není pochyb o tom, že deníky byly určeny k publikaci. Obsahují totiž pouze 2 časové roviny. První rovinou je probíhající děj současně zapisovaný autorem, druhou je pak časový odstup, tedy jak bude na deník s odstupem času pohlížet čtenář. Postrádáme zde třetí rovinu, kterou jsou změny provedené editorem.

Z pohledu formálně obsahového lze říci, že Tolstého deníky jsou především kombinací pracovního deníku (autor často vepisuje informace o své tvůrčí práci) a deníku básnického, i když neveršovaného (popisuje své názory, pocity). O vydání spisovatelových deníků se na přání autora postarala jedna z nejvýznamnějších osobností jeho života, V. G. Čertkov.²⁸⁰

3.14.2 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA KOMPOZICE DENNÍCH ZÁZNAMŮ

Deníky Lva Nikolajeviče Tolstého provází několik zvláštností. Jednou z nich jsou denní záznamy končící datem následujícího dne s dodatkem J. b. ž., např.: „24. ledna 96. Moskva. J. b. ž.“²⁸¹ Touto zkratkou má autor na mysli poznámku: „Jestli budu živ.“²⁸² Tento jev lze u tak silně věřícího člověka, jakým byl L. N. Tolstoj, vysvětlit pisatelovým strachem z Boha. Protože jen Bůh ví, bude-li autor následujícího dne naživu. Tolstoj mohl mít pocit, že zapíše-li datum následujícího dne bez tohoto dodatku, může se na něj Bůh rozezlít. Vypovídalo by to totiž o tom, že autor automaticky počítá s něčím, co záleží jen na vůli Boha. Další zajímavou věcí je fakt, že si spisovatel vedle deníku vedl také zápisník, který nosil neustále u sebe. Do tohoto zápisníku zaznamenával všechny myšlenky, které jej v průběhu dne napadly a jevily se mu jako zajímavé. Ty nejvýznamnější poté přepisoval do svého deníku. Záznamy obsahující přepsané myšlenky autor obvykle začínal slovy: „Přemýšlel jsem.“ nebo „Jest zapsáno.“²⁸³

²⁷⁹ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 110.

²⁸⁰ ГУСЕВ, Н. ФЭБ: Гусев. Дневники [в юбилейном собрании сочинений Л. Н. Толстого]. – 1961 (текст) [online]. [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/ln2/ln2-487-.htm>>

²⁸¹ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 22.

²⁸² Tamtéž, s. 8.

²⁸³ Tamtéž, s. 13.

Denní záznamy v Tolstého denících obvykle začínají zápisem datace, tedy označením dne, měsíce a roku, např.: 28. července 1897.²⁸⁴ Na několika místech se setkáváme také se zápisy několika dnů v řadě bez označení roku: „22, 23, 24, 25, 26, 27 января. Был в дороге...“²⁸⁵ V některých datacích dokonce narážíme také na uvedení denní doby: „Jest 28. června 1898 J. P. Večer.“²⁸⁶ nebo na hodinu, v níž byl záznam vytvořen: „9 апреля (6 часов утра). Я совершенно доволен собою...“²⁸⁷ Třebaže se s následujícím jevem u posledního příkladu nesetkáváme, autor velmi často udával za dataci místo (obec), ve kterém se nacházel (Jasnaja Poljana, Nikolskoje, Griněvka, Pirogov, ...): „1 января. [Москва.]“²⁸⁸

Zajímavé je pozorovat deníkovou tvorbu autora z hlediska pravidelnosti a častosti denních zápisů. Porovnáme-li pravidelnost záznamů Tolstého deníků z ranějšího a pozdějšího období, usoudíme, že se příliš neliší. Z ranější deníkové tvorby si uvedeme např. deník z roku 1851, ve kterém se záznamy příliš častými nejeví (jedná se především o druhou část roku). Oproti tomu deník za rok 1853, tedy pouhé dva roky od již zmíněného deníku, byl zapisován vesměs pravidelně. S pravidelnými denními záznamy se setkáváme také v deníkové tvorbě let pozdějších, např. v denících z let 1889 a 1890. Co se absence denních záznamů, která se čas od času v autorových denících objevuje, týče, je pozoruhodné, že i v době, kdy autor žádné denní záznamy nezapisoval, na svůj deník myslel: „Zdálo se mi, že jsem nepsal tři dny a vida, je tomu již deset dní.“²⁸⁹ Pomlky v denících byly však kolikrát o poznání delší, než pouhých deset dní. Například v deníku z roku 1896 se setkáváme s téměř dvouměsíční pomlkou. V takovém případě autor po odmítnutí v deníku pokračoval v záznamech s ohlédnutím na dobu, během které do deníku nezapisoval (většinou se jednalo o zapisování myšlenek z výše zmíněného zápisníku). V deníku z roku 1864 se setkáváme dokonce s jediným zápisem za celý rok, jež byl učiněn 16. září. Z něj se dozvídáme o novém románu, na kterém začal autor pracovat.²⁹⁰ Jedná se

²⁸⁴ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 110.

²⁸⁵ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 121.

²⁸⁶ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 176.

²⁸⁷ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 13.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 217.

²⁸⁹ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 193.

²⁹⁰ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 254.

o román *Vojna a mír* (*Война и мир*).²⁹¹ Lze tedy předpokládat, že takto dlouho pomlku ve psaní Tolstého deníků zapříčinila autorova umělecká tvorba, díky které neměl čas věnovat se své tvorbě deníkové. Stejně vysvětlení uvádí sám autor v deníku z roku 1899: „Naposledy jsem psal 25. listopadu; je tomu tedy měsíc a týden... Po celý ten čas jsem se zabýval výhradně „Vzkříšením“.“²⁹² Je nanejvýš pravděpodobné, že také jednu z nejdelších pomlček v Tolstého deníkové tvorbě, která se odehrála v letech 1873 – 1878, lze taktéž odůvodnit tvůrčí prací autora. V letech 1873 – 1877 totiž Tolstoj pracoval na svém románu *Anna Karenina* (*Анна Каренина*).²⁹³

Ze záznamů je možné vypožorovat, že píše-li autor po jisté odmlce, začíná informací týkající se své nečinnosti v psaní denních záznamů: „Děle než týden jsem nepsal a téměř nic nedělal.“²⁹⁴, „Dlouho jsem nepsal.“²⁹⁵, „Nezapsal jsem ničeho.“²⁹⁶ Jsou-li však záznamy psány více méně pravidelně, první informace se většinou týká autorova fyzického či psychického stavu: „Uplynuly dva dny. Velmi smutný, mdlý, chorobný jdu vstříc novému roku. Nemohu pracovat, v životě mě stále bolí.“²⁹⁷, „Jest mi trochu lépe.“²⁹⁸, „Zdraví je poněkud lepší.“²⁹⁹, „Těžko, prázdno.“³⁰⁰ či „Jsem velmi slabý a zemdlelý.“³⁰¹ V těchto záznamech tedy spatřujeme jakési pravidlo, jímž se autor řídil. Autor nejprve uskutečnil zápis data a hned poté informaci tohoto typu. Pravidlo v kompozici záznamů lze také spatřovat v podobě přepisů myšlenek ze zápisníku, které se objevovaly vždy až po zápisu událostí konkrétního dne.

3.14.3 ТЕМАТИКА ДЕННИХ ЗАЗНАМŮ

Do svých deníků zaznamenával Lev Nikolajevič Tolstoj především své úvahy, názory, psychická i fyzická rozpoložení. Zapisoval také informace o tom, s kým se stýkal, s kým si korespondoval (Kenworthy, Crosby, V. Čertkov, Birjukov, kníže Vjazemskij,

²⁹¹ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 546.

²⁹² TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 196.

²⁹³ ЮНОВИЧ, М. Толстой Л. Н. – Лит. Энциклопедия – Яндекс.Словари [online]. ©2001-2014 [цит. 5. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://url.cz/rlbw>>

²⁹⁴ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 146.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 155.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 157.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 145.

²⁹⁸ Tamtéž, s. 146.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 149.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 149.

³⁰¹ Tamtéž, s. 149.

Boulanger...), čí díla četl (díla Aristotela, Platóna, A. P. Čechova, Boccaccia, J. W. Goetha, M. J. Lermontova, A. S. Puškina...). Z deníků se dozvídáme také o událostech probíhajících ve společnosti (např. Chodynská tragédie při oslavách korunovace cara Mikuláše II. z roku 1896³⁰²) nebo o společenských změnách: „Lidstvo hospodářsky postupuje třemi prostředky: odstraněním vlastnictví půdy Henry Georgea. Zdaněním dědictví, které by odevzdávalo nahromaděné bohatství společnosti ne-li v prvním, tož ve druhém pokolení. A stejné zdanění bohatství z přebytku 1000 rublů důchodu na rodinu nebo 200 rublů na osobu.“³⁰³

Mimo jiné se autor v záznamech často přiznával k tomu, co udělal nebo nad čím přemýšlel. Mnohé z těchto informací jsou však čtenáři nepřístupny kvůli cenzuře (namísto chybějících slov se v závorkách objevuje číslovka, označující počet vynechaných slov a důvod censure, např.: [14 int.]³⁰⁴). Do deníků autor také vepisoval dojmy ze svého tvůrčího psaní: „Z rána jsem usilovně pracoval na opravě *Umění*. Včera jsem připravoval *Hadži Murata*. Nějak jako by se to jasnilo.“³⁰⁵ V některých záznamech dokonce narážíme na samotnou tvorbu autora. Např. záznam ze dne 16. května 1896 obsahuje Tolstého traktát *Výklad víry*: „Rozmlouval jsem s ním o výkladu víry. Při rozhovoru s ním jsem pocítil, jak nejasná jest touha po blahu sama o sobě. Opravil jsem to takhle: ...“³⁰⁶

Již víme, že autor svou deníkovou tvorbu považoval za skvělý prostředek ke studiu sebe sama. Deníky tedy obsahují mnoho informací z vlastní introspekce pisatele. Jako příklad lze uvést záznam z 5. listopadu 1895: „Zmeškal jsem 6 dní. Zdálo se, že jsem za tu dobu málo myslil: trochu jsem psal, štípal dříví a churavěl – ale mnoho jsem prožil. Prožil jsem mnoho proto, že plně slib S., přečetl jsem všechny deníky za sedm let. Jako bych se přibližoval jasnému a jednoduchému vyjádření toho, čím žiji.“³⁰⁷ U některých zápisů týkajících se sebezpozorování se dokonce setkáváme se systematizací myšlení: „Главные мои недостатки. 1) Неосновательность (под этим разумею: нерешительность,

³⁰² TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 46.

³⁰³ Tamtéž, s. 48-49.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 126.

³⁰⁵ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 132.

³⁰⁶ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 35.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 9.

непостоянство и непоследовательность). 2) Неприятный тяжелый характер, ... 3) Привычка к праздности.³⁰⁸

Významné místo v Tolstého denících zaujímaly autorovy úvahy. Ty se týkaly především náboženství, života, lidí, lásky, odpuštění atd. Mnohé z těchto úvah jsou však formulovány nejasně, což si uvědomuje sám autor: „A zatím pohyb života, který chápu v tomto světě jako zveličení lásky v sobě a sjednocení bytostí láskou vyvolává současně také jiné účinky, jeden nebo mnohé, jichž nevidím. Jako když sestavuji na příklad 8 kostek v obraz na jedné jejich straně a nevidím ostatní strany stavebnicové kostky, avšak na ostatních stranách jsou sestaveny právě takové obrazy pravidelné, mně neviditelné. (Tohle všechno bylo velmi jasné, když mne to napadlo, nyní však jest všechno zapomenuto a vyšel z toho nesmysl.)“³⁰⁹ Přestože mnohé úvahy nedávají zcela smysl, nebo jsou pro čtenáře těžko pochopitelné, jiné jsou naopak srozumitelné, neobyčejně krásné a pravdivé: „Rozum není dán k tomu, abychom poznali, co máme milovati. To nedovede, nýbrž jest pouze k tomu, aby ukázal, co nemáme milovati.“³¹⁰ či „Štěstí jest uspokojováním přání lidské bytosti, která žije od narození až do smrti pouze v tomto světě. Blaho pak jest uspokojením přání věčné podstaty, která žije v člověku.“³¹¹ Význačné místo v deníkové tvorbě pisatele náleželo také autorovým názorům. Zajímavým je např. Tolstého pohled na hudbu. Podle jeho vlastních slov je hudbě připisován význam, který jí nenáleží: „Totéž potvrdila hudba, kterou jsem mnoho poslouchal. Nebyl jsem pranic povznesen.“³¹² Ještě poutavější je však Tolstého názor na manželství, se kterým se setkáváme v jednom z jeho pozdějších deníků (z roku 1889): „Hlavní příčinou nešťastných manželství jest, že jsou lidé vychováni v myšlence, že sňatek dává štěstí. Ve sňatek vábí pohlavní touha, vypadající jako slib...; ale sňatek nejen není štěstím, nýbrž je vždycky utrpením, kterým člověk platí za ukojenou pohlavní touhu.“³¹³

3.14.4 INFORMACE O OSOBNOSTI AUTORA ZANESENÉ V DENÍKOVÉ TVORBĚ

Pomineme-li Tolstého úvahy a názory, dočítáme se v denících mnoho o autorově osobním životě či charakteru. Z deníků se dozvídáme, s kým udržoval korespondenční

³⁰⁸ ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847-1894)*. Москва: Художественная литература, 1985, с. 124.

³⁰⁹ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 16.

³¹⁰ Tamtéž, s. 16.

³¹¹ Tamtéž, s. 17.

³¹² Tamtéž, s. 13.

³¹³ Tamtéž, s. 209.

vztahy, s kým trávil své volné chvíle, někdy dokonce kolik našťípál dříví. Narážíme také na informaci, který druh sportu byl autorovi blízký: „Jel jsem na kole do Jasenek. Mám velmi rád tento pohyb. A uklidňuje.“³¹⁴ Co se týče samotné osobnosti Tolstého, lze z deníků vyzorovat mnoho charakterových vlastností autora. Tolstoj se neustále obával o svůj zdravotní stav: „Píši a myslím si, že jest možno, že nebudu.“³¹⁵ Na rozdíl od deníků jiných spisovatelů se se záznamy o tom, jak se cítí špatně nebo že v blízké době očekává smrt, čtenář setkává velmi často. Tento strach tkví pravděpodobně v těžkých životních zkušenostech z dětství, kdy Tolstému zemřel otec, o pár let později jeho babička i pěstounka.³¹⁶ Na místě je uvést fakt, že v raných denících si Tolstoj na svůj zdravotní stav příliš nestěžoval. Je ovšem nutné brát v patrnosti, že byl také o mnoho let mladší.

Z mnohých zápisů je možné se domnívat, že měl Tolstoj čas od času sklony k sebelítosti: „Ležím a nemohu usnout. Srdce mě bolí, jsem utýrán. Slyším za oknem, jak hrají tennis a smějí se... Všem jest dobře, mně však teskno a nemohu se ovládnouti.“³¹⁷ Na základě těchto skutečností lze předpokládat, že se u autora objevovala tendence ke špatným psychosomatickým stavům, což by vysvětlovalo tak vysokou frekvenci záznamů obsahujících nářky ohledně svého zdraví. Z uvedených příkladů je patrné, že z jednotlivých zápisů lze vyzorovat autorovo duševní rozpoložení při jejich tvorbě. Místy převládá pochmurná nálada, jinde je naopak evidentní, že Tolstoj prožíval jeden ze svých lepších dní: „Žiji. Píši již třetí den o umění. Zdá se, že je to dobré. Alespoň píši rád a lehce. Obdržel jsem pěkný dopis... Krásný den a noc. Právě jdu na procházku vstříc děvčatům.“³¹⁸

Ze zápisů se mimo jiné také dozvídáme o autorově lásce k životu a ke své zemi: „Vyšel jsem jednou za Zakaz večer a zaplakal jsem vděčnou radostí za život. Velmi živě vidím obrazy ze samarského života: step, ...“³¹⁹ Očividná je také spisovatelova láska k Bohu: „...Jedno mne utěšuje: Nejsem sám, nýbrž s Bohem...“³²⁰ Je známo, že Tolstoj byl často nespokojen se svými uměleckými díly. Právě zápisy o nezdarech a nelibosti

³¹⁴ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 109.

³¹⁵ Tamtéž, s. 12.

³¹⁶ NEŠPOR, P. *L. N. Tolstoj*. Praha: Orbis, 1971, s. 9.

³¹⁷ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 57.

³¹⁸ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 71-72.

³¹⁹ Tamtéž, s. 50.

³²⁰ Tamtéž, s. 51.

vlastních děl hrály v deníkové tvorbě spisovatele velkou roli. Neustále svá díla přepisoval, jiná měl problém dokončit: „Nemohu psát svůj výklad víry. Je to nejasné, vymudrované a to, co bylo dobrého, kazím. Zamýšlím stále začít ze začátku...“³²¹ či „Začal jsem pročitati *Vzkříšení*, a když jsem došel k jeho rozhodnutí oženiti se, s odporem jsem to odhodil. Všechno je nesprávné, strojené, slabé.“³²²

3.14.5 DENÍKOVÁ TVORBA Z HLEDISKA JAZYKOVÉHO

V denících L. N. Tolstého se mnohdy setkáváme s přímou řečí autora: „Přijď a vtěl se v nás.“³²³, „Bud'te dokonalí jako Otec váš nebeský.“³²⁴ Někde také s přímou řečí nevlastní (v deníku psána bez uvozovek): „Avšak i za to, co zakouším, děkuji Ti, Otče.“³²⁵ Mimo jiné autor ve svých denících často využíval řečnické otázky, např.: „A proč by se věc napravila, kdyby se odstranilo vnější omezení (restraint)?“³²⁶ nebo také zvolací věty: „Ach, kéž by tak cítili všichni, kéž by vždycky tak cítili!“³²⁷ Dále se ve vybraných deníkových textech nejednou setkáváme s epanastrofou: „Příčiny všech těchto jevů jsou myšlenky, myšlenky lidské.“³²⁸ či „Jako cílem života jest sebe zdokonalovati, zdokonalovati nesmrtelnou duši jest jediným cílem života lidského, ...“³²⁹

Mnohdy čtenář naráží na odborná pojmenování nebo cizojazyčná slova: „Několikrát jsem skutečně vzpomínal, že všechno nepříjemné jest jen Ermahnung (napomenutí), abychom se povznášeli výše k dokonalosti.“³³⁰ Ve vybraných deníkových textech se setkáváme také s dalšími slovy, jak už bylo řečeno, odbornými: „Jsem ovšem proti každé reglementaci a pro úplnou svobodu, ...“³³¹

Zmiňuje-li autor některý časopis nebo noviny, stejně jako např. V. A. Žukovskij uvádí název v originálním jazyce: „Jean Grave v *L'individu et la Société* praví, ...“³³²

³²¹ TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924, s. 35.

³²² Tamtéž, s. 87.

³²³ Tamtéž, s. 150.

³²⁴ Tamtéž, s. 150.

³²⁵ Tamtéž, s. 156.

³²⁶ Tamtéž, s. 145.

³²⁷ Tamtéž, s. 152.

³²⁸ Tamtéž, s. 153.

³²⁹ Tamtéž, s. 151.

³³⁰ Tamtéž, s. 149.

³³¹ Tamtéž, s. 145.

³³² Tamtéž, s. 154.

Deníková tvorba Lva Nikolajeviče Tolstého je neoddělitelnou součástí pisatelova života. V denících Tolstého jsou zaneseny informace z osobního života, myšlenky či úvahy autora, společenské události, reflexe vlastní tvorby atd. S několika málo přestávkami psal Lev Nikolajevič Tolstoj své deníky celých 63 let.

Na závěr této kapitoly, jež pojednává o deníkové tvorbě ruských spisovatelů 19. století, je na místě uvést fakt, že deníky vybraných ruských spisovatelů zaujímají významné místo nejen v literatuře. Deníky V. A. Žukovského mohou totiž mimo jiné sloužit jako vynikající materiál ke studiu evropského kulturního dění v 19. století. Deníková tvorba knížete Odojevského na druhou stranu obsahuje informace týkající se, kromě např. politického dění, kulturního (především hudebního) života v Rusku v téže době. Deníková tvorba A. S. Puškina má obrovskou hodnotu coby materiál vhodný ke studiu tehdejšího života vyšší společnosti. Mimoto se z autorových deníků dozvídáme mnohé o historických osobnostech či významných událostech. Deník M. P. Pogodina potom vykresluje představu o podobě různých evropských zemí a jejich pamětihodnostech v 19. století. Co se týče deníkové tvorby F. M. Dostojevského, poskytuje obrovské množství materiálu vztahujícího se především k otázce ruského národa a jeho místě ve světě. Tohoto tématu se ve svých denících dotkl také P. A. Vjazemskij prostřednictvím srovnávání ruského lidu s jinými národy. Neméně významnou je také deníková tvorba L. N. Tolstého, která je však na rozdíl od výše zmíněných deníků bohatá na informace týkající se především života autora, jeho úvah, názorů, reflexe vlastní tvorby apod.

V této kapitole jsme se věnovali především typologii deníků z hlediska orientace deníku na čtenáře či pisatele, typologii deníků z hlediska formálně obsahového. Neopomněli jsme ani jazykovou stránku jednotlivých deníkových próz či kompozici jejich denních záznamů. Zvláštní pozornost jsme udělili také tematice obsažené v denících vybraných spisovatelů. Můžeme konstatovat, že nejčastějšími tématy, společnými většině autorů, jsou především náboženství, umění a politika. U několika autorů se setkáváme také s tématem ruského národa.

Mnozí spisovatelé také neopomíjeli aktuální dění ve společnosti. Nejčastěji však záznamy tohoto charakteru informovaly o něčí smrti. Např. v deníku M. P. Pogodina se „aktuálně“ dočítáme o úmrtí A. S. Puškina. Je fascinující, že třebaže si čtenář plně uvědomuje dávnou smrt všech postav, o kterých se v denících píše, včetně smrti autora, zasáhne ho zpráva o skonu tak významného spisovatele, jakoby pro něj byla zcela novou informací. Předmětem záznamů pojednávajících o aktuálních událostech však nebyly jen zprávy o úmrtí. V denících knížete Odojevského se dočítáme např. o tehdy aktuálním studentském hnutí či o požárech v Petrohradě. U Dostojevského se potom velmi často setkáváme s reakcemi na aktuální události týkající se především ruského soudnictví.

Deníky ruských spisovatelů 19. století v sobě nesou především význam historický, kulturní a politický. Pomáhají nám utvořit si jasnější představu o tehdejší době, o životě v ní.

4 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DENÍKŮ RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ

V následující kapitole se budeme věnovat didaktickému využití deníkové tvorby ruských spisovatelů 19. století. Vzhledem k tomu, že se jedná o texty umělecké, zaměříme se nejprve na využití uměleckých textů ve výuce cizího jazyka obecně.

V druhé části kapitoly se pokusíme o návrh začlenění deníků ruských spisovatelů 19. století do výuky ruského jazyka na základní škole. Tato deníková tvorba v sobě nese mnoho informací týkajících se literatury, historie, reálií, politiky apod. Na základě toho je interpretace deníkových textů vhodná k prohloubení mezipředmětových vztahů. Svým obsahem však tato témata vysoce převyšují jazykové možnosti žáků i úroveň jejich vědomostí. Deníkový materiál je tedy lépe využitelný ve výuce ruského jazyka na středních školách, v níž studenti dosahují vyšší úrovně jazykové i intelektuální.

4.1 UMĚLECKÝ TEXT VE VÝUCE CIZÍHO JAZYKA

N. V. Kulibina charakterizuje umělecký text jako materiální vyjádření literárně-uměleckého díla.³³³ Jedná se samozřejmě o materiály autentické, tedy originální, což může u žáků vyvolat zájem o probíraná témata, kterých se tyto materiály přímo či nepřímo týkají.

V poslední době je umělecký text neoddelitelnou součástí výuky cizího jazyka, což potvrzuje také doktorka Hana Kyloušková ve svém příspěvku *Jak pracovat s uměleckým textem ve výuce cizího jazyka*. Jako hlavní cíl práce s uměleckým textem uvádí Kyloušková především rozvoj komunikativních kompetencí žáka: „Literatura rovněž obohacuje žáky o nové zkušenosti a nabízí široký výběr námětů, které je podněcují k četbě a zároveň aktivují jejich mluvený a psaný projev.“³³⁴

Je však nutné, aby se k práci s uměleckým textem přistupovalo systematicky. V první řadě je na místě předtextová práce, a to jak příprava literárněhistorická, tak jazyková. V této fázi by měl učitel žákům sdělit základní informace o autorovi daného textu, o jeho tvorbě či o kontextu vzniku daného díla.³³⁵ Pro větší motivaci žáků může vyučující obohatit výklad také o nějakou zajímavou informaci ze života autora, která není

³³³ КУЛИБИНА, Н. В. *Зачем, что и как читать на уроке?* С.-Петербург: Златоуст, 2001, с. 12.

³³⁴ KYLOUŠKOVÁ, H. *Jak pracovat s uměleckým textem ve výuce cizího jazyka*. Brno: Školní vzdělávací programy na Portálu PdF MU, 2005. [online]. Dostupné z <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=89>>

³³⁵ Tamtéž

běžně známá. Pracují-li žáci s náročnějším textem, je vhodné v této fázi objasnit význam klíčových slov z důvodu snazšího pochopení textu.³³⁶ Klíčová slova může učitel zapsat na tabuli a pokusit se o překlad společně s žáky (např. metodou brainstormingu).

Následující fází je vlastní čtení, které rozdělujeme na čtení první a druhé. Při prvním čtení se žák seznamuje se základní myšlenkou textu. Při čtení druhém je již schopen vnímat druhotné informace, jako např. dobu a místo, ve kterých děj probíhá, vystupující postavy apod. Tyto informace dohledává při plnění předem zadaných úkolů.³³⁷ Podle doktorky Kylvouškové je vhodnější uplatnění čtení tichého, v rámci kterého může žák číst text dle tempa, které mu vyhovuje a umožňuje mu tak lepší pochopení obsahu.³³⁸ Abychom však neopomínali fonetickou stránku jazyka, můžeme text souvisle přečíst dvakrát. Nejprve žák přečte daný text „pro sebe“, podruhé nahlas.

V poslední etapě žáci s pomocí učitele text analyzují, interpretují. Na základě přečteného textu mohou nad textem debatovat. Naskýtá se také možnost dramatizace některé z popisovaných scén.³³⁹

Každý materiál využívaný ve výuce na základních, středních či vysokých školách má své cíle. Stejně je tomu také s uměleckými texty, jejichž využití sleduje cíle čtyři. Prvním z nich je cíl kulturní spočívající v informativnosti žáka, co se týče mentality národa, historických událostí, geografických dat, politického uspořádání země, významných uměleckých děl či jejich autorů.

Druhým cílem je potom cíl jazykový. Skrze umělecké texty žák získává novou slovní zásobu, zafixovává si syntaktické konstrukce či ustálená slovní spojení nenásilným způsobem. Pokud je text čten nahlas, osvojuje si žák také fonetické návyky daného jazyka.

³³⁶ KYLOUŠKOVÁ, H. *Jak pracovat s uměleckým textem ve výuce cizího jazyka*. Brno: Školní vzdělávací programy na Portálu PdF MU, 2005. [online]. Dostupné z <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=89>>

³³⁷ PEŠKOVÁ, M. *Didaktika ruštiny 4*. Přednáška. Plzeň: ZČU, 25.3.2014 [online]. [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: <<https://phix.zcu.cz/moodle/mod/resource/view.php?id=41622>>

³³⁸ KYLOUŠKOVÁ, H. *Jak pracovat s uměleckým textem ve výuce cizího jazyka*. Brno: Školní vzdělávací programy na Portálu PdF MU, 2005. [online]. Dostupné z <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=89>>

³³⁹ PEŠKOVÁ, M. *Didaktika ruštiny 4*. Přednáška. Plzeň: ZČU, 25.3.2014 [online]. [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: <<https://phix.zcu.cz/moodle/mod/resource/view.php?id=41622>>

Předposledním cílem, nikoliv však méně důležitým, je cíl osobního rozvoje. Díky četbě uměleckých textů jsou utvářeny čtenářské kompetence žáka. Žák tak rozvíjí své myšlení, fantazii i tvůrčí schopnosti. Rozvíjeny jsou také empatické schopnosti.

Poslední cíl tkví především v pochopení smyslu uměleckého textu, a to jak základních myšlenek, tak i skrytého podtextu.

4.2 NÁVRH PRAKTICKÉHO VYUŽITÍ DENÍKOVÉ TVORBY RUSKÝCH SPISOVATELŮ 19. STOLETÍ VE VÝUCE RUSKÉHO JAZYKA

Nyní se zaměříme na konkrétní příklady využití deníkového materiálu ruských spisovatelů 19. století ve výuce ruštiny jako cizího jazyka. Jak už bylo řečeno, na základě informací obsažených v denících je interpretace deníkových textů vhodná k prohloubení mezipředmětových vztahů. Svým obsahem však tato témata vysoce převyšují jazykové možnosti žáků základních škol i úroveň jejich vědomostí. Přesto v denících narážíme na mnoho pasáží, které lze využít v hodinách ruského jazyka na základních školách. Jako ukázky praktického využití deníkového materiálu ve výuce byly vybrány úryvky z deníků V. A. Žukovského, M. P. Pogodina, A. S. Puškina a P. A. Vjazemského. Tyto úryvky byly vybrány na základě témat probíraných na základní škole. V úryvku V. A. Žukovského se objevuje téma „počasí“, úryvek A. S. Puškina se nepřímo dotýká tématu „ruské svátky“ (konkrétně Maslenice), ukázka z deníku P. A. Vjazemského se přímo týká tématu „cestování“. Pouze úryvek z deníku M. P. Pogodina se netýká žádného probíraného tématu. Je v něm však zanesena zmínka o A. S. Puškinovi, o kterém se žáci učí v učebnici *Работа по-новому 2*.

4.2.1 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DENÍKU V. A. ŽUKOVSKÉHO

Pro většinu ruských spisovatelů 19. století jsou charakteristické obsáhlé popisy přírody či počasí. To platí také pro ruského romantika V. A. Žukovského. Jeho deníkovou tvorbu lze tedy využít v tématu „počasí“. Námi zhotovený pracovní list obsahuje úryvek deníku, v němž autor popisuje pocity člověka při východu a západu slunce. Tento pracovní list je vhodný jako doplňující materiál k již probranému tématu.

V předtextové fázi je nutné uvést několik základních informací o spisovateli. Tedy např. že se jedná o romantického básníka první poloviny 19. století, který několik let působil jako vychovatel budoucího cara Alexandra II. Pro zajímavost lze informovat žáky

o tom, že jedna z autorových básní, konkrétně *Modlitba ruského národa* (*Молитва русского народа*), byla použita jako text ruské hymny platné do roku 1917. V této fázi je také na místě uvést, že úryvek, se kterým se bude pracovat, pochází z roku 1821 a byl zapsán v Německu, kde autor pobýval mnoho let svého života.

Po uvedení uměleckého textu a informací o autorovi nastává samotná práce s textem. První tři úkoly, tedy četba uměleckého textu, přiřazování slov k obrázkům a objasnění významu vybraných slovních spojení, budou realizovány prací ve dvojicích. Žákům budou k dispozici slovníky. Co se týče následujícího zadání, žáci budou rozděleni do čtyř skupin, z nichž každé skupině bude přiřazeno jedno roční období. Skupiny budou mít za úkol charakterizovat počasí daného ročního období. Poslední zadání bude vyplněno debatou celé třídy. Žáci se pokusí objasnit význam dvou číslic, zapsaných na začátku úryvku. Lze předpokládat, že žáci správně určí jednu číslici jako datum dne, v němž byl zápis učiněn. Pokud však neporozumí významu druhé číslice, bude na učiteli informovat žáky o existenci juliánského kalendáře. Tento úkol je vhodné provést metodou brainstormingu.

Název aktivity: Deník V. A. Žukovského

Předmět: Pracovní list je zhotoven pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka.

Cílová skupina: Pracovní list je určen žákům druhého stupně základních škol, konkrétně 9. tříd.

Jazyková úroveň: A2.

Tematický celek: Počasí.

Časová dotace: 20 minut.

Organizační forma výuky: Práce ve dvojicích, skupinová práce, frontální výuka.

Pomůcky: Pracovní list, překladový slovník.

Návaznost: V předchozích hodinách byli žáci seznámeni s novou slovní zásobou týkající se tématu „počasí“. Žáci se také naučili popisovat počasí charakteristické pro jednotlivá roční období.

Cíle: Zopakování již probraného tématu „počasí“, rozvoj komunikačních dovedností žáků, rozvoj sociálních vztahů mezi nimi. Rozvoj deduktivních schopností žáků.

Pracovní list s textem a konkrétními úkoly viz Příloha č. 3.

4.2.2 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DENÍKU M. P. POGODINA

Pro didaktické využití deníku M. P. Pogodina byl vybrán krátký úryvek z 10. září roku 1826. Jedná se o poměrně jednoduchý text, proto při práci s ním nebude využíván překladový slovník. Tento pracovní list není zhotoven ke konkrétnímu tématu. Vzhledem k tomu, že je v úryvku obsažena krátká informace o A. S. Puškinovi, může být tento pracovní list využit před učivem o zmíněném spisovatelovi (*Радыга по-новому 2*).

Stejně jako u ostatních spisovatelů je před samotnou prací s textem potřeba seznámit žáky s několika informacemi, které se týkají života autora. Je možné uvést například fakt, že svou literární kariéru ve vyšším slova smyslu začal autor kritickým rozbořením poémy A. S. Puškina *Kavkazský zajatec* (*Кавказский пленник*). Na místě je také zmínit autorovy cesty do České země, díky kterým se seznámil s několika významnými osobnostmi české literatury. Co se samotného textu týče, dostačující informací je datum zápisu, z něhož daný úryvek pochází.

Nyní si podrobněji rozebereme plán práce s uměleckým textem. V první řadě budou mít žáci za úkol přečíst si úryvek z deníku autora, a to metodou tichého čtení. Jelikož se jedná o práci s textem bez využití překladového slovníku, úryvek bude přečten ještě jednou, tentokrát metodou čtení hlasitého. K četbě budou žáci vyvoláváni po větách, které se následně společnými silami se svými spolužáky a učitelem pokusí přeložit. Následující úkol, nazvaný *Правда или неправда?*, bude realizován samostatnou prací žáků a zkontrolován učitelem. Pro oživení práce s textem je jako třetí úkol zadána pantomima. Žáci se ve dvojicích pokusí pantomimicky vyjádřit učitelem zadané slovní spojení vybrané z úryvku. Jejich spolužáci se na základě přečteného textu pokusí odhadnout, o jaké slovní spojení se jedná. Následující dvě zadání jsou zaměřená na rozvoj řečových dovedností žáka. V prvním případě je od žáka očekávána odpověď na otázku, zda si někdy vedl vlastní deník. V případě druhém se jedná o otázku, která dává prostor pro debatu ve třídě.

Posledním úkolem, kterým je práce s textem v tomto pracovním listu zakončena, je přeřikání obsahu úryvku vlastními slovy žáka.

Název aktivity: Deník M. P. Pogodina

Předmět: Pracovní list je zhotoven pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka.

Cílová skupina: Pracovní list je určen žákům druhého stupně základních škol, konkrétně 9. tříd.

Jazyková úroveň: A2.

Téma: Práce s uměleckým textem.

Časová dotace: 20 minut.

Organizační forma výuky: Samostatná práce žáků, práce ve dvojicích, frontální výuka.

Pomůcky: Pracovní list.

Návaznost: Tento pracovní list nenavazuje na žádné téma probrané v minulých hodinách.

Cíle: Rozvoj řečových dovedností žáka, rozvoj nápaditosti a fantazie žáka.

Pracovní list s textem a konkrétními úkoly viz Příloha č. 3.

4.2.3 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ DENÍKU A. S. PUŠKINA

Jednou z nejvyužívanějších učebnic při výuce ruského jazyka je učebnice *Paдызa no-новому*, v jejímž druhém díle se objevuje přední postava ruské literatury A. S. Puškin. Proto je vhodné zakomponovat do výuky ruského jazyka umělecký text tohoto autora, v našem případě v podobě úryvku z jeho deníku. Daný úryvek byl vybrán z důvodu svého obsahu, v němž se autor vyjadřuje k ruskému svátku zvanému „Maslenica“. Tento pracovní list je tedy možné využít při různých příležitostech. Jako první se nám samozřejmě nabízí možnost zakomponovat jej do hodin, v nichž se žáci seznamují s osobností A. S. Puškina. Druhou možností je využít text jako doplňující materiál po probrání tématu „Ruské svátky“. Tento pracovní list lze mimo jiné využít také aktuálně v období právě probíhajícího svátku v Rusku, ovšem za předpokladu, že jsou žáci s tímto

tradičním ruským svátkem již blíže seznámeni. V našem případě budeme s textem pracovat jako s doplňujícím materiálem k již probranému tématu „Ruské svátky“.

Před samotnou prací s textem je nutné seznámit žáky se základními informacemi o A. S. Puškinovi. Vzhledem k významu této osobnosti ve světové literatuře je však na místě zmínit více informací než u ostatních spisovatelů. Kromě klasických údajů o životě autora a jeho tvorbě je na místě uvést také několik zajímavých faktů, jako např. že byl tento významný autor mimo jiné ovlivněn tvorbou Williama Shakespeara, nebo že svá nejlepší díla komponoval především na podzim - čím horší počasí bylo, tím lepší díla autor tvořil.

Na rozdíl od předešlých pracovních listů se úryvek A. S. Puškina vyznačuje větší náročností i délkou. Z tohoto důvodu jsme pod samotný text uvedli překlad několika slov, která mohou být pro pochopení obsahu textu klíčová. Vedle této nevelké slovní zásoby jsme ponechali prostor pro možnost zapsání překladu dalších slov z textu, která jsou pro žáky neznámá. Stejně jako v pracovním listu obsahujícím úryvek z deníku M. P. Pogodina, také zde bude text čten žáky dvakrát. Nejprve metodou tichého a posléze hlasitého čtení. Po prvním přečtení budou mít žáci odpovídající časový prostor pro zapsání a překlad neznámých slov (k dispozici budou mít slovníky). Celý text však překládán nebude. K překladu samotného úryvku se z části dostaneme při kontrole druhého cvičení, které obsahuje otázky k textu. Na tomto úkolu budou žáci pracovat ve dvojicích. Poslední tři cvičení v pracovním listě budou realizovány formou frontální výuky.

Název aktivity: Deník A. S. Puškina

Předmět: Pracovní list je zhotoven pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka.

Cílová skupina: Pracovní list je určen žákům druhého stupně základních škol, konkrétně 9. tříd.

Jazyková úroveň: A2.

Tematický celek: Ruské svátky.

Dílčí téma: Maslenica.

Časová dotace: 30 minut.

Organizační forma výuky: Samostatná práce žáků, práce ve dvojicích, frontální výuka.

Pomůcky: Pracovní list, překladový slovník.

Návaznost: Tento pracovní list navazuje na již probrané dílčí téma „Maslenica“.

Cíle: Zopakování probraného dílčího tématu „Maslenica“, rozvoj komunikačních dovedností žáka, rozvoj samostatného myšlení žáka.

Pracovní list s textem a konkrétními úkoly viz Příloha č. 3.

4.2.4 DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ ZÁPISNÍKŮ P. A. VJAZEMSKÉHO

Již víme, že některé zápisníky P. A. Vjazemského lze označit jako cestovní deník. Materiál je tedy vhodný zakomponovat do tématu „cestování“. Na rozdíl od výše uvedených příkladů praktického využití deníkového materiálu v hodinách ruštiny jako cizího jazyka lze námi zhotovený pracovní list využít jako úvod k novému tématu.

Vzhledem k tomu, že P. A. Vjazemskij nepatří mezi nejpopulárnější osobnosti ruské země, k jeho osobě lze uvést jen malé množství informací, jako např. že je autor znám především jako básník a publicista. Můžeme také zmínit, že se kníže Vjazemskij účastnil borodinské bitvy v roce 1812 (tuto informaci je však třeba doplnit fakty o samotné bitvě). Na místě je také uvést samotný úryvek, tedy že byl vybrán z cestovního deníku autora, z jakého pochází roku.

Z důvodu, že se jedná o poměrně složitý text, je potřeba přečíst úryvek dvakrát. Nejprve metodou tichého čtení, posléze metodou čtení hlasitého. Během prvního čtení by měl učitel zapsat na tabuli neznámá slova a doplnit je překladem. Je však vhodné zapsat slova na vnější část křídel tabule, aby nebyla odváděna pozornost žáků od tichého čtení. Při čtení druhém by již slova zapsaná na tabuli měla být odkryta. Následující tři cvičení budou realizována metodou práce ve dvojicích. Správné zodpovězení otázek a vyplnění úkolů bude kontrolováno samotnými žáky. Dvojice si své pracovní listy vymění a spolužákům je opraví. V tomto případě je nutné, aby učitel procházel mezi žáky a pomáhal jednotlivým dvojicím při opravě pracovního listu. Na závěr proběhne kontrola ve formě frontální výuky, učitel bude vyvolávat žáky, kteří přečtou otázku či úkol a posléze budou odpovídat. V pracovním listu zbývá ještě poslední úkol, který je vhodný realizovat před koncem

vyučovací hodiny. Toto zadání spočívá v otázkách týkajících se vlastních snů žáka ohledně cestování.

Název aktivity: Deník P. A. Vjazemského

Předmět: Pracovní list je zhotoven pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka.

Cílová skupina: Pracovní list je určen žákům druhého stupně základních škol, konkrétně 9. tříd.

Jazyková úroveň: A2.

Tematický celek: Cestování.

Časová dotace: 35 - 40 minut.

Organizační forma výuky: Práce ve dvojicích, frontální výuka.

Pomůcky: Pracovní list, překladový slovník.

Návaznost: Tento pracovní list slouží jako úvod k novému tématu „cestování“.

Cíle: Seznámení žáky s novou slovní zásobou týkající se tématu „cestování“, rozvoj komunikačních dovedností, rozvoj sociálních vztahů mezi žáky.

Pracovní list s textem a konkrétními úkoly viz Příloha č. 3.

V první části této kapitoly jsme se věnovali roli uměleckého textu ve výuce cizího jazyka obecně. Řekli jsme si, co to vlastně umělecký text je, jak by k němu mělo být přistupováno, jaké cíle sleduje jeho využití v hodinách cizího jazyka. V druhé části kapitoly jsme se zaměřili na využití deníků ruských spisovatelů 19. století ve výuce ruštiny jako cizího jazyka na základních školách. Uvedli jsme si několik praktických příkladů možné práce s vybranými uměleckými texty.

Na závěr této kapitoly bychom rádi zmínili ještě jeden příklad didaktického využití deníkové tvorby, a to konkrétně využití několika denních zápisů L. N. Tolstého z deníku z roku 1850. V našem případě se jedná o deset krátkých, celkem vzato jednoduchých zápisů, které budou rozděleny mezi deset žáků (počet záznamů se samozřejmě odvíjí od

počtu žáků ve třídě). Každý žák si za domácí úkol připraví na příští hodinu převyprávění programu dne za pomoci ich-formy, tedy jakoby vyprávěl vlastní program dne. Pro tento úkol by mohl být použit název: *Чем занимался Л. Н. Толстой во второй половине декабря 1850-ого года, когда ему было 22 года.* Tento úkol je vhodný k rozvoji komunikativních kompetencí žáka a rozvoji sociálních vztahů ve třídě. Je vhodný jako krátká aktivita na začátku vyučovací hodiny.

ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo seznámení se s deníkovou tvorbou vybraných spisovatelů a představení daných autorů v roli obyčejných lidí. Dílčími cíli bylo také obecně i v aplikaci na uvedený materiál vymezení typologii deníku jako specifického literárního žánru, zaměřit se na deníky z hlediska kompozice záznamů, analyzovat jazykovou stránku vybraných deníků a klasifikovat tematiku v nich obsaženou. Cílem této práce bylo také vytvoření možných návrhů didaktického využití deníkových textů ve výuce ruštiny jako cizího jazyka na druhém stupni základních škol.

V rámci zkoumání deníku jako žánru jsme v první kapitole diplomové práce zjistili, že deník doposud není oficiálně považován za literární žánr. Odborníci zaměřující se na literaturu faktu se svými názory dělí na různé tábory. Jedni považují deníkovou tvorbu za součást memoárové literatury, jiní za druh dokumentárního materiálu nebo za „konstruktivní princip“, který je využíván v jiných literárních žánrech. Skrze naše studium deníkové tvorby ruských spisovatelů 19. století se spíše přikláníme k deníku jako samostatnému literárnímu žánru spadajícímu do memoárové literatury. Toto tvrzení se nyní pokusíme doložit vlastními postřehy, nabytými při vypracování této práce. Stejně jako např. román, povídka, kronika, horor apod., také deníky mají své vlastní znaky, které je jako literární dílo charakterizují. V první řadě se jedná o označení denního záznamu datem dne (měsíce, roku). Za druhé je to forma samotného denního záznamu, kterou můžeme označit jako krátkou (třebaže jsou některé denní záznamy delší). Třetím znakem je samotný obsah zápisů. Dočítáme se o programu autorova dne, o jeho názorech, úvahách, myšlenkách atd. Zde však narážíme na problém, co se deníku jako žánru týče. Někteří autoři, jako např. A. S. Puškin nebo V. F. Odojevskij, totiž ve svých denících mnoho svých názorů či myšlenek nezveřejňovali. Věnovali se především informacím týkajícím se společenského života nebo pouze programu dne. U jiných, především u L. N. Tolstého, naopak myšlenky či úvahy nad událostmi dne nadmíru převládaly. Přesto se v každém klasickém deníku, který jsme zkoumali, objevovaly informace toho i toho charakteru, ať už v jakékoliv míře. Záměrně jsme v předešlé větě využili slovíčka „klasickém“, jelikož předmětem našeho zkoumání byl také Dostojevského *Deník spisovatele*, který jako literární žánr deníkového charakteru označit nelze. Jedná se totiž v první řadě o žánr publicistický, který v sobě nese jen několik znaků charakteristických pro deník (vlastní názory, úvahy, záznamy reagující na aktuální dění ve společnosti). Posledním a

pravděpodobně nejvýznamnějším znakem deníku jako žánru je bezprostřednost záznamů (postřehy se tedy nedopisují retrospektivně).

V kapitole druhé jsme se věnovali roli deníku v ruské literatuře 19. století. Na základě slov O. G. Jegorova jsme 19. století označili jako „vrchol utváření deníkové tvorby“. Zjistili jsme, že deník měl svůj význam nejen mezi inteligencí či obyčejnými lidmi, ale našel si své místo také v klasické literatuře. Mimo jiné jsme v dané kapitole upozornili na změnu charakteru obsahu deníků, která nastala v průběhu století. Tedy že v první polovině 19. století byly v denících zaneseny informace spíše osobního charakteru, zatímco v druhé polovině století zaujaly přední místo společenské události.

Cílem této diplomové práce bylo především představení deníkové tvorby ruských spisovatelů 19. století. Tyto deníky jsme představili v první řadě z hlediska typologického. Na základě orientace deníku na čtenáře či pisatele jsme určovali, jedná-li se o deník běžný (V. A. Žukovskij, V. F. Odojevskij, M. P. Pogodin) či deník určený k publikaci (A. S. Puškin, P. A. Vjazemskij, L. N. Tolstoj a samozřejmě F. M. Dostojevskij). Jak víme, deník jako žánr není ještě dostatečně charakterizován. Proto bylo velmi obtížné určit deníky z hlediska formálně obsahového. Mnohé deníky v sobě totiž nesou znaky jak deníku cestovního, tak deníku pracovního, soukromého, básnického i literárního. Z tohoto hlediska jsme tedy určovali typy deníků na základě převládajících informací týkajících se toho či onoho typu. Zvláštní pozornost jsme v této kapitole udělili především tematice v jednotlivých denících. Zjistili jsme, že u některých autorů převládají informace pojednávající o dění ve společnosti (A. S. Puškin), o politické sféře té doby či kulturních akcích (V. F. Odojevskij), o evropském kulturním dění (V. A. Žukovskij). Seznámili jsme se také s deníky, které ve velké míře obsahovaly především úvahy a názory autorů týkající se mnohých společenských témat (L. N. Tolstoj, F. M. Dostojevskij, P. A. Vjazemskij). Díky těmto informacím získává čtenář věrohodnou představu o životě v tehdejší době, o politice, kultuře, historii.

Dalším cílem této práce bylo vytvoření návrhů možného didaktického využití deníkové tvorby ve výuce ruštiny jako cizího jazyka na druhém stupni základních škol. Do výuky jsme navrhli začlenit úryvky z deníkové tvorby V. A. Žukovského, M. P. Pogodina, A. S. Puškina a P. A. Vjazemského. Do pracovních listů jsme zařadili úkoly splňující

hlavní cíle práce s literárním textem, tj. kulturní, jazykové, cíle osobního rozvoje a cíl pochopení smyslu uměleckého textu.

RESUMÉ

Hlavním cílem této diplomové práce je představení deníkové tvorby ruských spisovatelů 19. století. Práce je členěna do čtyř kapitol. První z nich pojednává o deníku obecně, druhá je věnována roli deníků v Rusku v 19. století. Třetí kapitola obsahuje podrobný popis jednotlivých deníků vybraných ruských spisovatelů. Dalším cílem této práce bylo vytvoření možných návrhů didaktického využití deníkové tvorby ve výuce ruského jazyka na základní škole. Tomuto cíli je věnována poslední, tedy čtvrtá kapitola.

Klíčová slova: deník, spisovatel, ruská literatura 19. století, umělecká literatura v RKI, analýza, interpretace

Summary

The main objective of the diploma thesis is to introduce the diaries of Russian writers of the 19th century. The thesis is divided into four chapters. The first chapter deals with a diary form in general. The second chapter focuses on diaries and their significance in Russia in the 19th century. The third chapter is dedicated to the detailed description of particular diaries of chosen Russian writers. The next objective of the thesis is a suggestion of possible didactic use of diaries in lessons of Russian language at elementary school. This task is discussed in the last, fourth chapter.

Key words: diary, writer, Russian literature of the 19th century, artistic literature in lessons of L2, analysis, interpretation

Резюме

Основной целью данной дипломной работы является представить дневники русских писателей 19 века. Работа делится на четыре основные части. Первая из них повествует о дневнике в общем, вторая посвящена роли дневников 19 века в России. В третьей части включено подробное описание определенных дневников избранных русских писателей. Следующей целью этой дипломной работы являлось создание возможных предложений дидактического употребления дневникового творчества в РКИ. Этой цели посвященна последняя – четвертая часть.

Ключевые слова: дневник, писатель, русская литература 19 века, художественная литература в РКИ, анализ, интерпретация

SEZNAM LITERATURY**TIŠTĚNÉ ZDROJE - ČESKÉ**

DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 1*. Praha: Odeon, 1977.

DOSTOJEVSKIJ, F. M. *Deník spisovatele 2*. Praha: Odeon, 1977.

HERMANOVÁ, E. a kol. *Slovník ruských spisovatelů, od počátku ruské literatury do roku 1917*. Praha: Lidové nakladatelství, 1978.

JURÁČEK, P. *Deník (1959 – 1974)*. Praha: Národní filmový archiv, 2003. ISBN 80-7004-110-2

MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha – Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X

NEŠPOR, P. *L. N. Tolstoj*. Praha: Orbis, 1971.

TOLSTOJ, L. N. *Deník Lva Nikolajeviče Tolstého (1895 – 1899) – Myšlenky o Bohu a víře*. Praha: B. Kočí, 1924.

ZAHRÁDKA, M. *Ruská literatura XIX. století v kontextu evropských literatur*. Olomouc: Periplum, 2005. ISBN: 80-86624-25-0

TIŠTĚNÉ ZDROJE - RUSKÉ

АКИШИНА, А. А. *История России в событиях и судьбах*. Москва: Русский язык. Курсы, 2010. ISBN 978-5-88337-198-0

ВЯЗЕМСКИЙ, П. А. *Записные книжки (1813 – 1848)*. Москва: Издательство академии наук СССР, 1963.

ЕСИПОВА, М. В. *Князь Владимир Одоевский. Дневник. Переписка. Материалы*. Москва: Дека-ВС, 2005. ISBN 5-901951-16-6

КУЛИБИНА, Н. В. *Зачем, что и как читать на уроке?* С.-Петербург: Златоуст, 2001. ISBN 5-86547-082-5

КУПРЕЯНОВА, Е. Н. *История русской литературы: от сентиментализма к романтизму и реализму*. Изд. 1. Ленинград: НАУКА, 1981.

ПУШКИН, А. С. *Дневники. Записки*. Санкт-Петербург: НАУКА, 1995.

ТОЛСТОЙ, Л. Н. *Дневники (1847 – 1894)*. Москва: Художественная литература, 1985.

ШЕВЧЕНКО, В. В. *Писатели и поэты России*. Москва: Вече; Новый учебник, 2010. ISBN (Вече) 978-5-9533-4851-5, ISBN (Новый учебник) 978-5-8393-0752-0

INTERNETOVÉ ZDROJE - ČESKÉ

BOČKOVÁ, H. K PROBLEMATICE DENÍKU JAKO LITERÁRNÍHO ŽÁNRU [online]. 1989-1990 [cit. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/hFbd>>

DOSTOJEVSKIJ, F. M. Fjodor Michajlovič Dostojevskij citáty | Databáze knih [online]. ©2008-2014 [cit. 13. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://www.databazeknih.cz/citaty/fjodor-michajlovic-dostojevskij-104>>

KYLOUŠKOVÁ, H. *Jak pracovat s uměleckým textem ve výuce cizího jazyka*. Brno: Školní vzdělávací programy na Portálu Pdf MU, 2005. [online]. Dostupné z <<http://svp.muni.cz/ukazat.php?docId=89>>

INTERNETOVÉ ZDROJE - RUSKÉ

LITRA.RU. Биография Вяземского П.А. :: Litra.RU :: Лучшие биографии [online]. ©2008 [цит. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.litra.ru/biography/get/wrid/00883851222180850828/>>

SKOTOGOAA. ru_history: 25 июля 1826 были казнены пятеро декабристов [online]. ©1999 [цит. 31. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://ru-history.livejournal.com/3960766.html>>

БОЧАРОВ, Ю. "Москвитянин" // Литературная энциклопедия. Т. 7. – 1934 (текст) [online]. [цит. 19. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/litenc/encyclor/le7/le7-5142.htm>>

ВЕРЕСАЕВ, В. В. - ПУШКИН А. С. КРАТКАЯ СПРАВКА – ЧЕЛОВЕК И ХУДОЖНИК В. В. ВЕРЕСАЕВ [online]. ©2011 - 2014 [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://russkay-literatura.ru/pushkin/15-pushkin-as.html>>

ГИНЗБУРГ, Л. Lib.ru/Классика: Вяземский Петр Андреевич. Лидия Гинзбург. П. А. Вяземский [online]. 2009 [цит. 20. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/w/wjazemskij_p_a/text_0190.shtml>

ГУСЕВ, Н. ФЭБ: Гусев. Дневники [в юбилейном собрании сочинений Л. Н. Толстого]. – 1961 (текст) [online]. [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/ln2/ln2-487-.htm>>

ДЫННИК, В. Дневник // Словарь литературных терминов. Т. 1. – 1925 (текст) [online]. [цит. 28. 9. 2013]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/slt/abc/lt1/lt1-2103.htm>>

ЕГОРОВ, О. Г. Александр Сергеевич ПУШКИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная библиотека – ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/yFOF>>

ЕГОРОВ, О. Г. Василий Андреевич ЖУКОВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/DFVI>>

ЕГОРОВ, О. Г. Введение | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека – ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/wlcE>>

ЕГОРОВ, О. Г. Владимир Федорович ОДОЕВСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/1Frt>>

ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. ©2006-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/Zlck>>

ЕГОРОВ, О. Г. Диссертация на тему «Литературный дневник XIX века :История и теория жанра» автореферат по специальности ВАК 10.01.01 – Русская литература | disserCat – электронная библиотека диссертаций и авторефератов, современная наука РФ [online]. 2003 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/SF19>>

ЕГОРОВ, О. Г. Михаил Петрович ПОГОДИН | Дневники русских писателей XIX века: исследование|Егоров Олег Георгиевич|Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/dF3O>>

ЕГОРОВ, О. Г. О. Г. Егоров. Русский литературный дневник XIX века. История и теория жанра [online]. ©2006-2014 [цит. 10. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/6FFp>>

ЕГОРОВ, О. Г. Петр Андреевич ВЯЗЕМСКИЙ | Дневники русских писателей XIX века: исследование | Егоров Олег Георгиевич | Бесплатная виртуальная электронная библиотека - ВВМ [online]. ©2006-2013 [цит. 6. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/WFoC>>

ЖИРМУНСКИЙ, В. М. ФЭБ: Жирмунский. Пушкин и западные литературы. – 1937 (текст) [online]. [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v37/v372066-.htm>>

ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Дневники, 1821: Жуковский. ПСС. Т. 13. — 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

ЖУКОВСКИЙ, В. А. ФЭБ: Жуковский. Письмо Плетневу П. А., 6 марта 1850 г. – 1960 (текст) [online]. [цит. 26. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/7RJp>>

КИЙКО, Е. И. Е. И. Кийко. Комментарии: Ф.М.Достоевский. Дневник писателя. 1873. I. Вступление [online]. ©2002-2014 [цит. 11. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://rvb.ru/dostoevski/02comm/101.htm>>

КУЗИНА, Л. Н. ФЭБ: Кузина. Вступительная статья: Тютчев в дневнике и воспоминаниях М. П. Погодина. – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0072.htm>>

ЛИТЕРАТУРНАЯ ЭНЦИКЛОПЕДИЯ. Дневник [online]. ©2000-2013 [цит. 22. 10. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/8lcJ>>

МЕРКУЛОВА, Е. Как стихотворение Жуковского стало гимном Российской Империи|Православие и мир [online]. ©2003-2014 [цит. 21. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/zF6P>>

МОТЫЛЕВА, Т. Л. Мотылева – Л.Н. Толстой [online]. 1991 [цит. 31. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.philology.ru/literature2/motyleva-91.htm>>

ОДОЕВСКИЙ, В. Ф. Lib.ru/Классика: Одоевский Владимир Федорович. Дневник В. Ф. Одоевского 1859-1869 гг. [online]. 2009 [цит. 3. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/o/odoewskij_w_f/text_0600.shtml>

ПЕРЕВЕЗЕНЦЕВ, С. В. Федор Михайлович Достоевский [online]. © Все права защищены [цит. 11. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://www.portal-slovo.ru/history/35585.php>>

ПОГОДИН, М. П. Пушкин А.С. – Погодин. Из “Дневника“ [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://www.as-pushkin.net/pushkin/vospominaniya/vospominaniya-62.htm>>

ПОГОДИН, М. П. ФЭБ: Погодин. Записи о Тютчеве в дневнике М. П. Погодина. (1820-1873). – 1989 (текст) [online]. [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/tyutchev/critics/ln2/ln2-0102.htm>>

ПОЛИЕВКТОВ, М. Lib.ru/Классика: Погодин Михаил Петрович. М. П. Погодин: биографическая справка [online]. 2013 [цит. 11. 3. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/p/pogodin_m_p/text_0030.shtml>

ПРЕДТЕЧЕНСКИЙ, А. В. ФЭБ: Предтеченский. Дневник Пушкина 1833-1835 годов.-1962 (текст) [online]. [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/im4/im4-278-.htm>>

ПУШКИН, А. С. Тайные записки 1836-1837 годов – Пушкин Александр :: Режим чтения [online]. ©2010-2014 [цит. 26. 2. 2014]. Dostupné z: <http://royallib.ru/read/pushkin_aleksandr/taynie_zapiski_1836_1837_godov.html#0>

РУБЦОВ, Д. И. Судопроизводство в творчестве Достоевского [online]. © 2009-2012 [цит. 17. 3. 2014]. Dostupné z: <http://pravmisl.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=1774>

РУДНЕВ, В. Вадим Руднев. Словарь культуры XX века [online]. 1998 [цит. 17. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://lib.ru/CULTURE/RUDNEW/slowar.txt>>

РУМЯНЦЕВ, В. Погодин Михаил Петрович [online]. ©2000 [цит. 12. 3. 2014]. Dostupné z: <http://www.hrono.ru/biograf/bio_p/pogodin_mp.php>

РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА XIX ВЕКА. Л. ТОЛСТОЙ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ [online]. ©2011-2014 [цит. 20. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/BFYT>>

ШИФМАН, А. И. А. И. Шифман. Комментарии. Дневники Льва Толстого [online]. [цит. 30. 10. 2013]. Dostupné z: <http://rvb.ru/tolstoy/02comm/intro_comm_22.htm>

ЩЕГОЛЕВ, П. Е. Lib.ru/Классика: Щеголев Павел Елисеевич. Николай I в дневнике Пушкина [online]. 2009 [цит. 25. 2. 2014]. Dostupné z: <http://az.lib.ru/s/shegolew_p_e/text_0270.shtml>

ЮНОВИЧ, М. Толстой Л. Н. – Лит. Энциклопедия – Яндекс.Словари [online]. ©2001-2014 [цит. 5. 11. 2013]. Dostupné z: <<http://1url.cz/rlbw>>

ЯНУШКЕВИЧ, А. С. ФЭБ: Янушкевич. Дневники Жуковского как литературный памятник. – 2004 (текст) [online]. [цит. 13. 3. 2014]. Dostupné z: <<http://1url.cz/YRJE>>

DALŠÍ ZDROJE

PEŠKOVÁ, M. *Didaktika ruštiny 4. Přednáška*. Plzeň: ZČU, 25.3.2014 [online]. [cit. 1. 4. 2014]. Dostupné z: <<https://phix.zcu.cz/moodle/mod/resource/view.php?id=41622>>

SEZNAM PŘÍLOH

- PŘÍLOHA Č. 1 Portréty spisovatelů
PŘÍLOHA Č. 2 Ukázky z deníkové tvorby spisovatelů
PŘÍLOHA Č. 3 Pracovní listy

PŘÍLOHA Č. 1

Obr. č. 1: **Vasilij Andrejevič Žukovskij**

Dostupné z: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Vasilij_Andrejevi%C4%8D_%C5%BDukovskij>

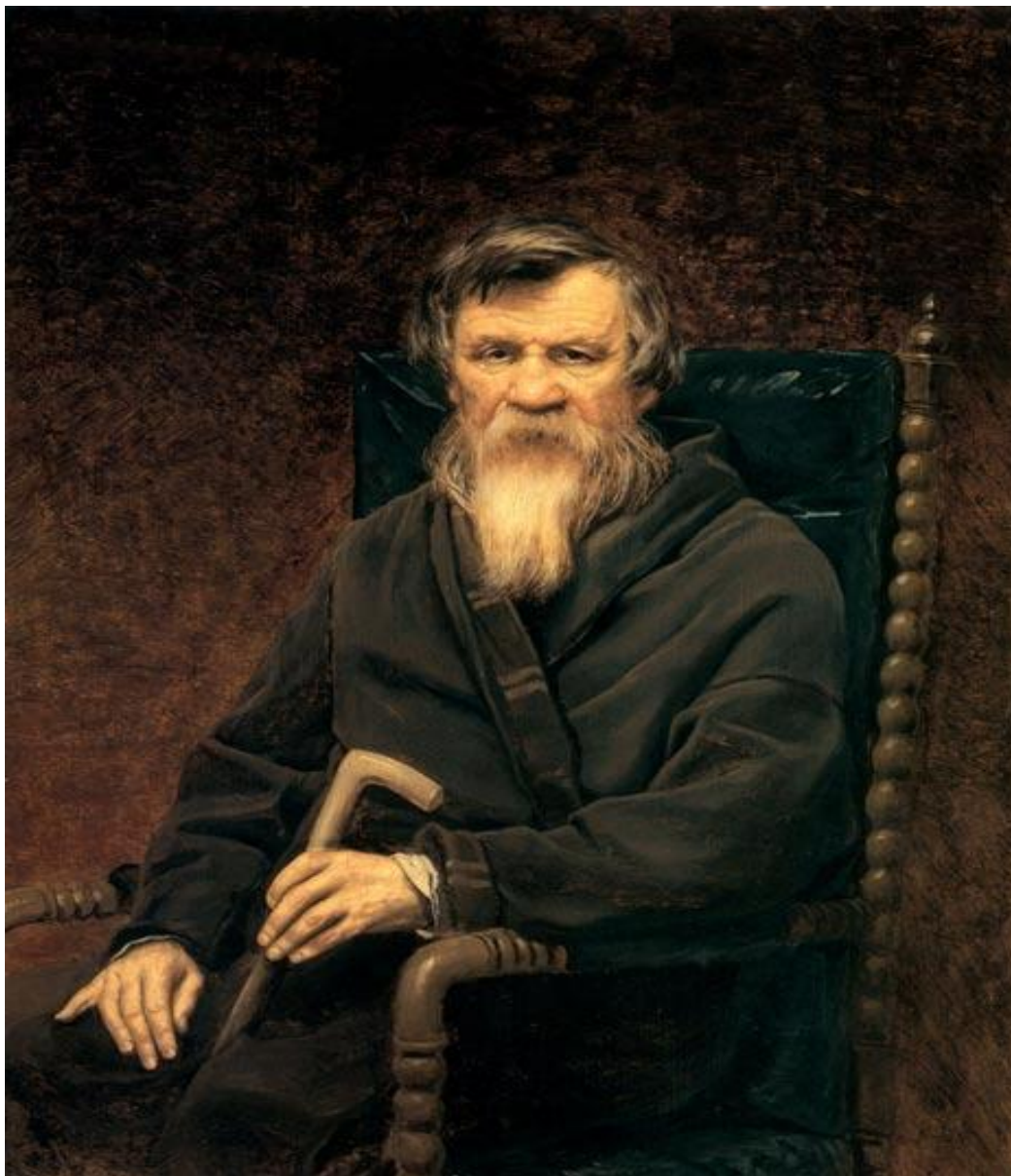
Obr. č. 2: **Petr Andrejevič Vjazemskij**

Dostupné z: <<http://vsdn.ru/museum/catalogue/exhibit11859.htm>>

Obr. č. 3: **Alexandr Sergejevič Puškin**

Dostupné z: <http://www.runivers.ru/gal/gallery-all.php?SECTION_ID=7590&ELEMENT_ID=439170>

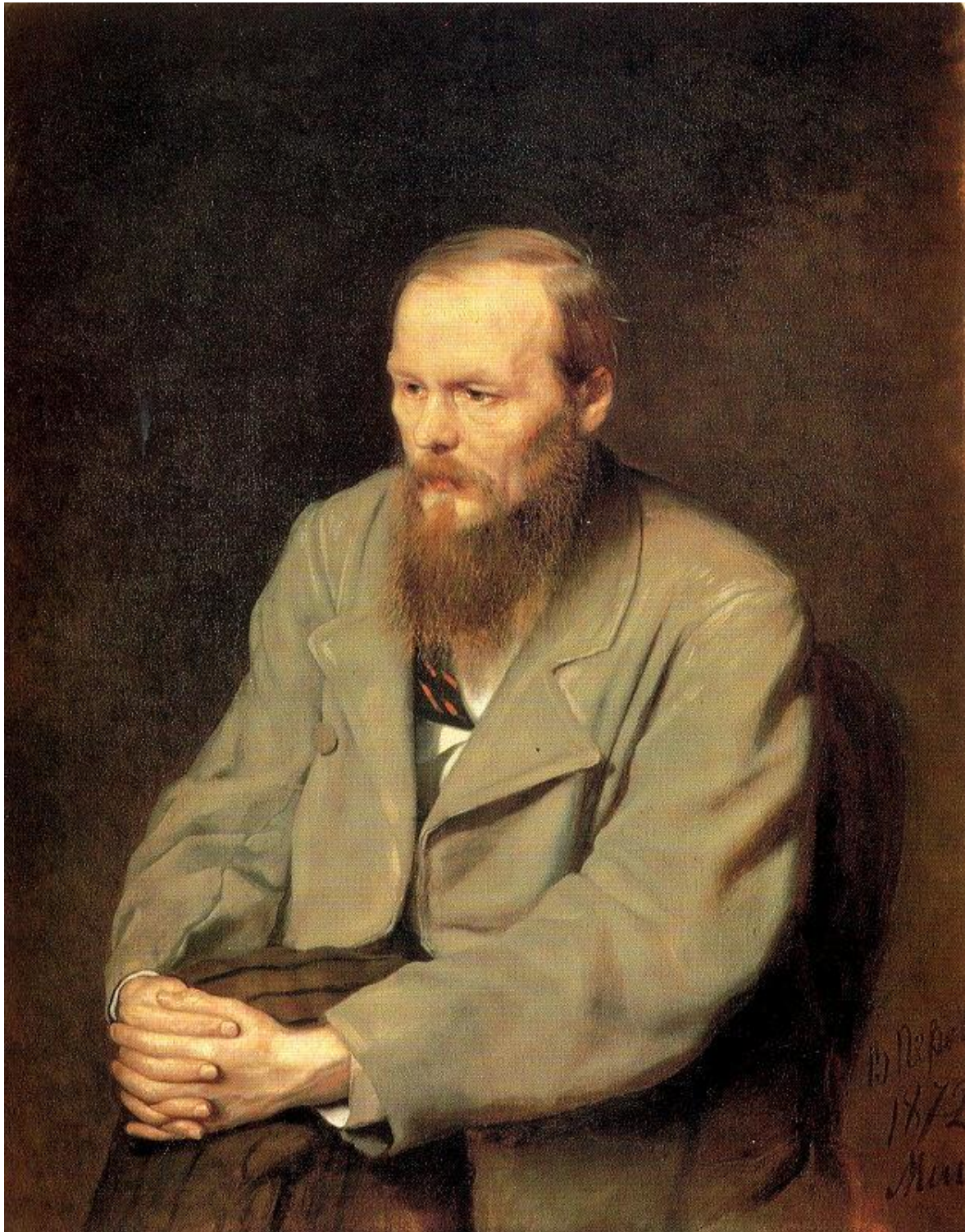
Obr. č. 4: **Michail Petrovič Pogodin**

Dostupné z: <http://artclassic.edu.ru/catalog.asp?cat_ob_no=14049&ob_no=19361>

Obr. č. 5: Vladimír Fjodorovič Odojevskij

Dostupné z: <http://hrono.ru/biograf/bio_o/odoevski_vf.php>

Obr. č. 6: **Fjodor Michajlovič Dostojevskij**

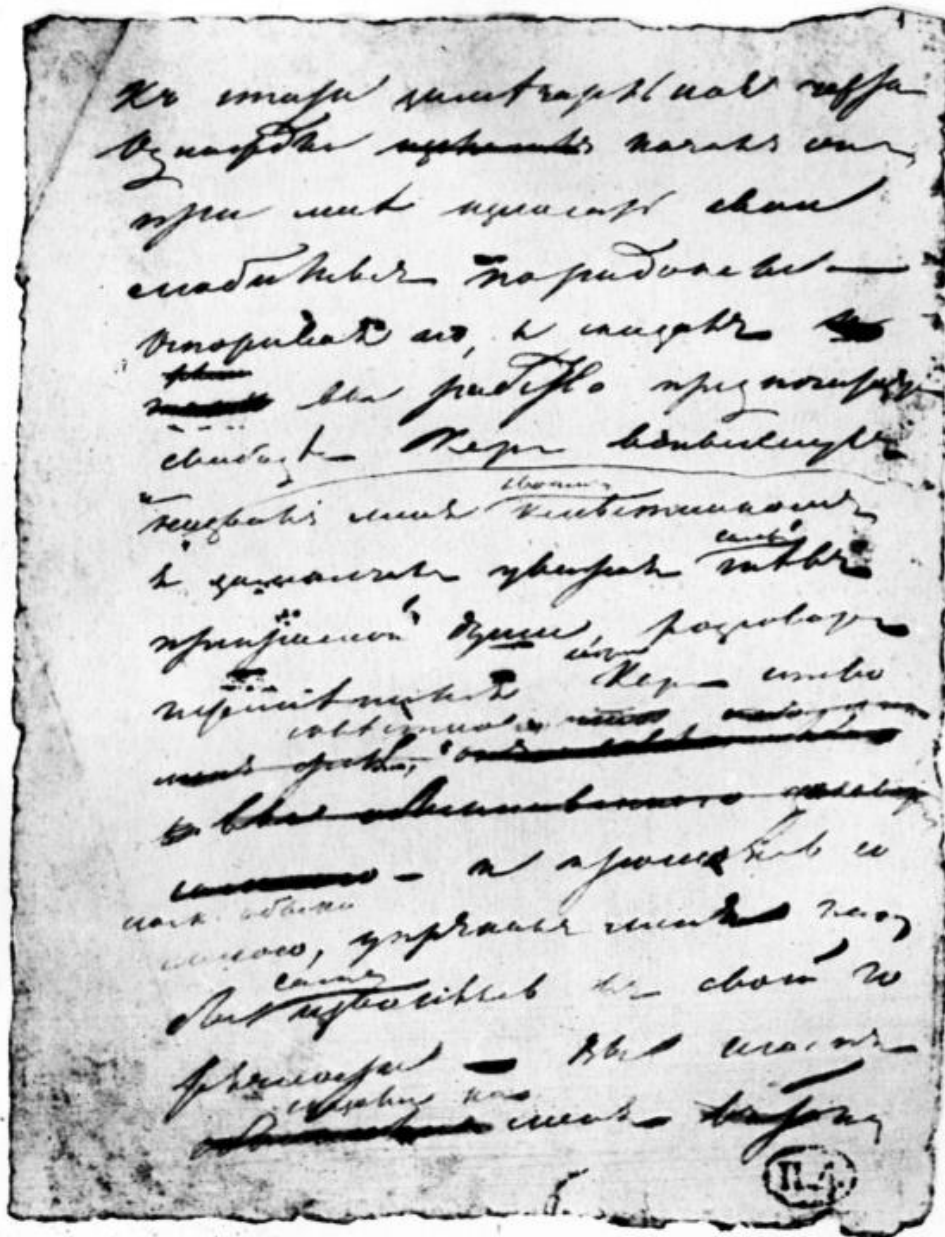
Dostupné z: <<http://www.stihi.ru/2009/10/18/5745>>

Obr. č. 7: Lev Nikolajevič Tolstoj

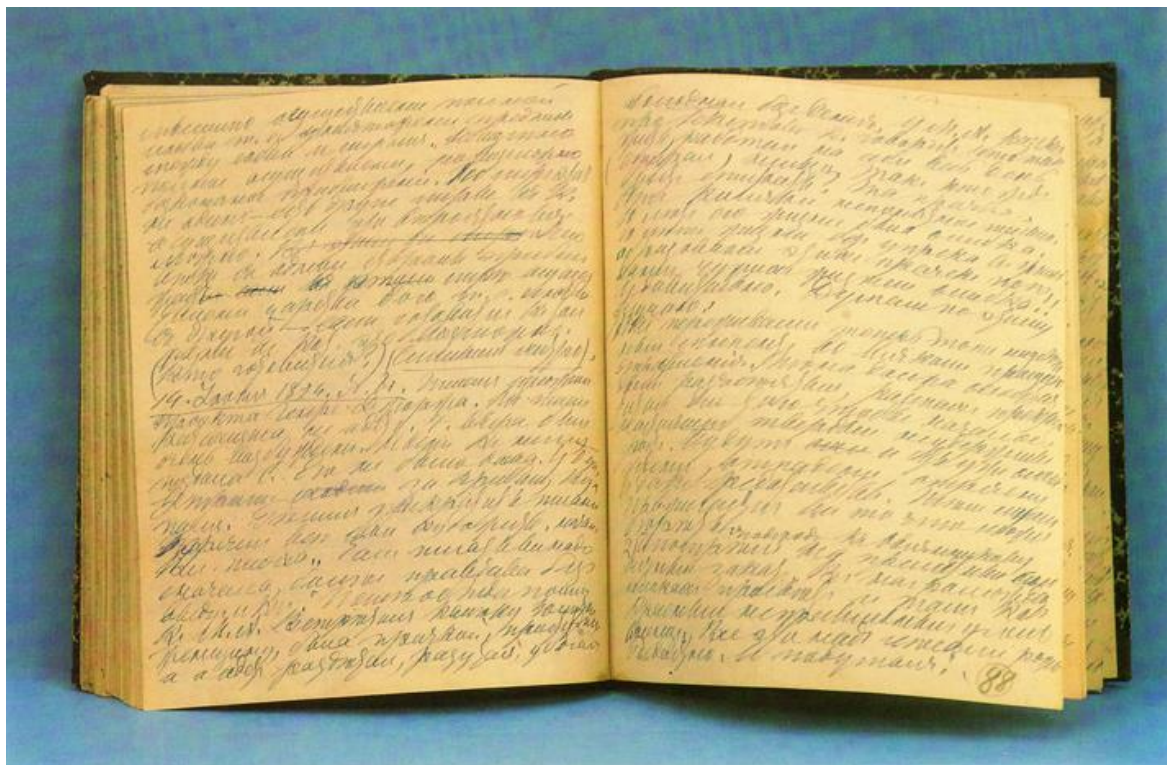
Dostupné z: <http://dic.academic.ru/pictures/enc_pictures/i_549.jpg>

PŘÍLOHA č. 2

Obr. č. 1: Ukázka z deníku A. S. Puškina

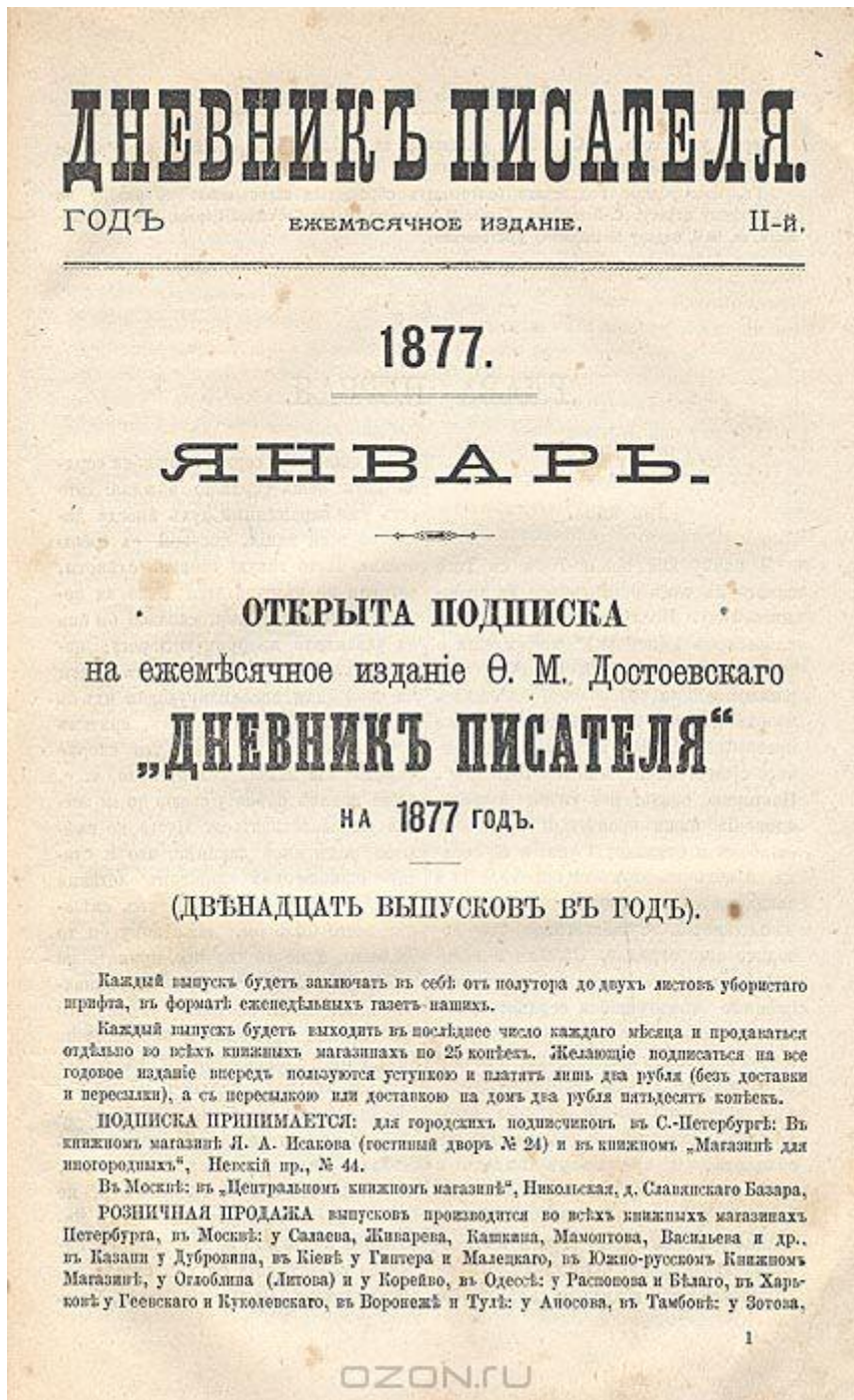
Dostupné z: <<http://rvb.ru/pushkin/01text/08history/03memoires/1160.htm>>

Obr. č. 2: Ukázka z deníku L. N. Tolstého

Dostupné z:

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Diary_of_Leo_Tolstoy.jpg?uselang=ru>

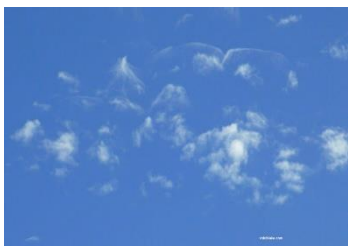
ПРÍЛОНА Ā. 3

Pracovní list: Deník V. A. Žukovského*Василий Андреевич Жуковский*

1) Прочитайте следующий отрывок из дневника В. А. Жуковского написанный в апреле 1821 года. Пользуйтесь словарем.

11(23). Встал до солнца и ходил на Браухаусберг смотреть на его восхождение. Утро было прекрасное; восток был задернут полосою облаков, и первой минуты появления солнца я не видел; но оно взошло прекрасно из-за облаков; сперва загорелись передовые легкие облака, потом края тех облаков, в которых скрывалось солнце, потом оно вышло само. Вечер после захождения солнца и утро перед его восхождением одинаковы — но чувствительны разница в живости самого чувства; в первом случае чувствуешь усыпление природы, отдых; во втором пробуждение! И вечер, и утро свежи, но свежесть разная. Первую чувствуешь, уставши от дня, вторую, укрепившись отдыхом!

2) Подчеркнутые слова в тексте присоедините к рисункам:

1)

2)

3)

4)

5)

3) При помощи словаря переведите следующие выражения:

усыпление природы

укрепиться отдыхом

утро и вечер одинаковы

живость чувства

4) Какая погода бывает

а) летом б) осенью в) зимой г) весной

5) Как вы думаете, что выражают цифры в начале отрывка? Какое их значение?

Pracovní list: Deník M. P. Pogodina

Михаил Петрович Погодин

1) Прочитайте отрывок из дневника М. П. Погодина написанный 10-ого сентября 1826 года.

Веневитинова чрез Соболевского зовет Пушкин слушать «Годунова» ввечеру. Веневитов, верно, спрашивал у Соболевского, нельзя ли как-нибудь faire пригласить меня и, верно, получил ответ отрицательный. Мне больно или завидно. Зачем же не хотел познакомиться со мною и проч. Слушал рассказы об нем. Веневитинов поехал к нему с визитом. Они обещались приехать ко мне. У них читали еще песни Беранже с удовольствием. После думал о себе.

2) Правда или неправда?

- а) Соболевский был в первый раз согласен с приглашением автора отрывка.
- б) Автор произведения «Борис Годунов» является А. С. Пушкин.
- в) Веневитинов был знакомым Пушкина.
- г) Писатель отрывка никогда не слышал о Соболевском.
- д) Погодин думал о себе.

3) *Выразите пантомимой.*

получил ответ	мне больно или завидно
отрицательный	читали песни
думал о себе	не хотел познакомиться

4) *Вы когда-нибудь писали свой собственный дневник?*

5) *Как вы думаете, почему люди пишут дневники?*

6) *Перескажите своими словами содержание отрывка.*

Pracovní list: Deník A. S. Puškina

Александр Сергеевич Пушкин

1) Прочитайте отрывок из дневника А. С. Пушкина, который был написан в 1834-ом году, пользуйтесь словарем. Незнакомые слова запишите.

28 февраля. Протекший месяц был довольно шумен, — множество балов, раутов etc. Масленица. Государыня была больна и около двух недель не выезжала. Я представлялся. Государь позволил мне печатать «Пугачева»; мне возвращена моя рукопись с его замечаниями (очень дельными). В воскресенье на бале, в концертной, Государь долго со мною разговаривал; он говорит очень хорошо, не смешивая обоих языков, не делая обыкновенных ошибок и употребляя настоящие выражения.

Вчера обед у гр. Бобринского. Третьего дня бал у гр. Шувалова. На бале явился царевый сын Скарятин. Великий князь говорил множество каламбуров: полиции много дела (такой *распутной* масленицы я не видывал). Сегодня бал у Австрийского посланника.

6 марта. Слава богу! Масленица кончилась, а с нею и балы.

Описание последнего дня масленицы (4-го марта) даст понятие и о прочих. Избранные званы были во дворец на бал утренний, к половине первого. Другие на вечерний, к половине девятого. Я приехал в 9. Танцевали мазурку, коей оканчивался утренний бал. Дамы съезжались, а те, которые были с утра во дворце, переменили свой наряд. Было пропасть недовольных: те, которые званы были на вечер, завидовали утренним счастливым.

Словарный запас:

Другие слова:

печатать = publikovat, tisknout

замечание = připomínka, komentář

каламбур = slovní hříčka

распутная = nespoutaný, rozmařilý

прочие = ostatní

кой = jaký, který

(ни в коем случае = v žádném případě)

наряд = oděv

пропасть = vytrátit se

недовольные = nespokojení

2) Ответьте на вопросы.

Какой праздник произошел в январе 1834-ого года?

Что вы уже знаете об этом празднике?

Что вы узнали в отрывке о Государе?

Сколько произошло балов 4-ого марта?

Как вы думаете, какой из этих балов лучше?

Каким танцем окончился утренний бал?

Какое произведение А. С. Пушкина возвратил-вернул автору Государь?

Что вы узнали о Государыне?

3) Что касается отрывка, как вы думаете, любит А. С. Пушкин Масленицу и с ней связанные балы?

4) Как вы думаете, какие языки имел в виду автор в выражении: он говорит очень хорошо, не смешивая обоих языков

5) Объясните значение слова царевбийца.

Pracovní list: Deník P. A. Vjazemského***Петр Андреевич Вяземский***

Июль 13/25.1834

Первая мысль о путешествии. Письмо из Москвы. Возвратился я из Таиц.

Август 11/23.

Выехали из Петербурга.

Август 12/24.

Из Кронштадта, в 6 час. утра.

27 авг./8 септ.

Приехали в Ганау.

Октябрь 18/30.

Выехали из Ганау после обеда в 4 1/2 час, приехали в 9-м часу ночевать в Ашафенбург. Строго требовали паспорта и едва согласились дать нам доехать до трактира и там получить его. Ехав от Ашафенбурга, видели в лесах снег. Недавно выпал здесь сильный, вершка на два, размыло дождем. Вообще воздух холодноватый руссковатый.

Октябрь 19/31.

Из Ашафенбурга выехали в 10 утра, приехали в Вюрцбург в 1-м часу ночи. Все с горы на гору. Живописно для глаз, но не живоходно с немецкими лошадьми. Здесь сторона

бесплодное. Города и селения не так теснятся по дороге, как по ту сторону.

Ашафенбург порядочный город. Замок на Майне. Трактир *Zum Breyerhoff* [Брейергоф].

20 окт./1 ноябр.

Праздник всех святых. Вирцбург прекрасный город: сад, площадь, замок -- церковь близ замка полна была народом и нарядными красавицами. От праздничного утра большое движение на улицах, все из церкви или в церковь и в полчаса времени увидел я, может быть, половину городского населения. Крепость на высоте.

Трактир *zum Kronprinz* [У Кронпринца] довольно плохой. Помещение [далее 1/2 строки срезано]. Хозяйка смуглая красавица. Выехали в 12 час. Дорога до *Ochsenfurst* [Оксенфурст], шоссе между Майном и виноградными горами, ныне уже оборванными, оживлена хорошими местечками. *Ochsenfurst* по ту сторону Майна. Мост. Приехали в *Uffenheim* [Уффенгейм] в 6-м часу и остались обедать и ночевать за неимением лошадей. Дорога вся гористая, а немецкие лошади не *горские*, а *горькие*.

21 окт./2 нояб.

Выехали из *Uffenheim* в 7 1/2 час. утра. Гостиница *Zum goldlene Lampe* [Под золотой лампой] очень хороша харчами и постоем: мягко кормят, мягко стелят и не жестко тронуться и встать со стола, т. е. расплачиваться. Приехали ночевать в 11 час. в Нёрдлинген в гостиницу *Zum Krone* [Под короной]. Дорога все гориста, но менее, особенно последняя половина. Города очень хороши. Обедали в [1 сл. не разобр.] очень порядочно. Народ везде приветливый. Огромные прически женщин. Черные зонтики [срезано несколько слов].

Октябрь 22/3 ноября.

Выехали из *Нёрдлингена* около 8 ч. утра. В *Donauworth* [Донауворт] познакомился я с сыном *Ивановичем Дунаем*, довольно скромным в здешнем месте. По сторонам его расстилаются равнины и возвышаются несколько местечек.

Октябрь 23/4 ноября.

Всю ночь протащились и приехали в Минхен в 5 часов утра. Трактир *Золотого оленя* весьма плохой.

1) Прочитайте записки из путешествия П. А. Вяземского.

2) Ответьте на вопросы:

В каких странах находятся следующие города: Кронштадт, Петербург, Минхен?

Что такое *Праздник всех святых*? Какой праздник последует?

Встречаемся в отрывке с какими-нибудь описаниями? Что автор описывает?

Когда автор решил путешествовать?

Какие достопримечательности автор посетил в течение своего путешествия?

Какое мнение автора о немецком народе, с которым встретился?

3) Выпишите все глаголы, которые касаются темы «путешествие».

4) Сделайте план дороги П. А. Вяземского.

5) Вы любите путешествовать? В какую страну вы бы хотели ехать? Почему?

ZDROJE PŘÍLOHY Č. 1

Obr. č. 1: Vasilij Andrejevič Žukovskij

Dostupné z:

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Vasilij_Andrejevi%C4%8D_%C5%BDukovskij>

Obr. č. 2: Petr Andrejevič Vjazemskij

Dostupné z: <<http://vsdn.ru/museum/catalogue/exhibit11859.htm>>

Obr. č. 3: Alexandr Sergejevič Puškin

Dostupné z: <[http://www.runivers.ru/gal/gallery-](http://www.runivers.ru/gal/gallery-all.php?SECTION_ID=7590&ELEMENT_ID=439170)

[all.php?SECTION_ID=7590&ELEMENT_ID=439170](http://www.runivers.ru/gal/gallery-all.php?SECTION_ID=7590&ELEMENT_ID=439170)>

Obr. č. 4: Michail Petrovič Pogodin

Dostupné z: <http://artclassic.edu.ru/catalog.asp?cat_ob_no=14049&ob_no=19361>

Obr. č. 5: Vladimír Fjodorovič Odojevskij

Dostupné z: <http://hrono.ru/biograf/bio_o/odoevski_vf.php>

Obr. č. 6: Fjodor Michajlovič Dostojevskij

Dostupné z: <<http://www.stihi.ru/2009/10/18/5745>>

Obr. č. 7: Lev Nikolajevič Tolstoj

Dostupné z: <http://dic.academic.ru/pictures/enc_pictures/i_549.jpg>

ZDROJE PŘÍLOHY Č. 2

Obr. č. 1: Ukázka z deníku A. S. Puškina

Dostupné z: <<http://rvb.ru/pushkin/01text/08history/03memoires/1160.htm>>

Obr. č. 2: Ukázka z deníku L. N. Tolstého

Dostupné z:

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Diary_of_Leo_Tolstoy.jpg?uselang=ru>

Obr. č. 3: Ukázka *Deníku spisovatele* F. M. Dostojevského

Dostupné z: <<http://www.ozon.ru/context/detail/id/6844623/>>

ZDROJE PŘÍLOHY Č. 3

Pracovní list: Deník V. A. Žukovského

Portrét V. A. Žukovského

Dostupné z: <<http://novostiliteratury.ru/wp-content/uploads/2011/12/Gukovskii.jpg>>

Text dostupný z: <<http://feb-web.ru/feb/zhukovsky/texts/zh0/zhd/zhd-154-.htm>>

Obrázky vztahující se k úkolu č. 2

1) Dostupné z: <<http://www.vidoblaka.com/2010/09/blog-post.html>>

2) Dostupné z: <<http://www.in-pocasi.cz/fotogalerie/detail.php?foto=80>>

3) Dostupné z:

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cumulus_clouds_in_fair_weather.jpeg>

4) Dostupné z: <<http://olser.cz/wp-content/uploads/206.jpg>>

5) Dostupné z: <<http://www.3dscena.cz/3d-grafika/vychod-slunce-v-terragenu-131956cz>>

Pracovní list: Deník M. P. Pogodina

Portrét M. P. Pogodina

Dostupné z: <<http://korkis.net/homyakov.html>>

Text dostupný z: <<http://www.as-pushkin.net/pushkin/vospominaniya/vospominaniya-62.htm>>

Pracovní list: Deník A. S. Puškina

Portrét A. S. Puškina

Dostupné z: <<http://alkruglov.narod.ru/pushkin.html>>

Text dostupný z: <<http://rvb.ru/pushkin/01text/08history/03memoires/1160.htm>>

Pracovní list: Deník P. A. Vjazemského

Portrét P. A. Vjazemského

Dostupné z: <<http://leninka.ru/index.php?doc=2886>>

Text dostupný z: <http://az.lib.ru/w/wjazemskij_p_a/text_0310.shtml>